

АҚИДА

НИНГ МУҲИМ БОБЛАРИГА ОИД ТЎХТАМЛАР

АБУ МУҲАММАД КОСОНИЙ
ТАРЖИМАСИ

1438 ҳ.й

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Муқаддима

Барча ҳамду санолар оламларнинг Робби Аллоҳ таолога бўлсин, Набиййимиз Муҳаммад ва у зотнинг оилалари ва асҳобларининг ҳаммалари ҳамда тобеинлар ва уларга Қиёмат кунигача эҳсон билан эргашганларга саловот ва саломлар бўлсин.

Мақсадга ўтсак:

Дарҳақиқат, диннинг асли ва асоси бу – Аллоҳга иймон келтириш ва тоғутга кофир бўлишдир. Инсон диннинг аслини билмаса ва унга амал қилмаса Исломга кирмайди, унинг сояси билан соялана олмайди ҳамда Ислом ҳукмларидан баҳраманд бўла олмайди.

Тавҳид эса диннинг асли, моҳияти ва асосидир. Унинг устига диннинг қолган барча шохлари қурилади. Тавҳидни амалга ошириш ҳамда унинг зидди бўлган ширкдан безор бўлиш билангина иймон саҳиҳ бўлади ва амал қабул қилинади.

Тавҳид мусулмонлар иззати, қудратининг асли ва қувватларининг манбаидир. Тавҳид сабаб, мусулмонлар Аллоҳ улар билан биргалиги ва Унинг ёрдами ила зафар қозонадилар. Аллоҳнинг мусулмонларни мудофаа қилиши ва уларга тамкин ва душманлари устидан ғалаба ато этиши билан азиз ва мукаррам бўладилар.

Сир эмаски, куфр ва нифоқ аҳли Ислом аҳлини қувватлари ва бирдамликларининг манбаидан узоқлаштириш учун дин асарларини ўчириб ташлаш ва

тушунчаларини бузиш учун ҳаракат қилдилар, тоғутлардан иборат вакилларига динни бузиб кўрсатиш ва мусулмонларни қувғин, бадарға қилиш вазифасини юкладилар. Тоғутлар эса ҳокимиятларидан фойдаланиб содиқ олимларни қамоққа ташлаш ва уларни йўқ қилиш орқали ҳақиқат овозини ёпдилар. Ўзларининг залолатлари ҳамда ақидавий ва манҳажий бузулишларини ёйишда мунофиқлар ва залолат олимлари билан ҳамкорлик қилдилар. Натижада ҳақиқат асарлари йўқолиб кетди. Шундан сўнг Аллоҳ таоло Ислом умматига динни янгиловчи ва унинг ақидасини қайта тирилтирувчи кишиларни юборди. Улар ҳақни очиқ баён қилдилар, жиҳодни қоим қилдилар ва кофирлар ва муртадлар билан уруш қилдилар. Сўнг Аллоҳ уларга қудрат ато қилиб, Исломий Хилофатни барпо қилдилар. Аллоҳнинг шариати билан ҳукм қилдилар, тавҳиднинг йўқолаётган асарларини қайта тикладилар.

Биз бугунги кунда, Аллоҳнинг фазли билан, ана шу саодатли ва муборак Хилофат соясида яшамоқдамиз. Унинг Қиёматгача боқий қолиши ва давомий бўлишига ҳарислигимиз сабаб ўлароқ, ҳақиқатни ёйиш ва унга чақириш бурчимиз деб билдик. Токи, мувахҳид содиқ бир авлод етишиб чиқсин ва у авлод қўлида Аллоҳ азза ва жалла умматимиз улуғворлигини қайтарсин.

АҚИДА АСОСЛАРИ

ҲАҚ ВА БОТИЛ ЎРТАСИДАГИ КУРАШ ТАРИХИ

Аллоҳ Таоло Қуръони Каримда айтди:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوا أَتَجْعَلُ

فِيهَا مَنْ يَفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ

قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

«Эсланг, (эй Пайғамбар), Роббингиз фаришталарга: «Мен Ерда халифа қилмоқчиман», деганида, улар айтдилар: «Унда бузғунчилик қиладиган, қон тўкадиган кимсани (халифа) қиласанми? Ҳолбуки, биз Сени ҳамду саноингга лойиқ поклаймиз ва Сени барча камолот ва улуғлик сифатлари билан улуғлаймиз». (Аллоҳ) айтди: «Мен сизлар билмаган нарсаларни биламан». (Бақара: 30)

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло бандаларини жаннатга эришишлари ва дўзахдан омонда бўлишлари учун ер юзида одамларга буйруқларини ва қайтариқларини етказадиган халифа қилишни ирода қилди.

Халифа уларни ҳақ йўлга бошлайди ва Роббиларига яқинлаштиради.

Ушбу мақсад учун Одам алайҳиссаломни Ўз қўли билан яратди ва унга Ўз руҳидан пуфлади.

Мана шу вазифага Одам алайҳиссаломни тайёрлаш ҳамда унинг шаънини ва фаришталардан афзал эканини билдириш учун Аллоҳ таоло фаришталарга Одамга сажда қилишни буюрди.

فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٢٨﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى أَنْ يَكُونَ مَعَ

السَّاجِدِينَ ﴿٢٩﴾

«Фаришталарнинг барчаси Одамга сажда қилдилар. Магар Иблис сажда қилувчилар билан бирга бўлишдан бош тортди». (Ҳижр: 30-31)

Иблис фаришталар билан бирга эди. Лекин у кибри, қайсарлиги ва ўзини Одам алайҳиссаломдан афзал деб билгани учун сажда қилишдан бош тортди. Унинг мана шу қайсарлиги ва кибри барча махлуқотларни икки тоифа, икки жамоа – мўъминлар ва кофирлар жамосига бўлинишининг биринчи учқуни бўлди. Мўъминлар жамоаси бошида Одам (алайҳиссалом) ва кофирлар жамоасининг бошида Иблис (алайҳиллаъна) бўлди.

Иблис Аллоҳнинг раҳматидан қувилиб, зиёнда қолганини ва ютқазганини билди. Бу ҳақида Аллоҳ аzza ва жалла Ўзининг китобида айтди:

قَالَ فَأَخْرِجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٠﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ

«Бас, у (жаннат)дан чиқ! Энди сен, шак-шубҳасиз, ҳар қандай яхшиликдан қувилган — малъунсан. Ва албатта то ҳисоб ва жазо учун одамлар қайта тириладиган Кунгача сенга лаънат бўлади». (Ҳижр: 34-35)

Иблис Роббидан ўзига муҳлат беришини сўради ва илтижо қилиб деди:

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾

«Роббим, у ҳолда менга улар қайта тириладиган Кунгача (ўлмасдан яшаш учун) муҳлат бергин». (Ҳижр: 36)

Аллоҳ таоло айтди:

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ

مَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا

عِبَادَكَ مِنْهُمْ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾

«Бас, сен маълум вақтда (етиб келадиган) Кунгача (Қиёматгача) муҳлат берилганлардансан. (Иблис) айтди: «Роббим, қасамки, энди мени йўлдан оздирганинг сабабли албатта уларга (Одам болаларига) Ердаги (барча гуноҳ ишларни) чиройли кўрсатиб қўяман ва албатта уларнинг ҳаммаларини йўлдан оздираман. Уларнинг орасида фақат (Сен уларга тавҳид ва ихлос ато этиш билан) нажот топган бандаларинггина (ҳақ йўлдан озмай қоладилар)». (Ҳижр: 37-40)

Шундан сўнг Иблис Одам отамизга, то гуноҳга қўл урмагунларича васваса қила бошлади. Сўнг Аллоҳ азва жалла Одам отамизнинг тавбаларини қабул қилди ва ҳидоятга бошлади.

Сўнгра Аллоҳ биринчи амри – ер юзида халифа қилишни амалга оширди.

قُلْنَا أَهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبَعَ هُدَايَ فَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

«У (жаннат)дан ҳаммангиз тушинг», дедик. «Бас, сизларга Мен тарафдан ҳидоят келганида, шу ҳақ йўлга эргашган кишиларга хавфу хатар йўқ ва улар ғамгин бўлмайдилар. Оятларимизни инкор қилиб, ёлғон деган кимсалар эса дўзах эгалари бўлиб, унда абадий қоладилар». (Бақара: 38- 39)

Отамиз Одам, онамиз Ҳавво ва улар билан бирга Иблис ерга тушдилар.

Ҳар бирлари ўзлари бажарадиган ва адо қиладиган амал ҳамда ҳимоя қиладиган ва даъват қиладиган эътиқод билан тушдилар.

Одам отамиз ер юзида то Аллоҳ таоло уларнинг жонларини олгунига қадар фарзандлари билан бирга яшадилар.

Улардан кейин халқлар кўпая бошлади. Одам отамиз вафотидан сўнг ўн авлод ўтди. Бу даврнинг ҳаммаси тавҳид ва якка Аллоҳ таолога ибодат билан ўтди.

Бу вақтда Иблис Одам болаларини йўлдан оздириш учун қулай фурсатни пойлар эди. У ўзига берган ваъдаси ва Одамга қилган таҳдидини унутмаган эди...

Нух алайҳиссалом замонлари келди.

У зотнинг қавмидан бўлган Вадд, Сувоъ, Яғус, Яъук ва Наср исмли солиҳ кишилар Аллоҳга ибодат қилиш, ўзларини Роббиларига бағишлаш ва Унга яқинликка эришиш билан машғул эдилар.

Уларга эргашадиган инсонлар бор эди. Солиҳ кишилар вафот этганларидан кейин шайтон уларга эргашувчиларнинг қалбига: «Уларни эслаганингизда кўпроқ шавқ билан ибодат қилишингиз учун тошдан уларнинг ҳайкалларини ўйинглар», деб васваса қилди.

У авлод ўлиб, янги авлод келди. Иблис уларнинг ичига судралиб кириб борди ва уларга: «Ота-боболарингиз уларга ибодат қилар эдилар», деди ва улар (ўша солиҳ кишиларнинг ҳайкалларига) ибодат қилдилар.

Мана шу – Одам боласининг тавҳиддан бурилиб кетиши ва Аллоҳга ширк келтиришининг бошланиши бўлган эди.

Аллоҳ уларни тавҳидга чақириши учун Нух алайҳиссаломни юборди.

Нух алайҳиссалом қавмлари ичида тўққиз юз эллик йил яшади ва уларни ягона Аллоҳга ибодат қилишга чақирди. Лекин ота-боболарига кўр-кўрона эргашиш ва ўз раъйига мутаассиблик уларни ҳаққа бўлган даъватни қабул қилишдан тўсди.

بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَرِهِمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

«Балки улар (шундай) дедилар: «Албатта бизлар ота-боболаримизни бир дин устида топганмиз ва албатта бизлар уларнинг изларидан бориб ҳидоят топувчидирмиз». (Зухруф: 22)

Одамларнинг кўпчилиги Нух алайҳиссаломни ёлғончига чиқарди:

وَمَا ءَامَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾

«Унга иймон келтирган кишилар эса жуда оз эдилар». (Худ - 40)

Аллоҳ таоло Нух алайҳиссаломни ва унга иймон келтирганларни қутқариб, қолганларни Аллоҳга ширк келтирганлари ва кофир бўлганлари туфайли сувга ғарқ қилди.

Сўнгра бирин-кетин пайғамбарлар кела бошладилар. Уларнинг ҳар бири тавҳид байроғини кўтариб, йўқолаёзган динни одамлар орасида янгилаб турар эдилар.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам замонлари келиб, у зот ўн йил давомида, бошқа бирон нарсага даъват қилишдан олдин, тавҳидни мустаҳкамлаш, асосларини ўрнатиш, унинг руқнларини кўтариш билан пайғамбар биродарлари йўлини камолига етказдилар.

Аллоҳ таоло марҳамат қилиб айтди:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا

الطَّغُوتَ ... ﴿٣٦﴾

«Аниқки, Биз ҳар бир умматга: «Аллоҳга ибодат қилинглaр ва тоғутдан йироқ бўлинглaр», (деган ваҳий билан) бир пайғамбар юборганмиз». (Наҳл: 36)

Зеро тавҳид – диннинг асоси ва аслидир.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам одамлар орасида бир неча йил, то вафотларига қадар Аллоҳга даъват қилувчи, мураббий, муаллим, Аллоҳнинг шариати билан ҳукм қилувчи ҳоким бўлдилар ва Аллоҳнинг калимаси энг олий, кофирларнинг калимаси энг паст бўлиши йўлида жиҳод қилдилар.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламдан сўнг рошид халифалар келди ва ширк аҳлига нисбатан у зотнинг йўлини тутди. Улар ўзларининг яқийн, комил иймонлари билан шак-шубҳа аҳлини бостириб, йўқ қилдилар.

Аллоҳ улар орқали Ислом маёғини олий қилди. Уларга диёрлар ва юртларни очиб берди. Ислом дини ҳамма жойга етди.

Сўнгра йиллар ўтди... хоч қуллари ва куфр аҳли ислом диёрларига юриш қилишга журъат қилдилар, жоҳилият даврини орқага қайтардилар, ҳақиқат устунларини топтадилар.

Курашда кунлар айланиб туради. Уруш – гоҳида ғалаба, гоҳида ютқозишдир. Бир-бирини суриш қонуни – қанча узоқ давом этса ҳам – ўткинчидир.

سُنَّةُ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ^ص وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

«(Бу, яъни мўъминлар зафар топиб, кофирлар мағлуб бўлиши) Аллоҳнинг суннати — қонуни бўлиб, илгари ҳам ўтгандир. (Эй пайғамбар) Аллоҳнинг йўлини ҳаргиз ўзгартира олмассиз». (Фатҳ: 23)

Ва ниҳоят, уммат ғариб воқеълик ва ажиб замонга келиб уйқудан уйғонди. Бу замонда тоғутлар йиллар ва замонлар давомида одамларнинг бўйнига миниб олган эди. Зулм ва душманлик билан одамлар орасида Аллоҳнинг шариатини барпо қилишдан тўсиб, мусулмонларни энг ёмон азоблар билан азоблаётган эдилар. Уларнинг орасига, ҳар бир эшикдан куфрни киргазиб улгурган эдилар.

Тоғутлар ярим асрдан ортиқ вақт ичида умматнинг қалбини эзиб келдилар. Уммат хорлик ва хўрликка

тўлди. Тоғутлар ширкларини уммат ичида ёйдилар. Тавҳидни тағ-туғи билан суғуриб ташлаш учун ширкни чиройли қилиб кўрсатдилар.

Эй Аллоҳ!!!! Нақадар қаттиқ фитна, нақадар катта мусибат!!!

Байт:

*Ҳар не вақт йигит синса, дини уни тузатгай
Динда синиш қийиндир, яраси ҳеч битмагай*

Зулм ва зўравонлик кўпайгани ва кучайганидан одамлар ғазабга тўлиб кўзғолдилар.

Кўзғолган халқ ичида ҳар хил сиёсий қараш ва оқим эгалари бўлиб, уларнинг ҳар бири ўзининг мақсадини олдинга сураб ва ўз шиорини баланд қўярди.

Аллоҳ уларнинг орасидан ислоҳ қилувчи, аниқ мақсадли, тўғри эътиқодли кишиларни танлади. Уларнинг мақсадлари ва шиорлари: «Ер юзида фитна қолмасин ва диннинг барчаси Аллоҳники бўлсин».

Улар Ислом давлатини барпо қилишга чақирдилар, токи бу давлат байроғи остида муваҳхидларнинг калималари жамлансин ва байроқлари бирлашсин, токи мусулмонлар Аллоҳнинг шариати билан ҳукм қиладиган ва Аллоҳ учун бандаликни ҳар томонлама адо эта оладиган Ислом хилофатини қуриш орқали уммат устидаги Аллоҳнинг фарзини амалга оширсинлар.

Бу нарса мушриклар тўдасига, илмонийлар, миллатпарастликка даъват қилувчилар тоифасига

ёқмади. Тишларини қайрадилар. Иблисга дўстликларини, ҳақ аҳлига адоватларини ва уларга қарши уруш қилишларини очик баён қилдилар. Аллоҳнинг нурини ўчириш учун Ислом Давлатига қарши урушдилар. Бу нарса эса унинг ҳақ йўлидаги салобати ва саботини оширди.

Бундай синов ва мусибатлардан сўнг сафларни бири-биридан ажратиб олиш – лозим ва лобуд бўлган ҳам шаръий ҳам қадарий ҳам кавний иш экани тавҳид аҳлига равшан бўлди.

Одамларни Аллоҳ бандалари учун хоҳлаган бўлинишлик: мўъминлар жамоаси ва кофирлар жамоасига қайтариш лозим бўлди.

Аллоҳ таоло айтганидек:

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ

الطَّيِّبِ... ﴿١٧٩﴾

«Аллоҳ мўъминларни сизлар бўлган мана шу ҳолатда (яъни ким мўъмин-у, ким мунофиқлиги маълум бўлмаган ҳолатда) ташлаб қўювчи эмас. Ҳали у нопокни покдан ажратади». (Ол Имрон: 179)

Аллоҳ таоло айтди:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

بَصِيرٌ ﴿٢﴾

«У сизларни яратган зотдир. Бас, сизлардан (айримларингиз) кофир, сизлардан (айримларингиз) мўминдир». (Тағобун: 2)

Шу ерда, кофирлар билан тинчлик ва омонликда яшаб динининг саломатлигини ва тавҳидининг холислигини сақлаб қоламан, деб ўйлайдиган кимсалар ғафлатда қолган бир масалани билиб олишимиз мумкин. Аллоҳ уларнинг бу ўйларини Ўз китобида ёлғонга чиқариб айтди:

وَلَنْ تَرْضَىٰ عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ... ﴿١٢٠﴾

«Яҳудий ва насронийлар уларнинг динига кирмагунингизча ҳаргиз сиздан рози бўлмайдилар». (Бақара: 120)

Тавҳид билан ширк бир қалбда бирлашмагани каби, холис тавҳид аҳли билан ширк аҳли ҳеч ҳам бирга яшай олмайдилар.

* * * *

ДИН МАРТАБАЛАРИ

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу айтди: «Биз Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларида ўтирган эдик, тўсатдан кийимлари оппоқ, сочлари тим қора бир киши кириб келди. У кишида сафар аломатлари кўринмас ва бизга нотаниш эди. Келиб Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига ўтирди. Икки тиззасини У зотнинг тиззаларига теккизди ва икки кафтини сонининг устига қўйиб: «Эй Муҳаммад, менга Ислom ҳақида хабар беринг» - деди.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Ислom – Аллоҳдан бошқа ҳақ илоҳ йўқ ва Муҳаммад Аллоҳнинг элчиси деб гувоҳлик беришинг, намозни барпо қилишинг, закотни беришинг, Рамазон рўзасини тутишинг, йўлга қодир бўлсанг Байтуллоҳни ҳаж қилишинг» - дедилар.

У киши: «Тўғри айтдингиз» - деди. Унинг аввал савол бериб, кейин яна ўзи тасдиқлаётгани бизни ажаблантирди.

У киши: «Менга иймон ҳақида хабар беринг» - деди.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳга, фаришталарига, китобларига, элчиларига, охират кунига ва тақдирнинг яхшиси-ю ёмонига иймон келтиришинг» - дедилар.

У киши: «Тўғри айтдингиз» - деб, «Менга эҳсон ҳақида хабар беринг» - деди.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳга Уни кўриб турганингдек ибодат қилишинг. Агар буни қила олмасанг, Аллоҳга У сени кўриб турганидек (ибодат қилишинг)» - дедилар.

У киши: «Менга қиёмат қачон бўлиши ҳақида хабар беринг» - деди.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Қиёмат қачон бўлиши ҳақида сўралаётган киши сўровчидан кўра билувчиروқ эмас (яъни: мен ҳам, сен ҳам қиёмат қачон бўлишини билмаймиз)»- дедилар.

У киши: «Қиёматнинг аломатлари ҳақида хабар беринг» - деди. Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Чўри ўз хожасини туғмоғи ва ялангоёқ, яланғоч, фақир чўпонлар (фахрланиб, бир-бирларидан ошириб) уй қуришга берилиб кетганларини кўрганингда» - дедилар.

Умар розияллоҳу анҳу деди: «У киши кетди, биров вақтдан кейин Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Эй Умар, сўровчи ким эканини биласизми?» - дедилар.

Мен: «Аллоҳ ва Росули билувчидир» - дедим.

Шунда Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Бу Жаброил – сизларга динингизни ўргатиш учун келди» - дедилар. (Муслим ривоят қилган)

Ушбу ҳадис диннинг мартабаларини жамлаган бўлиб, улар:

Ислom, иймон ва эҳсон.

* * * *

Бўлим

ИСЛОМ

Ислом дини барча пайғамбарларнинг (уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин) динидир.

Аллоҳ таоло бандадан Ислом динидан бошқасини қабул қилмайди.

Аллоҳ таоло айтди:

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ﴿١٩﴾

«Албатта Аллоҳ (башарият учун рози бўлган ва Унинг ҳузурида мақбул) дин фақат Ислом динидир». (Ол Имрон: 19)

Яна айтди:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ

الْخَسِرِينَ ﴿٨٥﴾

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўрувчилардандир». (Ол Имрон: 85)

Ислом – Аллоҳга тавҳид ила таслим бўлиш, (буюрган ва қайтарган ишларида) Унга итоат қилиб бўйсунуш ҳамда ширк ва мушриклардан воз кечиб, улардан безор бўлишдир.

Таслим бўлиш: Аллоҳга тавҳид билан хорланиш ва бўйсунуш. Тавҳид – танҳо Аллоҳга ибодат қилишдир.

Арабларнинг сўзида “фалончи таслим бўлди” дегани – ўзини топширди, хорланди, бўйсунди ва итоат қилди деган маъноларни англатади.

Демак, мусулмон киши танҳо Аллоҳга хорланади, бўйин эгади ҳамда буйруқлари ва қайтариқларига итоат билан бўйсунади, Аллоҳга ибодатида Унга бошқани шерик қилмай ўз ихтиёри билан таслим бўлади.

Ибн Таймийя роҳимахуллоҳ айтади: «Исломда якка Аллоҳга таслим бўлиш ва Ундан ўзгасига таслим бўлишни тарк қилиш шартдир. Ана шу «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» калимасининг ҳақиқатидир. Кимки Аллоҳга ва (У билан бирга) Ундан бошқасига таслим бўлса, у – мушрикдир. Аллоҳ таоло унга шерик келтирилишини кечирмайди. Кимки Аллоҳга таслим бўлмаса, ундай кимса Аллоҳнинг ибодатига мутакаббирлик қилибди. Аллоҳ таоло айтди:

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ

عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾

«Роббингиз: «Менга дуо қилинглар, Мен сизларга ижобат қилурман», деди. Албатта Менга ибодат қилишдан кибр-ҳаво қилган кимсалар яқинда

бўйинларини эгган ҳолларида жаҳаннамга кирурлар» (Ғофир: 60)». (Иқтизо сирот ал-мустақим 2/377)

Аллоҳга итоат билан бўйсунуш: яъни таслим бўлиш ва бўйин эгишнинг ўзигина етарли эмас. Булар билан бирга Аллоҳга итоат қилган, розилигини истаган, мукофотидан умид қилган ва азобидан қўрққан ҳолда Аллоҳ ва росулининг буйруқларига эргашиш ва қайтарганларини тарк қилиш лозимдир.

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Ислом лафзи таслим бўлиш, бўйсунуш ва ихлосни ўз ичига олади». (Иқтизо сирот ал-мустақим 2/377)

Ширк ва ширк аҳлидан воз кечиш: ширк ва унинг аҳлидан безор бўлиш, уларга адоватини изҳор қилиш, улардан нафратланиш, уларни кофир деб билиш, улар билан бирга яшамаслик, бирга еб-ичмаслик ҳамда гап-сўз ва амалда уларга ўхшамасликдир.

* * * *

ИСЛОМНИНГ БИРИНЧИ РУКНИ

Исломнинг биринчи руки икки қисмдан иборатдир:

- Биринчи: **(لا إله إلا الله)** – «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ», деб гувоҳлик бермоқлик.
- Иккинчи: **(محمد رسول الله)** – «Муҳаммад Аллоҳнинг росули», деб гувоҳлик бермоқлик.

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Ислом иккита асос устига барпо бўлгандир – Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ шаҳодатини амалга ошириш ва Муҳаммад Аллоҳнинг росули шаҳодатини амалга ошириш». (ал-қоида ал-жалила фи ал-таваccул 1/264)

Яна роҳимаҳуллоҳ айтади: «Дарҳақиқат, Ислом икки асос устида барпо бўлгандир:

Биринчиси: шериксиз ягона Аллоҳга ибодат қилмоғимиз.

Иккинчиси: Аллоҳга ҳавои нафсимиз ва ўйлаб топилган бидъатлар билан эмас, Росули саллаллоҳу алайҳи ва салламнинг тилларида келган Аллоҳнинг шариати билан ибодат қилмоғимиздир». (Мажмуъ ал-фатово 1/80)

Шаҳодат калимаси қуйидаги шартларни талаб қилади:

- **Илм.** Чунки эътиқод унинг устига қурилади. Икки шаҳодатнинг маъносини билмаган киши ушбу калима далолат қилган нарсага эътиқод қилиши мумкин эмас. Шаҳодат калимасини келтиришда

лозим бўлган илм – ушбу калима далолат этган нарсаларнинг умумий маъносини билишдир.

- **Тил билан изҳор қилиш.** Икки шаҳодатни тил билан айтиш шарт. Чунки тил билан изҳор қилиш иймон тўғри бўлишининг шартидир.
- **Амал қилиш.** Амал қилиш – икки шаҳодат талабларига амал қилиш билан бўлади. Бу – ягона Аллоҳга ибодат қилиш ва Ундан бошқасига ибодат қилишни тарк қилишдир.

Икки шаҳодатнинг маъноси:

«**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**» нинг маъноси: Аллоҳдан ўзга ҳақ маъбуд йўқ.

Ибодат турларининг барчасига яккаю ягона Аллоҳ субҳанаҳу ва таолодан ўзга ҳақли илоҳ йўқдир. Аллоҳ азза ва жалладан ўзга ҳар қандай маъбуднинг илоҳлиги – ботилнинг ботили ва залолатнинг залолатидир.

«**لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**» (Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ) калимасининг икки руқни бор: инкор қилиш ва исбот қилиш.

- «**لَا إِلَهَ**» (ҳақ илоҳ йўқ) – Аллоҳдан ўзга ибодат қилинадиган барча нарсаларни инкор қилади;
- «**إِلَّا اللَّهُ**» (Аллоҳдан ўзга) – Ибодатнинг барча турларини шериксиз ягона Аллоҳга исбот қилади.

Аллоҳ таоло айтди:

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا
الطَّاغُوتَ ط

«Аниқки, Биз ҳар бир умматга: «Аллоҳга ибодат қилинглار ва тоғутдан йироқ бўлинглар», (деган ваҳий билан) бир пайғамбар юборганмиз». (Наҳл: 36)

Аллоҳ азза ва жалла яна айтди:

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّغُوتِ وَيُؤْمِرْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

«Бас, ким тоғутдан юз ўгириб, Аллоҳга иймон келтирса, у ҳеч ажраб кетмайдиган мустаҳкам ҳалқани ушлабди. Аллоҳ эшитувчи, билувчидир». (Бақара: 256)

Росулуллоҳ саллалоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким «لا إله إلا الله»ни айтса, Аллоҳдан ўзга ибодат қилинадиган нарсаларга кофир бўлса, моли ва қони (биз учун) ҳаром бўлади ва унинг ҳисоби Аллоҳ ҳузуридадир».

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтади: «Қуръоннинг услуби – инкор билан исбот доим ёнма-ён келади. Аллоҳдан ўзга нарсаларга ибодат қилишни инкор қилади, якка Аллоҳга ибодат қилишни исботлайди. Мана шу – тавҳиднинг ҳақиқатидир. Инкорнинг ўзигина тавҳид дегани эмас, инкорсиз исбот ҳам шундай. Демак, тавҳид инкор билан исботни ўз ичига олсагина тавҳид бўлади. «لا إله إلا الله»нинг ҳақиқати шудир». (Бадоиъ ал-фавоид 1/134)

«محمد رسول الله» (Мухаммад Аллоҳнинг росулидир) **шаҳодатининг маъноси** – Росулуллоҳ саллалоҳу алайҳи ва салламнинг рисолатига иймон келтириш, тасдиқлаш, у зотга итоат қилиш, суннатларига эргашишдир.

* * * *

ТАВҲИД ВА УНИНГ ҚИСМЛАРИ

Тавҳид луғатда: (وَحَدَّ – يُوحِدُ - تَوْحِيدًا) сўзидан олинган бўлиб, кўп нарсани битта қилиш маъносини англатади.

Тавҳид шариатда: Аллоҳ таолони зотида, рубубиятида, улуҳиятида, исм ва сифатларида ягона деб билишдир.

АЛЛОҲНИНГ ЗОТИДА ТАВҲИД

Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг зотида тавҳид — Аллоҳни зотида яккаю ягона деб эътиқод қилиш, Унга ота-она, фарзанд, жуфт нисбат бериш ёки Уни бирон нарсага ўхшатишдан поклаш ва Уни улуғлашдир.

Аллоҳ таоло айтди:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا ءِاهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾

«Агар Аллоҳдан ўзга худолар булганида, ҳар иккиси (осмону ер) бузилиб кетар эди, Бас, арш эгаси бўлмиш Аллоҳ улар сифатлаётган нарсадан покдир». (Анбиё: 22)

Яна айтди:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ
يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

«Айтинг: «Аллоҳнинг ўзигина ягонадир. Аллоҳ беҳожатдир. У туғмаган ва туғилмагандир. Ва ҳеч ким У зотга тенг эмасдир». (Ихлос: 1-4)

Яна айтди:

وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾

«Албатта буюклиги юксак бўлган Роббимиз бирон жуфт ва ё фарзанд тутган эмасдир». (Жин: 3)

РУБУБИЯТ ТАВҲИДИ

Аллоҳни рубубиятда ягона деб билиш: яъни Аллоҳ таолони феълларида ягона деб билиш. Бу – Аллоҳ таолони яратувчи, мутлақ мулк эгаси, ишларни тадбир қилувчи ягона, шериксиз илоҳ деб эътиқод қилишдир. Унинг Ўзигагина хос бўлган феълларида Унга ҳеч ким шерик бўла олмайдиган олий Зот, Унинг якка ўзигагина махлуқотларини илми ва ҳикматига биноан тасарруф қилади ҳамда шериклар, Унга тенглаштирилганлар, ёрдамчи-аъёнлардан беҳожат деб эътиқод қилишдир.

Аллоҳ таоло айтди:

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِّنَ الدُّنْيَا وَكَبْرُهُ تَكْبِيرًا ﴿٢٢﴾

«Ҳамду сано бола-чақа қилмаган, подшоҳлик-илоҳликда шериги йўқ, хор-зорликдан дўсти-ёрдамчиси бўлмаган зот – Аллоҳ учундир», деб айтинг ва У зотни мудом улуғланг!». (Исро: 111)

Яна айтди:

قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ مِّنْ دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَمَا هُمْ فِيهِمَا مِنْ شَرِكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ

مِّنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٣﴾

«(Эй Пайғамбар, мушрикларга) айтинг: «Сизлар Аллоҳдан ўзга (илоҳлар) деб гумон қилган бутларингизга дуо-илтижо қилаверинглар-чи! Улар на осмонларда ва на ерда бир зарра вазнича (нарсга)га эга эмасдирлар ва улар учун (осмонлар ва ерда Аллоҳга) шериклик ҳам йўқдир ҳамда (Аллоҳ) учун улардан бирон ёрдамчи ҳам йўқдир». (Саба: 22)

УЛУҲИЯТ ТАВҲИДИ

Аллоҳни улуҳиятда ягона деб билиш: яъни танҳо Аллоҳ таолога ибодат қилиш. Бу эса Аллоҳ субҳанаҳу ва таолони муҳаббат билан, Унга хор бўлиб, Уни улуғлаган ҳолда Уни ибодатга лойиқ ягона ҳақ илоҳ деб эътиқод қилиш ҳамда Ундан бошқа ҳар қандай маъбудни ботил деб эътиқод қилиш билан бўлади.

Аллоҳ таоло айтди:

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا
فَاعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾

«(Эй Пайғамбар), Биз сиздан илгари юборган ҳар бир пайғамбарга ҳам: «Ҳеч қандай ҳақ илоҳ йўқ, магар Менгина бордирман, бас Менгагина ибодат қилинглар», деб ваҳий юборгандирмиз». (Анбиё: 25)

Яна айтди:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

«Мен жинлар ва инсонларни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим». (Зориёт: 56)

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٦﴾

«Холбуки, фақат ягона Аллоҳга бандалик килишга буюрилган эдилар. Ҳеч қандай ҳақ илоҳ йўқ, фақат Унинг Ўзи бордир. У зот уларнинг ширкларидан покдир». (Тавба 31)

Ибодат луғатда: хорлик, бўйсунуш деганидир.

Ибодатга шариатда иккита томондан таъриф берилади:

- **Биринчиси: Ибодат қилувчи томонидан:** комил муҳаббат ва комил мутеълик талаб қилинади. Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Ибодат комил муҳаббат ва комил хорликни ўз ичига жамлайди». (ал-қоида фи ал-маҳабба 1/98)
- **Иккинчиси: қандай амаллар ибодат саналиши томонидан:** Ибодат — Аллоҳ яхши кўрадиган ва рози бўладиган барча зоҳирий ва ботиний сўз ва амалларни жамловчи сўздир.

ИСМ ВА СИФАТЛАРДА ТАВҲИД

Аллоҳни исм ва сифатларида ягона деб билиш. Бу икки асосга қурилади:

- **Биринчиси:** Аллоҳ азза ва жаллани Унга лойиқ бўлмаган нарсалардан поклаш. Яъни Аллоҳ таоло ўзидан инкор қилган ёки Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам У зотдан инкор қилганларни инкор қилиш.
- **Иккинчиси:** Аллоҳ таоло бизга ўз китобида хабар берган ва Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам суннатларида хабар берган Аллоҳ субҳанаҳунинг

исм ва сифатларини унинг кайфиятига киришмай, сифатларидан бирон сифатни инкор қилмай ёки уларни мисол билан кўрсатмай ёки таъвил қилмай исбот қилиш.

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ۚ

سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾

«Аллоҳнинг гўзал исмлари бордир. Бас, Уни ўша исмлар билан чорланглар (ёд этинглар). Унинг исмларида (унга зиёда ёки нуқсон киргизиш ёки буриш билан) ўзгартириш киргизувчи кимсаларни тарк қилинглар. Улар яқинда қилиб ўтган амалларига яраша жазоланурлар». (Аъроф: 180)

هُوَ اللَّهُ الْخَلِيقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ يُسَبِّحُ لَهُ مَا

فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

«У — Аллоҳ яратувчидир, (йўқдан) бор қилувчидир, (барча нарсага хоҳлаган шаклда) сурат берувчидир. Унинг гўзал исмлари бордир. Осмонлар ва Ердаги бор нарса Унга тасбеҳ айтур. У жуда иззатли ва ўта ҳикматлидир». (Ҳашр: 24)

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿٢١﴾

«Бирон нарсa У зотга ўхшаш эмасдир. У эшитувчи ва кўриб турувчидир». (Шуро: 11)

* * * *

ТАВҲИДНИНГ ФАЗИЛАТЛАРИ

1. Тавҳид – адолат асоси ва аслини ўрнатишдир. Бу эса энг буюк ҳақ – Аллоҳнинг ҳақини тўғри жойига қўйиш билан бўлади. Ширк эса бунинг акси бўлиб, у – энг катта зулмдир.

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾

«Батаҳқиқ, (Аллоҳга) ширк келтириш катта зулмдир»
(Лукмон: 13)

2. Тавҳид унга амал қилган инсонни комил ҳидоят, дунё ва охиратда тўлиқ омонликка эриштиради.

الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْآمَنُ وَهُمْ

مُهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾

«Иймон келтирган, ўз иймонларини зулм (ширк) билан аралаштирмаган зотлар — ана ўшалар хотиржам бўлувчидирлар ва ўшалар ҳидоят топувчидирлар». (Анъом: 82)

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламдан собит бўлган ҳадисда келганидек: зулм бу – ширкдир. Тўла хотиржамлик ва комил ҳидоят – тавҳидни амалга оширишнинг самараси ва унинг энг буюк фазилатидир.

3. Тавҳиднинг энг буюк фазилатларидан бири шуки, банда тавҳидни амалга оширса, унга амал қилса, тавҳид уни одамларга қул ва қарам бўлишдан, улардан қўрқиш ва улардан умид қилишдан ва улар учун амал қилишдан озод қилади. Мана шу – ҳақиқий азизлик ва олий шарафдир. Банда тавҳид билан Аллоҳнинг ўзигагина қул бўлади ва ибодатларини фақат ёлғиз Унинг Ўзигагина қилади. Бу билан банда омонлик ва нажотга эришади.
4. Тавҳид – жаннатга кириш учун ягона йўлдир. Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Кимки Аллоҳга Унга ҳеч нарсани шерик келтирмай учраса жаннатга киради».
Жаннатга кириш ва Аллоҳ таолога яқинликка эришишдан кўра буюкроқ фазилат ва каромат борми?!
5. Тавҳиднинг буюк фазилатларидан яна бири: барча зоҳирий ва ботиний амаллар ва сўзларнинг қабул бўлиши, комиллиги ва савоб берилиши тавҳидга боғлиқдир.

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ

بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

«Бас, ким Роббига рўбарў бўлишдан умидвор бўлса, у ҳолда яхши амал қилсин ва Роббига бандалик қилишда бирон кимсани (унга) шерик қилмасин!». (Кахф: 110)

Бўлим

ТАВҲИД – ЭНГ БУЮК МАНФААТ, ШИРК – ЭНГ КАТТА ЗИЁНДИР

Билгинки, Аллоҳ сени раҳматига олсин, қўлга киритиш керак бўлган энг буюк манфаат бу – Аллоҳ таолога бўлган иймон ва Уни (ибодатга ҳақли) ягона илоҳ деб билишдир. Бартараф этиш керак бўлган энг катта зиён ва офат – Аллоҳга кофир бўлиш ва Унга ширк келтиришдир.

Тавҳиддаги манфаат – очик-ойдин, комил, холис, зиён-офати бўлмаган манфаатдир. Аллоҳ азза ва жалланинг ҳақини дунёвий манфаатлардан устун қўйиш манфаати – энг буюк манфаатдир. Бу йўлда жонни хатарга қўйиш, уни Аллоҳ йўлида қурбон қилиш ва тавҳидни ўрнатиш учун фидо қилиш – шариат белгилаб берган манфаатдир. Инсон мана шу шаръий манфаатни амалга ошириш орқали энг олий мартабаларга эришади.

Жиҳодда ўлдирилиш, жон бериш, фарзандлар ва мол-дунёни ташлаб кетиш каби ҳолатлар бўлсада, Аллоҳ бу шаръий манфаат билан энг катта зиён ва офатларни дафъ қилади.

Дин – асраш ва ҳимоя қилиш керак бўлган энг биринчи заруриятдир. Агар дин манфаати билан бошқа манфаатлар кесишиб қолса, албатта диндан зиённи кетказиш бошқа зиёнларни кетказишдан олдинга қўйилади. Аллоҳ таоло росулига шундай қилишни, бу

йўлда сабр қилишни, ҳаттоки ўлдирилса ҳам бу йўлдан чекинмасликни буюрди.

Энг буюк ва энг қабих офат – Аллоҳга ширк келтиришдир. У энг катта зулмдир. Чунки ширк – Аллоҳнинг ҳақиқий ҳақини бошқасига беришдир. Ҳар томонлама ноқис махлуқларни ҳар томонлама комил бўлган Холиқ Зот даражасига кўтаришдир.

* * * *

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» КАЛИМАСИНИНГ ШАРТЛАРИ

Шубҳасизки, «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» (Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ) калимаси – Исломнинг калитидир. У билан инсон Аллоҳнинг динига киради ва унинг жони ва моли омонда бўлади.

Шаҳодат калимаси – тил билан айтиб қўйиладиган куруқ сўз эмас. Бу улуғ калиманинг маъноси бўлиб, албатта уни ўрганиш, унга иймон келтириш, у кўрсатган кўрсатмалари бўйича амал қилиш ва уни бузадиган нарсалардан узоқ бўлиш лозимдир.

Шайх Муҳаммад ибн Абдулваҳҳоб роҳимаҳуллоҳ айтади: «Шаҳодат калимасини у тақозо ва талаб қилгани бўйича амал қилмасдан, тил билан айтишнинг ўзигина фойда бермайди. Амал қилиш – ширкни тарк қилишдир». (ал-расаил ал-шахсия 1/137)

Шайх Сулаймон ибн Абдуллоҳ роҳимаҳуллоҳ айтди: «Ким «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» деб гувоҳлик берса – яъни: ушбу калиманинг маъносини билган ҳамда унга зоҳирда ва ботинда амал қилган ҳолда уни айтса... уни маъносини билмасдан, унга амал қилмасдан, тил билан айтиш бефойда эканига уламолар ижмоъ қилганлар». (Тайсир ал-азиз ал-ҳамид 1/51)

Илм аҳллари бу улуғ калиманинг шартларини айтиб ўтганлар. Ушбу шартларни амалга оширган инсон Ислом номига, унинг ҳукмига ва мукофотига ҳақли бўлади.

Биринчи шарт: **Илм ва у жоҳилликнинг зиддидир.**

Илм – бир нарсани қандай бўлса худди шундайлигича қатъий идрок қилишдир.

Далили: Аллоҳ таолонинг сўзи:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

«(Эй Пайғамбар) Аллоҳдан бошқа ҳақ илоҳ йўқ эканини билинг». (Муҳаммад: 19)

Яна Аллоҳ таолонинг сўзи:

إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ

«Фақатгина ўзлари билган ҳолларида (Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ эканига тиллари ва диллари билан) ҳақ гувоҳлик берган кишиларнигина (Аллоҳнинг изни-иродаси билан шафоат қилишга қодир бўладилар)». (Зухруф: 86)

Ҳақ гувоҳлик бу – **«لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»** калимасидир: Улар тиллари билан айтган калиманинг маъноси ва ҳақиқатини қалблари билан биладилар.

Суннатдан: Усмон розияллоҳу анҳудан, Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқлигини билиб ўлса жаннатга киради». (Муслим ривояти).

Иккинчи шарт: **Яқийн (комил ишонч) ва у шубҳанинг зиддидир.**

Яқийн — «لا إله إلا الله»нинг маъносини тўлиқ билиш бўлиб, шак ва шубҳанинг зиддидир.

«لا إله إلا الله» калимасини айтган киши у далолат қилаётган нарсага иккиланмай, шубҳасиз, комил ишонч билан иймон келтирган бўлиши лозим. Чунки иймонда гумон эмас, шубҳасиз ишонч фойда беради.

Яқийнга далил Аллоҳ таолонинг ушбу каломидир:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا

وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ

الصّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾

«Ҳақиқий мўъминлар фақат Аллоҳ ва Унинг росулига иймон келтириб, сўнгра (ҳеч қандай) шак-шубҳа қилмаган ва молу жонлари билан Аллоҳ йўлида курашган зотлардир. Ана ўшаларгина (ўз иймонларида) содиқ бўлган зотлардир». (Ҳужурот: 15)

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло бу оятда мўъминларнинг Аллоҳ ва росулига бўлган иймонларининг ростлигига шак-шубҳа қилмасликларини шарт қилди. Шаккок ва шубҳаланувчи кимса эса мунофиқдир.

Суннатдан: Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан: Росулulloҳ саллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Гувоҳлик бераманки Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ ва мен Аллоҳнинг росулидирман. Кимки ҳеч қандай шакшубҳа қилмаган ҳолда ушбу икки шаҳодат билан Аллоҳга учраса, албатта жаннатга киради». (Муслим ривояти)

Учинчи шарт: Ихлос ва унинг зидди ширкдир.

Ихлос луғатда: тозалаш, поклаш, нарсани нуқсонлардан ажратиб олиш, доғлардан четлатиш деганидир.

Ихлоснинг ҳақиқати: Аллоҳга яқин бўлиш мақсадини ширкнинг жамики доғларидан тозалаб ташлашдир.

Ихлоснинг далили:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴿٢﴾

«(Эй инсонлар), огоҳ бўлингизким, холис дин Аллоҳникидир (яъни, ширкдан пок, холис дин – тоат ва ибодатларнинг барчасига Аллоҳ таоло ҳақлидир)». (Зумар: 3)

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ ﴿٥﴾

«Улар фақатгина динни Аллоҳ учун холис қилиб, Ислomга тўлиқ юзланган ҳолатда ёлғиз Аллоҳга ибодат қилишга буюрилган эдилар». (Баййина: 5)

Суннатдан: Абу Хурайра розияллоҳу анҳудан, Набий саллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Одамларнинг ичида менинг шафоатимга эришган энг бахтли инсон « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ » (Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ калимаси)ни қалбидан, холис айтганидир».

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Исломнинг асли: «أشهد أن لا إله إلا الله وأشهد أن محمداً رسول الله» (Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ, деб гувоҳлик бераман ва Муҳаммад Аллоҳнинг росули, деб гувоҳлик бераман) калималаридир. Ким ўз ибодати билан риё, обрўни истаса “Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ” гувоҳлигини амалга оширмабди». (Мажмуъ ал-фатово 11/617)

Тўртинчи шарт: Сидқ (ростлик, содиқлик) ва у ёлғоннинг зиддидир.

Сидқ бу – сўзнинг воқеъликка мувофиқ келишидир.

Шаҳодатни айтган одам содиқ бўлиши, қалби билан тили бир хил бўлиши лозим. Агар зоҳирида тили билан айтса-ю, ботинида ёлғончи бўлса, ундай одам мунофиқдир. Нифоқ – киши ўзини тасдиқлаган қилиб кўрсатиб, ишонмаслигини беркитиши ёки иймонни изҳор қилиб, куфрни яширишидир.

Сидқнинг далили:

أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا ءَامَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ
 فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ^ص فَلْيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلْيَعْلَمَنَّ
 الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾

«Одамлар: “Иймон келтирдик”, дейишлари билангина, имтиҳон қилинмасдан, қўйиб қўйиладилар, деб ўйладиларми?! Ҳолбуки Биз улардан аввалги (иймон келтирган барча) кишиларни имтиҳон қилган эдик. (шу имтиҳон воситасида) албатта Аллоҳ («Иймон келтирдик» деб) рост сўзлаган кишиларни ҳам, ёлғончи кимсаларни ҳам аниқ билур». (Анкабут: 2-3)

Суннатдан: Икки саҳиҳ тўпламда келган Муоз ибн Жабалдан ривоят қилинган ҳадисда: Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Қайси бир инсон Аллоҳдан ўзга ҳақ маъбуд йўқ ва Муҳаммад Аллоҳнинг элчиси деб сидқи дилдан гувоҳлик берса, албатта, Аллоҳ дўзах ўтини унга ҳаром қилади».

Бешинчи шарт: Муҳаббат ва у нафратнинг зиддидир.

Тавҳид калимасига ва у далолат қилган нарсага муҳаббат.

Муҳаббат бу – қалбнинг бир нарсага мойил бўлиши, у билан хурсанд бўлиши ва қувонишидир. Унинг зидди эса нафрат бўлиб, у қалбнинг узоқлашиши ва ёмон кўриши ва безовта бўлишидир.

Муҳаббатнинг далили:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ
وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ
أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

«Одамлар орасида шундай кимсалар борки, улар Аллоҳга ўзгаларни тенг билиб, уларни Аллоҳни севгандек севадилар. Иймонли кишиларнинг Аллоҳга бўлган муҳаббатлари қаттиқроқдир. Бундай золимлар азобга рўбарў бўлганларида (Қиёмат Кунисида) бутун куч-қудрат Аллоҳники бўлишини ва Аллоҳнинг азоби қаттиқ азоб эканини билсалар эди». (Бақара: 165)

Суннатдан: Анас розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда: Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Кимда уч хислат бўлса, иймон ҳаловатини топади: Аллоҳ ва Унинг росули унга бошқалардан кўра севимлироқ бўлса, бирон кишини яхши кўрганда фақат Аллоҳ учун яхши кўрса, Аллоҳ уни куфрдан қутқарганидан сўнг, яна унга (куфрга) қайтишни худди оловга отилишни ёмон кўргани каби ёмон кўрса».

Олтинчи шарт: Бўйсунуш ва у тарк қилишнинг зиддидир.

Бўйсунуш (الانقياد) луғатда итоаткорлик, синиқлик маъносини билдиради.

Бундан мурод: “لا إله إلا الله”га ва у талаб қилган шартларга зоҳирда ва ботинда, тарк қилмай бўйсунушдир.

Яъни: Аллоҳга тавҳид билан таслим бўлиб, Росулulloҳ саллаллоҳу алайҳи ва саллам олиб келган (шариат)га тоат билан бўйсунушдир. Бу эса Аллоҳ фарз қилганларига амал қилиш, ҳаром қилганларини тарк қилиш ва бу нарсани ўзига мажбурият деб билиш орқали бўлади. “لا إله إلا الله”ни айтган киши мана шундай бўйсунсагина бу калимадан фойда топади.

وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

وَالِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾

«Ким муҳсин (яъни, амалларида Аллоҳни кўриб тургандек ибодат қилган) ҳолида вужудини Аллоҳга топширса, бас у мустаҳкам ҳалқани (яъни «لا إله إلا الله» калимасини) ушлабди. Барча ишлар охир-оқибатда ёлғиз Аллоҳга борур». (Луқмон: 22)

Саъид ибн Жубайр айтганларидек, «мустаҳкам ҳалқа» бу – “لا إله إلا الله”дир.

Еттинчи шарт: Қабул ва унинг зидди радд қилиш, қайтаришдир.

Қабул луғатда – бир нарсага рози бўлишни билдиради.

Бу ерда қабулдан мурод: “لا إله إلا الله” калимасини, у талаб қилган ва далолат қилган маъноларни қалб, тил ва тана аъзолари билан рад қилмай қабул қилишдир. Яъни ушбу

калимани ёки унинг талабларидан бирон нарсани қайтармайди.

Киши шаҳодат калимасини унинг маъносини билиб айтиши мумкин, лекин, у талаб қилган баъзи нарсаларни ё кибр қилиб ё ҳасад билан ёки бошқа сабабга кўра қабул қилмаслиги мумкин. Бундай кимса қабул шартини амалга оширмабди.

Далил:

إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ إِنَّا لَتَارْكُوا ءَالِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾

«Уларга: «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ», дейилганда кибр-ҳаво қилган эдилар. Ва улар «Ҳали бизлар бир мажнун шоирни деб илоҳларимизни тарк қилар эканмизми?» дер эдилар». (Соффат: 35-36)

Саккизинчи шарт: Тоғутга кофир бўлиш.¹

Тоғут луғатда: «туғён» — ҳаддидан ошиш, деган маънони билдиради.

Тоғутнинг шаръий таърифи: Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Тоғут бу — Аллоҳ ва Унинг

¹ Аҳли илмларнинг баъзилари “тоғутга кофир бўлиш”ни шартлар ичига киргази, баъзилари эса рукнларга. Ким уни шартларга киргазган бўлса — юқорида биз келтирганимиз каби — усул илми эгаларининг “шарт” истилоҳи таърифини назарда тутмаган. Зеро, шарт нарсанинг моҳиятидан ташқаридаги нарса бўлиб, рукн эса унинг моҳиятидир. Эътибор беринг.

росулининг тоатидан чиққан ҳар қандай улуғланувчи ва ўзини улуғ деб билувчи инсон ёки шайтон ёки бут-санамдир». (Қоида фи ал-маҳабба 1/187)

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Тоғут – банданинг қулчилик қилиш чегарасидан чиқишига сабаб бўлган ҳар қандай ибодат қилинадиган, эргашиладиган ва итоат қилинадиган кимсаю нарсалардир.

Ҳар бир қавмнинг тоғути Аллоҳ ва росулини қўйиб, ҳукм сўраб бориладиган ёки Аллоҳни қўйиб ибодат қилинадиган ёки Аллоҳ томонидан ҳужжати бўлмай туриб эргашиладиган ёки Аллоҳга тоат эканини билмайдиган нарсаларида итоат қилинадиган кимсалардир. Мана шундай тоғутларни ва одамларнинг уларга бўлган ҳолатини тафаккур қилсанг, уларнинг кўпчилиги Аллоҳнинг ибодатидан юз ўгириб, тоғутларнинг ибодатига бурилиб кетганини, Аллоҳ ва Унинг росулига ҳукм сўраб боришни қўйиб, тоғутга ҳукм сўраб бораётганини, Аллоҳга итоат қилишни ва Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашишни тарк қилиб, тоғутларнинг итоатига киришиб кетганларини кўрасан». (Эълом ал-муваққеъийн 1/50)

* * * *

ТОҒУТЛАРНИНГ БОШЛАРИ

Шайх Муҳаммад ибн Абдулваҳҳоб роҳимахуллоҳ айтдилар: Тоғутлар кўпдир, уларнинг боши бешта:

Биринчиси: Аллоҳдан ўзгага ибодат қилишга чақирувчи шайтон.

Ҳар қандай ширк ва куфр аслида шайтонга ибодатдир, чунки уни қилган кимса шайтонга итоат қилгани учун ширк ва куфр келтиради.

أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَبْنَى ءَادَمَ أَن لَّا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ

عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَن أَعْبُدُونِى ۚ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾

«Мен сизларга «Эй Одам болалари, шайтонга ибодат қилмангиз, чунки у сизларга очик душмандир. Менгагина ибодат қилинглар! Мана шу Тўғри йўлдир», деб буюрмаганмидим?!» (Ёсин: 60-61)

Ҳар қандай тоғутга ибодат – Аллоҳдан ўзгага ибодат бўлгани учун ширк саналади. Шунинг учун ҳар бир мушрик Аллоҳдан бошқа бирдан ортиқ маъбудга ибодат қилувчидир. Ушбу гапнинг тасдиғи – Аллоҳ таолонинг мана бу сўзи:

هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ ءَالِهَةً ۚ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطٰنٍ

بَيِّنٍ ۚ فَمَن أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿٦٥﴾

«Ана у қавмимиз эса Ундан ўзгаларни «илоҳ» қилиб олдилар. Улар ўзлари учун (ўша бутларнинг илоҳ экани ҳақида) бирон ҳужжат келтирсалар эди. Бас, Аллоҳ шаънига ёлғон тўқиган кимсадан ҳам золимроқ ким бор?!» (Каҳф: 15)

ءَاتَّخِذْ مِنْ دُونِهِ ءَالِهَةً إِن يُرِدْنَ الْرَّحْمَنُ بِضُرٍّ لَا تَغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ

شَيْئًا وَلَا يُنْقِذُونَ ﴿٢٣﴾

«Мен У зотни қўйиб (бошқа худоларни) илоҳ қилиб олайми?! (Ҳаргиз ундай қилмасман, чунки) агар Раҳмон менга бирон зиён етказишни истаса, уларнинг шафоатлари мени бирон нарсадан беҳожат қила олмас ва улар мени (Аллоҳнинг азобидан) қутқара олмаслар». (Ёсин: 23)

Аллоҳ талонинг мана бу сўзи ҳақида фикр қил:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَكِّسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ

هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٤﴾

«Аллоҳ (шундай) бир мисол келтирди: бир киши – қул борки, унинг устида талашувчи шериклар (яъни хожалар) бор. Яна бир киши – қул борки, у бус-бутун ҳолида бир киши – хожаникидир. Иккисининг мисоли баробар бўлурми?! (Йўқ, баробар бўлмас. Худди шунингдек, бир неча «худо»ларга сиғинадиган мушрик

билан ёлғиз Аллоҳгагина бандалик қиладиган мўъмин ҳам баробар бўлмас). Ҳамду-сано (ёлғиз) Аллоҳ учундир. Йўқ, уларнинг кўплари билмаслар, (бас, ана шу сабабдан турли «худо»ларга сиғинурулар)». (Зумар: 29)

Иккинчиси: Аллоҳни қўйиб ўзига ибодат қилишга чақирган кимса.

Учинчиси: Аллоҳни қўйиб, ўзига ибодат қилинишига рози бўлган кимса.

Бу иккисига қуйидагилар киради:

- Аллоҳ ҳаром қилганни ҳалол қиладиган ва ҳалол қилганни ҳаром қиладиган тоғутлар.
- Суфий ва шийъалар сажда қиладиган ва (муқаддас билиб) суртинадиган шайхлар.

Тўртинчиси: Ғайб илмини билишни даъво қилувчи кимса.

Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

قُلْ لَا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ وَمَا يَشْعُرُونَ

أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾

«Айтинг: «Осмонлар ва ердаги бирон кимса ғайбни билмас, магар Аллоҳгина (билур)». Улар қачон қайта тирилишларини ҳам сеза олмаслар». (Намл: 65)

Бунга қуйидагилар киради:

- Сеҳргар;
- Коҳин;
- Фолбин;
- Кафт, қаҳвага қараб фол кўрувчи;
- Мунажжим.

Бешинчиси: Аллоҳ нозил қилган (шариат)дан бошқаси билан ҳукм қилувчи.

Бунга қуйидагилар киради:

- Одамлар томонидан ўрнатилган қонунлар билан ҳукм қилувчи ҳокимлар;
- Урф-одатлар билан ҳукм қилувчи қабила бошлиқлари;
- Парламент аъзолари;
- Қонун чиқарувчи палата аъзолари;
- Одамлар томонидан ўрнатилган қонунлар билан ишлайдиган маҳкамалардаги судялар.

* * * *

Кейинги пайтларда янги чиққан тоғутлар

Уларни билиш ва куфр келтириш лозим

ДЕМОКРАТИЯ

Демократия бу – халқ бошқаруви, ҳокимиятнинг тинч йўл билан алмашиши, ҳокимиятнинг бир неча қисмларга бўлиниши, суд ҳокимияти мустақиллиги, инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилиш ва қонуннинг барча нарсадан устуворлиги демакдир.

Юқорида демократияга берилган таъриф ҳар бири ўз ҳолига куфр саналади. Қуйида баёни келтирилади:

Халқ ҳокимияти – бунинг маъноси қонун чиқариш Аллоҳ таолога эмас, халққа қайтади. Халқ ўзини ўзи танлаган йўл билан бошқаради, ўзи хоҳлаган қонунларни ишлаб чиқаради, хоҳлаганини ҳалол қилади, хоҳлаганини ҳаром қилади. Бу ишни куфрий қонунчилик палатасидаги халқ сайлаган депутатлар амалга оширади.

Қонунчилик палатаси куфрий кенгаш бўлиб, Аллоҳ таолога ва унинг ҳукмига қарши чиқади, Унинг шариатини масхара қилади, қонун чиқаришда, бирон нарсани ҳалол ёки ҳаром қилишда, одамлар ўртасида ажрим қилишда ўзини Аллоҳга шерик қилади. Аллоҳ таолонинг рубубиятида, улуҳиятида, исм ва сифатларида У билан тортишади.

أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

«Огоҳ бўлингизким, яратиш ва буюриш фақат Уникидир. Барча оламлар Робби — Аллоҳ буюқдир». (Аъроф: 54)

وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ ۚ مَا كَانَ لَهُمُ الْحَيَرَةُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ

وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾

«Роббингиз Ўзи хоҳлаган нарсани яратур ва (Ўзи хоҳлаган ишни) ихтиёр қилур. Улар учун ихтиёр йўқдир. Аллоҳ уларнинг ширкларидан пок ва юксакдир». (Қасос: 68)

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا

كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَفُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

«Балки улар учун Аллоҳ буюрмаган нарсаларни — «дин»ни уларга шариат қилиб берган шериклари — бутлари бордир?! Агар уларга бу дунёда азоб бермаслик қадарда ёзиб қўйилган сўз бўлмаганида, албатта уларнинг ўрталарида ҳукм қилинган бўлур эди. Золим кимсалар учун шак-шубҳасиз аламли азоб бордир». (Шуро: 21)

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Аллоҳ ҳакамдир ва ҳукм қилиш фақат Унинг ҳаққидир». (Абу Довуд ривоят қилган, саҳиҳ ҳадис)

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло барча нарсанинг яратувчисидир, У буюради ва қонунларни фақат У қўяди. Аллоҳ бандалари ўртасида ҳукм қилувчи ва ажратувчи Ҳакамдир. Ҳеч ким Аллоҳ таоло билан бирга қонун чиқариши ёки Аллоҳнинг ҳукмига муҳолиф бўлган нарсани танлаши мумкин эмас. Кимки шундай қилса, Аллоҳнинг ҳукмини рад қилган, қайтарган ва Аллоҳ таолога ўзини шерик қилган, Аллоҳни қўйиб, ўзини ибодат қилинадиган тоғутга айлантирган бўлади. Шунинг учун ҳам Аллоҳ таоло оятнинг охирида айтдики: «Аллоҳ таоло улар ширк келтираётган нарсалардан покдир». (Қасос: 68)

Имом Исҳоқ бин Роҳавайҳ роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Мусулмонлар ижмоъ қилганларки, кимда ким Аллоҳ азза ва жалла нозил қилган нарсдан бирон нарсани қайтарса, у кимса бу иши билан кофир бўлади, гарчи у Аллоҳ таоло нозил қилган барча нарсани тасдиқласа ҳам». (ал-сорим ал-маслул 1/9)

Шинқитий роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Қонун чиқариш ва ҳукмларнинг барчаси, хоҳ у шаръий бўлсин, хоҳ кавний – қадарий бўлсин, Аллоҳнинг рубубиятига хос бўлар экан... Аллоҳ буюрган қонунлардан бошқа қонунларга эргашган одам, ўша қонун ишлаб чиқарувчини робб қилиб олибди ва уни Аллоҳга шерик қилибди». (азвоъ ал-баён 7/169)

Яна роҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Аллоҳга Унинг ҳукмида шерик келтириш ва Унга ибодатда шерик келтириш – иккаласи ҳам бир хил маънодир. Иккаласининг ўртасида мутлақо фарқ йўқ. Аллоҳнинг низомидан бошқа низомга эргашган ва Аллоҳнинг қонунидан бошқа қонунчиликка бўйсунган одам – худди санамга ибодат қилиб, бутга сиғинган кабидир. Бу иккаласининг ўртасида, қайси тарафдан бўлмасин, мутлақо фарқ йўқдир. Иккаласи бир хил, иккаласи ҳам Аллоҳга шерик келтиргандир» (азвоъ ал-баён 7/169).

Ҳокимиятнинг тинч йўл билан алмашиши: Бу – кофир ҳокимга қарши жиҳод қилиш ҳукмини бекор қилинишини англатади. Ҳокимиятдаги ўзгариш фақат тинч сайлов йўли билан амалга оширилади. Сайланган ҳоким энг кофир одам бўлса ҳам одамлар унга бўйсунишлари ва эргашишлари керак бўлади. Бошқариш ҳуқуқи кўпчилик халққа қайтади. Дин ва шариатнинг эса ҳеч қандай ўрни бўлмайди.

Уламолар ҳокимият кофирга берилмаслигига ижмоъ қилганлар. Агар мусулмон ҳоким куфр келтирса, унга қарши чиқиш ва уни ҳокимиятдан четлатиш вожиб бўлади.

وَلَنَجْجَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾

«Ва Аллоҳ ҳаргиз кофирлар учун мўъминлар устига йўл бермагай». (Нисо: 141)

Кофирни мусулмонларнинг устидан бошлиқ қилиб тайинлаш, у учун мўъминларга қарши йўл очиб беради.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар «Ислом олий бўлади, ундан олийси бўлмайди». (Имом Дорукутний, Байҳақий ривоят қилганлар, Имом Бухорий аниқ сийға билан, иснодсиз келтирганлар)

Кофирга ҳокимиятнинг берилиши – куфр калимасининг Ислом калимасидан баланд қўйилишидир.

Бу эса икки томонлама куфрдир:

1. Бошқарув ҳуқуқини, номзод кофир бўлишига қарамай, кўпчилик овози билан унга берилиши томонидан – бу очик куфрдир. Чунки бу – ҳокимиятнинг кофирга берилмаслиги ҳақидаги уммат ижмоъсига муҳолифдир.
2. Ҳоким, агар диндан чиқиб, кофир бўлса ҳам, унга қарши чиқиб бўлмаслиги томонидан куфрдир. Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Фақат Аллоҳ томонидан ҳужжат бўлган очик куфрни кўрсангиз...»

Бошқарув органларини бирини бирдан ажратиш.

Бундан асл мақсад – диннинг давлат, сиёсат ва ички низомдан ажратишдир. Бу – куфр диёрларида ўрнатилган илмонийлик тузумининг асосидир. Бу билан дин таълими ва унинг қадриятларидан қутулиш кўзда тутилган. Тоғутлар мусулмонларнинг диёрларига ҳам бу низомларини олиб кирдилар. Бундан мақсад – мусулмонларни Ислом дини таълимотлари, қадриятлари

ва асосларидан узоқлаштириш ва уларни ширк, бутпарастлик ва ахлоқсизлик панжаларига улоқтиришдир.

Суд органининг мустақиллиги. Бу куфр давлатлари ва муртад низомлардаги судлар бўлиб, у одамлар ва ёки қонунчилик палаталари томонидан ишлаб чиқарилган қонунлар асосида ишлайди. Бу орган куфрда энг ашаддий органлардан бири бўлиб, у Аллоҳ ва Унинг росули соллаллоҳу алайҳи ва салламга қарши урушади.

Шайх Муҳаммад ибн Иброҳим роҳимаҳуллоҳ “Аллоҳ нозил қилгандан бошқаси билан ҳукм қилиш боби”да шундай дейди: «Бешинчи: Бу қисми шариатга қаршилиқда, унинг ҳукмлари билан тортишишда, Аллоҳ ва Унинг Росулига қаршилиқ кўрсатишда ҳамда шаръий маҳкамалар билан тенглашишда энг каттаси, умумийси ва кўзга кўринганидир. Унда тайёрлаб бериш, ёрдам кўрсатиш, кузатиш, асослаб бериш, бўлимларга бўлиб бериш, ташкил қилиш, турларга ажратиш ва мажбурлаш каби ишлар билан шаръий маҳкамаларга тенглашиш иддао қилинади... Бундай маҳкамалар кўпгина мусулмонлар диёрларида (ғарбий кофир низомлар томонидан) комил суратда тайёрлаб берилган бўлиб, эшиклари барчага очикдир. Одамлар унга тўда – тўда бўлиб борадилар. Ҳукм чиқарувчилари Китоб ва суннатга хилоф бўлган қонунлар билан ҳукм қиладилар. Одамларни ўша ҳукмларга бўйсунтиришга, иқрор бўлишларига мажбур қиладилар. Бундан ҳам катта куфр борми?! «Муҳаммад Аллоҳнинг Росулидир»

шаҳодатини бузувчи яна қандай амал бор?!» (ал-дурар ал-сания 16/216)

Инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилиш. Шубҳасизки, Аллоҳ таоло бизга энг одил ва энг гўзал қонунларни шариат қилиб берди. Ҳар бир инсонга ўзи лойиқ бўлган нарсасини берди. Бу ажабланарли иш эмас албатта. ахир У Яратувчи ва яратганларининг барча ишларини Билувчи Зотдир.

Аллоҳ таоло айтди:

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾

«(Ахир) яратган зот (Ўзи йўқдан бор қилган нарсаларни) билмайдими?! У меҳрибон ва (ҳар нарсадан) хабардор зотдир». (Мулк: 14)

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло Ўзининг дўстлари ва душманлари орасини ажратди. Шунингдек эркак ва аёл ўртасидаги ҳақ-ҳуқуқларни ҳам ажратди ва ҳар бирига ўзига муносибини берди. Бу нарса кофирларнинг ҳалқумларига тиқилди. Ислом динининг одамлар билан дин ва ақида асосида муомаласи уларни безовта қилди.

Ҳад-худуд ва жинойтлар бобида шариат келтирган ҳукмларни ёқтирмадилар. Эркак ва аёл ҳуқуқлари борасида Аллоҳ таоло ўлчаб берган ўлчамларни инкор қилдилар.

«Инсон ҳуқуқлари» деган фикрга асос солдилар. Бу йўл билан дин аҳкомларини бузиб кўрсатмоқчи, одамларни

ал-вало вал-баро (Аллоҳ йўлида дўстлашиш ва душман бўлиш) ақидасидан қайтармоқчи ва мусулмонларни шариат аҳкомларидан бездирмоқчи бўлдилар.

«Инсон ҳуқуқлари»дан мақсад:

- Одамлар билан, диний ва ақидавий асослардан узоқ ҳолда, инсонийлик асосида ва инсон ресурслари сифатида муомала қилиш.
- Қасос, қўл кесиш, тошбўрон қилиш, дарралаш каби шариат белгилаб берган жазоларни, инсон ҳуқуқлари тушунчасига муҳолиф дея, инкор қилиш.
- Шариат белгилаб берган талоқ, мерос, дия – эваз каби масалалардаги эркак ва аёл орасидаги фарқларни, «инсонийлик»да тенг бўлганлари туфайли, инкор қилиш.

Юқорида зикр қилинганларнинг ҳар бири куфрдир. Чунки улар Қуръонни ёлғонга чиқаради, унинг ҳукмини инкор қилади. Уламолар, ким Қуръондан бирон бир нарсани ёлғонга чиқарса ёки инкор қилса, у одам кофир эканига ижмоъ қилганлар.

Имом Исҳоқ ибн Роҳавайҳ роҳимахуллоҳ айтадилар: «Мусулмонлардан кимки Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни сўкса ёки Аллоҳ азза ва жалла нозил қилган нарсалардан биронтасини рад қилса ёки Аллоҳнинг пайғамбарларидан бирон пайғамбарни ўлдирса, ҳаттоки Аллоҳ нозил қилганларнинг ҳаммасини тасдиқласа ҳам, у кимсанинг кофир эканига ижмоъ қилганлар». (ал-сорим ал-маслул 1/9)

Қонун устуворлиги. Қонун устуворлиги бу — давлат тутган йўлнинг асосий манбаи — қонундир, деганидир. Ҳеч кимнинг қонун белгилаган доирадан чиқишга ҳақиқ, чунки кофир низом унинг устига ўрнатилган бўлиб, унга мурожаат қилинади, у ҳукм қилади.

Шундай қилиб, қонун — қонун чиқарувчи, итоат қилинадиган ва эргашиладиган, ҳукмига бўйсунуш вожиб бўлган ҳамда ҳар қандай масалада унга қайтиш керак бўлган маъбудга айланади. Бу эса тавҳидни ва «Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Аллоҳнинг Росулидир» шаҳодатини бузадиган амалларнинг энг буюғидир.

Шунинг учун демократия ўзининг том маъносида — Аллоҳни қўйиб, ибодат қилинадиган тоғут ҳисобланади. Унга куфр келтириш, ундан безор бўлиш, унинг аҳлини кофир санаш ҳамда улардан воз кечиш, уларни душман билиш вожибдир.

* * * *

БАЪСИЙЛИК

Баъс партияси: миллатпарастликка асосланган, динсиз секуляр – илмоний партиядир. Араб қадриятлари ва тушунчаларида тубдан қўзғолон қилишга ҳамда уларнинг ўрнига социалистик мафкурага чақиради. Уларнинг ҳаммага маълум ва машҳур шиорлари бор: Араб уммати абадий рисолатга эга ягона умматдир. У рисолат – партия рисолатидир.

Бу партиянинг асосчиси: насроний Мишель Афлак. 1947 йилда Араб Социалистик Баъс партиясига асос солган.

Ушбу партияни тузишдан асосий мақсад: жоҳилият қавмиятчилиги - миллатпарастлигини қайтариш ҳамда Исломдан юз ўгириб, унинг таълимотларини йўқ қилиш, исломий биродарлик тушунчаларини араб қавмиятчилик тушунчаларига ўзгартиришдир. Натижада араб қавмиятчилиги ал-вало вал-баронинг асосига айланиб, унинг остида диний фарқлар йўқ бўлиб кетади.

Партия асосчиси қўйган тамойиллардан:

- Бешинчи модда: Партия динни сиёсатга аралашувига асосланган сиёсий партиялар ёки жамиятлар тузишдан огоҳлантиради.

Мана шу динсиз илмонийликнинг айна ўзидир. Унинг мақсади – Ислом таълимотларидан қутулиш, динни жамиятдаги ўзаро муомалотлардан четлаштириб, уни фақат масжидларда чегаралаб қўйишдир.

- Партия тамойилларининг 15-моддасида шундай дейилади: Миллий ришта Араб давлатларида мавжуд бўлган ягона риштадир. Ушбу ришта ватандошлар ўртасидаги бирликни кафолатлайди.

Бу модда орқали исломий биродарлик бекор қилиниб, миллатчилик — қавмиятчиликни биродарлик, муҳаббат ва адоватнинг асоси қилингани яққол кўриниб турибди.

- 41-модда: Партия сиёсати янги араб авлодини яратишга интилади. Бу авлод илмий тафаккурни асос қилиб олади ҳамда хурофот ва эскилик сарқитлари кишанларини узиб ташлайди.

Бу ерда “эскилик сарқитларидан” мурод: Ислом таълимоти, шариати ва ҳукмларидир.

Уларнинг шиорларидан бири:

Баъсни робб деб иймон келтирдим, унинг шериги йўқдир

Арабийликни дин деб иймон келтирдим, ундан бошқа дин йўқдир.

Хулоса: Баъс партияси даъвати — миллатпараст куфрий жоҳилий даъватдир. У диннинг аслини бузади ва унинг таълимоталари билан курашади. Бундан мақсад: муслумонларни динларидан узоқлаштириш, сўзларига ихтилоф солиш, шавкатларини заифлаштириш ҳамда тиллари ва юртлари ҳар хил бўлишига қарамай, уларни бирлаштирган диний ришталарни узиб ташлаш.

МИЛЛАТПАРАСТЛИК

Миллатпарастлик – атеистик жоҳилия тарғиботи бўлиб, унинг мақсади Исломга қарши курашиш, унинг аҳком ва таълимотларидан қутулиш, уни миллийлик тушунчасига ўзгартириш, миллийлик сояси остида ҳуқуқлар бирлашишига, миллийлик асосида ал-вало вал-баро ўрнатилишига қаратилгандир.

Миллийлик тарафдорлари Ислом динига даъватни миллатчиларнинг орзу-умидлари амалга ошишига халақит берадиган нуқсон деб биладилар. Уларнинг назарида, Дин бу – эскилик сарқити бўлиб, давлатдан ажратилиши керак.

Миллатпарастлар, «миллийлик» нубувват (пайғамбарлик)ни ўрнини боса олувчи бадал бўлишига ва мана шу «миллийлик» деб аталмиш нубувват йўлида одамлар ўзларидаги бор-йўқларини фидо қилишлари лозим бўлган нарсага айланишига ҳаракат қиладилар. Улар миллийликка бўлган иймон ҳар қандай алоқалардан кучли бўлишини хоҳлайдилар. Улар миллийликни Аллоҳ таолога бўлган иймон билан тарозининг иккинчи палласига қўйганлар. Улар учун миллийлик ҳар бир араб ёки бошқа миллат вакилининг диёнати бўлиши керак.

Миллатпарастлик ақидаси вакиллариининг фикрлари шоирлариининг қуйидаги байтида ўз аксини топади (маъноси):

Менга бир байрам беринглarki, Арабларни бир уммат қилсин

Ва жуссам билан бароҳимлар дини устидан юринглар

Баъзи араб миллийлиги мутафаккирлари айтадилар: «Агар ҳар бир асрнинг муқаддас нубуввати бўладиган бўлса, Араб миллийлиги мана шу асрнинг нубувватидир!»

Улардан яна бири айтади: «Эй мусулмонлар, эй носоролар!!! Сизнинг динингиз арабийлик динидир, ундан бошқаси эмас...»

Мана шулар сенга аниқ бўлган бўлса, демак сен миллатпарастлик – диндан устун қўйилган тоғутлардан бири эканлигини, унга куфр келтиришинг, ундан безор бўлишинг, унинг аҳлини кофир деб билиб, улардан юз ўгириб, уларни душман деб билишинг кераклигини билдинг.

ВАТАНПАРАСТЛИК

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло инсонни ўзи туғилиб ўсган юртига муҳаббатли қилиб яратган. Ватанга муҳаббат одамзод фитратида, динга алоқаси бўлмаган, оддий, табиий бир туйғу бўлиши мумкин.

Ислom давлати парчаланиб кетганидан сўнг, дин душманлари Ислom диёрларини кичкина давлатчаларга бўлиб ташладилар ва унинг ҳар бир бўлагига сунъий ҳудудлар чизиб бериб, байроқларини ҳам ўрнатиб бердилар. Сўнгга кофирлар ва уларнинг вакиллари

бўлмиш тоғут итлари мусулмонларнинг қалбида ўша байроқни ва ватанни улуғлаш туйғусини ўрнашишини жуда хоҳладилар ва бунга эришдилар. Мусулмонларнинг қалбларидан исломий биродарлик бирлигини олиб ташлаш, уларни динларидан, ундаги ал-вало вал-баро ақидасидан юз ўгириб, ватан муқаддаслиги, унинг йўлида дўстлашиб, унинг йўлида душманлашиш ақидасига эътиқод қилишлари учун ҳаракат қилдилар.

Ватан йўлида зафар қозониш, одамларни дин бирлиги нуқтаи назаридан эмас, балки ватан бирлиги жиҳатидан ажратиш (ватандошинг дин душмани бўлса ҳам, у сен учун дининг ва ақиданг бир бўлган Исломдаги биродарингдан устун туриши), Ислом асослари, исломий ахлоқ, шариат бошқарувидан қутулиш, куфр ва муртадликка, сўз эркинлигига, дин танлаш (виждон) эркинлигига йўл очиб бериш ва айни вақтда Ватан бирлигини сақлаб туриш ва уни ягона шахс ёки низомнинг қўлида қолиб кетмаслиги – мана шулар ватанийликнинг асослари ва тамойилларидир.

Ватанпарварлик шиорлари остида ҳокимнинг, низомнинг, миллий байроқнинг ҳақи Аллоҳ ва Унинг росули соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳақидан устун туради. Агар кимки кофир бўлса (диндан қайтса) ёки динни ёки Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни сўкса – у одам уларда жинойтчи ҳисобланмайди. Унинг бу қилмиши «виждон эркинлиги» доирасига киради. Ватанпарварларнинг бир машҳур мақолида

айтилганидек «Дин – Аллоҳ учун, Ватан – ҳамма учун». Аммо ким ҳокимни сўкса ёки тузумга қарши чиқса, байроқни хорласа, албатта у одам жиноятчи саналиб, жазога лойиқ бўлади.

Ватанпарварлик юқоридаги нуқтаи назардан қаралса, улуғладиган, муқаддаслаштирилган тоғутга айлантирилганлиги, ал-вало вал-баро ақидаси ҳам унинг устига қурилгани маълум бўлади. Шунинг учун, куфрий эътиқодга айланган ватанпарастликка куфр келтириш, ундан ва унинг аҳлидан безор бўлиш, уларни кофир деб билиш вожибдир.

* * * *

ТОҒУТГА КУФР КЕЛТИРИШНИНГ СИФАТИ

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло тоғутга куфр келтириш иймоннинг шарти эканини баён қилган. Аллоҳ марҳамат қилиб айтди:

فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ

لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

«Бас, ким тоғутдан юз ўгириб, Аллоҳга иймон келтирса, у ҳеч ажраб кетмайдиган мустаҳкам ҳалқани ушлабди. Аллоҳ эшитувчи, билувчидир»

Тоғутга куфр келтириш қуйидагича бўлади:

- **Унга куфр келтириш:** Бу эса Аллоҳдан ўзгага қилинадиган ибодатни ва куфрий дин ва мазҳабларни ботил деб эътиқод қилиш билан бўлади.
- **Уни тарк қилиш:** Ундан ва унинг аҳлидан безор бўлиш.
- **Улардан нафратланиш.**
- **Тоғут аҳлини кофир деб билиш:** яъни тоғутларга ибодат қилган ёки иймон келтирганни кофир деб эътиқод қилиш ҳамда уларни кофир деб билишингни ва душманлигингни имкон қадар уларга билдириш.
- **Уларга душманлик қилиш.**

Шайх Муҳаммад бин Абдулваҳҳоб роҳимахуллоҳ айтди: «Тоғутга куфр келтиришнинг маъноси: Аллоҳдан ўзга эътиқод қилинадиган барча нарсалардан безор

бўлишинг, у нарсалар жин ёки инс ёки дарахт ёки тош ёки бошқа нарса бўлсин, уни кофир ва адашган деб гувоҳлик беришинг, гарчи у отанг ё аканг ё уканг бўлса ҳам ундан нафратланишингдир. Ким агар: «Мен Аллоҳдан бошқасига ибодат қилмайман, лекин хожаларга, қабрларнинг устидаги қуббалар ва шу қабилаарга менда монеълик йўқ», деса – у одам «Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқ» гувоҳлигида ёлғончидир. Чунки у Аллоҳга иймон келтирмаган ва тоғутга кофир бўлмагандир». (ал-дурар ал-сания 2/122)

Шайх роҳимаҳуллоҳ яна айтдилар: «Эй сен Аллоҳ Ислом билан неъматлантирган инсон, Аллоҳдан ўзга ҳақ илоҳ йўқлигини билган одам, «Мен ҳақни билдим, ундан бошқасини тарк қилдим, лекин мушрикларга қаршилигим йўқ, улар ҳақида ҳеч нарса демайман» деб ўйлашинг сени Исломга олиб киради деб ўйламагин. Улардан нафратланиш, уларни яхши кўрганлардан нафратланиш, уларни ҳақоратлаш ва уларга душманлик қилиш лозимдир». (ал-дурар ал-сания 2/109)

* * * *

АЛ-ВАЛО ВАЛ-БАРО

(Аллоҳ учун дўстлашиш ва Аллоҳ учун душманлашиш)

Дарҳақиқат, «ал-вало вал-баро» (дўстлашиш ва душманлашиш) Ислом асосларининг энг буюк икки асосидир. У иймоннинг шарти бўлиб, усиз иймон тўғри бўлмайди.

وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوهُمْ

أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَسِقُونَ ﴿٨١﴾

«Агар Аллоҳга, пайғамбарга ва унга нозил қилинган китобга иймон келтирганларида эди, уларни — кофирларни дўст тутмаган бўлур эдилар. Лекин улардан кўплари итоатсиз кимсалардир». (Моида: 81)

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ Аллоҳ азза ва жалланинг ушбу ояти ҳақида шундай дейди: “Аллоҳ таоло (*мазкур оятда*) «агар» шарт юкламаси орқали шарт жумлани¹ зикр қилди. Шарт жумла — шарти топилса, шарт қилинган нарса ҳам топилишини ва аксинча, шартни рад

¹ Ўзбек тилида бу каби жумла “шарт эргаш гапли қўшма гап” дейилади. Бундай жумла ўзбек тилида “агар” боғловчиси ёки феълнинг охирига “–са” суффиксини қўйиш воситасида ясалади. Масалан: “Агар дарсга келмаса, имтиҳонга киритилмайди”. Табиийки, ўзбек тили билан араб тили грамматикаси ўртасида таъриф ва ёндашув жиҳатидан бирмунча фарқлар мавжуд. Бундан ташқари наҳв қоидалари оят ва ҳадисларни тушунишда, шаръий матнларни таҳлил ва тақрир қилишда энг муҳим аҳамиятга эга. Шунинг учун ҳам илм аҳллари бирон оят ва ҳадисни шарҳлаганларида унинг наҳвий томонларини зикр қиладилар. Шайхул Ислом роҳимаҳуллоҳ айни ўринда, оят шарт жумла бўлиб келгани боис, шарт жумланинг қоидасини зикр қилдилар.

қилиш билан шарт қилинган нарса ҳам рад қилинишини англатади. **«Агар Аллоҳга, пайғамбарга ва унга нозил қилинган китобга иймон келтирганларида эди, уларни —кофирларни дўст тутмаган бўлур эдилар».** Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло уларни – кофирларни дўст тутиш иймонга зид эканига ва уни йўққа чиқаришига далолат қилди. Иймон билан кофирларни дўст тутиш бир қалбда бирлашмайди. Кимки уларни дўст тутса, Аллоҳга, пайғамбарга ва унга нозил қилинган нарсага иймон келтиришдан иборат бўлган вожиб иймонни бажармабди. Аллоҳ таоло марҳамат қилиб айтди:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَرَىٰ أَوْلِيَاءَ ۚ بَعْضُهُمْ

أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

«Эй мўъминлар, яҳудий ва насронийларни дўст тутмангиз! Уларнинг баъзилари баъзиларига дўстдирлар. Сизлардан ким уларга дўст бўлса, бас, у ўшалардандир». Аллоҳ таоло бу оятлар орқали кофирларни дўст тутганлар мўъмин эмаслиги хабарини берди». (Мажмуъ ал-фатово 7/17)

Яна роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Аллоҳ таоло Ўзига, пайғамбарига ва унга нозил қилган нарсасига иймон келтириш уларни (кофирларни) дўст тутмасликни шарт қилишини баён қилди. Уларни дўст тутиш иймоннинг

йўқлигини вожиб қилади, чунки лозим ишни қилмаслик лозим қилинган ишнинг йўқлигини билдиради». (ал-иктизо 1/550)

«Кофирларни дўст тутиш ҳар хил кўриниш ва суратда бўлар экан, унинг ҳукми ҳам бир хил бўлмайди. Бу кўриниш ва суратларнинг ичида диндан чиқарадиган ва иймонни буткул бузадиганлари, шунингдек уларнинг ичида куфр эмас, маъсият ҳисобланадиганлари ҳам бор». (ал-дулар ал-сания 7/155, 159, 220)

* * * *

Бўлим

Ал-Вало – муҳаббат, ёрдам бериш, келишиш деганидир. Муволот (дўстлашиш) – душманлашишнинг зиддидир¹.

Ал-Баро (воз кечиш, безор бўлиш) – узоқлашиш, нафратланиш, душман бўлиш деганидир².

Ибн Касир роҳимаҳуллоҳ Аллоҳ таолонинг: ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ (Мўъмин ва мўъминалар бир-бирларига дўстдирлар) қовли ҳақида шундай дейди: «бир-бирларига ёрдам берадилар, кўмаклашадилар», деганидир».

Шайх Абдулатиф бин Абдурроҳман бин Ҳасан Ол Шайх айтади: «Дўст тутишнинг асли муҳаббатдир ва душманлашишнинг асли нафратдир. Бу иккаловидан дўст тутиш ва душманлашишнинг ҳақиқатига кирувчи қалб ва аъзоларнинг амаллари пайдо бўлади. Буларга – ёрдам бериш, дил яқинлиги, ўзаро кўмаклашиш, жиҳод ва ҳижрат каби амаллар киради». (ал-дурар ал-сания 2/157)

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Дарҳақиқат, тавҳид шаҳодатини амалга ошириш фақат Аллоҳ учун яхши кўриш ва фақат Аллоҳ учун ёмон кўришни, фақат

¹ Ал-вало (الولاء) сўзи араб тилида (وَلِيّ) феълидан олинган бўлиб, (ولي) дегани – яқин бўлмоқ, ёрдамчи бўлмоқ маъноларини англатади. Муволот (موالاة) сўзи ҳам шу ўзакдан олинган бўлиб, дўстона муносабат, бир-бирини қўллаб-қувватлаш маъноларини англатади.

² Ал-баро (البراء) – (برئ) феълидан олинган бўлиб, алоқадор бўлмаслик, қутулиш, ажраб чиқиш, тарк қилиш маъноларини англатади. Бароат (البراءة) сўзи ҳам шу маънода.

Аллоҳ учун дўстлашиш ва фақат Аллоҳ учун душманлашишни, фақат Аллоҳ яхши кўрган нарсани яхши кўриш ва Аллоҳ ёмон кўрган нарсани ёмон кўришни, фақат Аллоҳдан умид қилишни, Аллоҳдан бошқадан кўркмасликни, Аллоҳдан бошқадан сўрамасликни тақозо қилади. Мана шу – Иброҳим миллатидир. Мана шу – Аллоҳ таоло барча росуллари орқали юборган Исломдир». (Мажмуъ ал-фатово 8/337)

Шайх Сулаймон бин Абдуллоҳ бин Муҳаммад бин Абдулваҳҳоб айтади: «Аллоҳнинг динида муҳаббатсиз ва Аллоҳнинг дини учун нафратсиз ва Аллоҳ йўлида душманлашиш, Аллоҳ йўлида дўстлашишсиз дин комил бўладими?! Жиход байроғи ёки амру маъруф ва наҳий мункар қоим бўладими?! Агар одамлар адоват ва нафратсиз, бир маслакка иттифоқ қилганларида ҳақ билан ботилнинг ўртасини ажратиш бўлмас эди, мўъминлар билан кофирларнинг ўртасида, Аллоҳнинг дўстлари билан Аллоҳнинг душманлари ўртасида фарқ бўлмаган бўларди». (Рисалат авсақ ʼуро ал-ийман)

«Ал-вало вал-баро»да одамлар уч турлидир:

Биринчиси – комил вало (дўстлашиш)га ҳақли одамлар. Улар – набийлар ва мункар ишлардан узоқ юрувчи мўъминлар.

Иккинчиси – комил бароат, яъни тамомила воз кечиб, безор бўлиш ва душманлашишга ҳақли одамлар. Уларга кофирлар киради.

Учинчиси: бир томондан дўстлашишга ҳақли бўлган

ва бошқа томондан безор бўлиш керак бўлган одамлар. Уларга фосиқ мусулмонлар киради. Ундай мусулмонлар улардаги иймон сабабли дўстлашишга ҳақли бўлсалар, гуноҳ ва маъсиятлари сабабли безор бўлишга лойиқдирлар.

Шайх Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Шуни билиш керакки, мўъмин киши билан – гарчи у сенга зулм қилса ҳам, тажовуз қилган бўлса ҳам – дўстлашиш вожибдир. Кофир билан – гарчи у сенга ҳадиялар бериб, яхшиликлар қилган бўлса ҳам – душманлашиш вожибдир. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло диннинг барчаси Аллоҳники бўлиши учун росулларни юборди ва китобларни нозил қилди. Шундай экан, муҳаббат Аллоҳнинг дўстларига, нафрат Аллоҳнинг душманларига бўлади. Ҳурмат, икром Унинг дўстларига ва хорлик, пастга уриш унинг душманларига, мукофот Унинг дўстларига ва жазо Унинг душманларигадир. Агар бир кишида яхшилик ва ёмонлик, фожирлик ва итоаткорлик ва маъсият, суннат ва бидъат жам бўлса, ундаги яхшилик қадарида дўстлашиш ва савоб олишга ҳақли бўлади ва ундаги ёмонлик қадарида душманлашишга ва жазоланишга ҳақли бўлади. Чунки бир шахсда ҳам ҳурмат қилишга, ҳам хорлашга лойиқ сифатлар жам бўлиши мумкин. Қўли кесилиб, сўнгра байтул молдан ҳожатига яраша маблағ ажратилган ўғри каби, бир шахсда бунисидан ҳам, бунисидан ҳам бўлиши мумкин. Мана шу аҳли сунна вал жамоа иттифоқ қилган ва мўътазила ва хаворижлар муҳолиф

бўлган аслдир». (Мажмуъ ал-фатово 28/209)

Мўъминлар билан дўстлашишнинг кўринишларидан:

- ✓ Уларни яхши кўриш.
- ✓ Уларга ёрдам бериш ва қийин кунларида ташлаб қўймаслик.
- ✓ Уларга ҳокисор ва меҳрибон бўлиш.
- ✓ Уларга насиҳат қилиб, яхшиликка буюриб, ёмонликдан қайтариш.
- ✓ Ғамларини енгиллатиш ва асирларини озод қилиш
- ✓ Ҳурумотларини¹ риоя қилиш ва шарафларини ҳимоя қилиш

Кофирларни дўст тутиш икки хилдир: Диндан чиқарувчи дўстлик ва маъсият ҳисобланувчи дўстлик.

Диндан чиқарувчи дўстлик қуйидагилар:

- Уларни дини учун яхши кўриш ва куфрларига рози бўлиш. Бу ижмоъ билан куфрдир.
- Уларнинг ботил динларини мақташ. Бу куфрдир, чунки бу — Аллоҳнинг китобини ва суннатни ёлғонга чиқаришдир.
- Мусулмонлар зарарига уларга ёрдам қўлини чўзиш ва ёрдам бериш. Аллоҳ таоло айтди:

¹Жонлари, моллари ва шарафлари каби мўъминнинг мўъминга ҳаром бўлган нарсалари

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ^ط وَمَنْ يَفْعَلْ
 ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَنَّةً ^ق
 وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ^ق وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾

«Мўъминлар мўъминларни қўйиб, кофирларни дўст тутмасинлар! Ким шундай қилса, бас, Аллоҳдан ҳеч нарсада эмас. Магар улардан эҳтиёт бўлиб турсаларингиз (юзаки муомала қилсангиз жоиздир), Аллоҳ сизларни Ўзининг (азобидан) огоҳ қилур. Ва фақат Аллоҳга қайтажаксиз». (Оли Имрон: 28)

Табарий айтади: «Аллоҳдан ҳеч нарсада эмас»нинг маъноси — Аллоҳдан воз кечди ва динидан қайтиб, куфрга киргани сабабли Аллоҳ ҳам ундан воз кечди, деганидир». (Табарий тафсири 6/313)

Аллоҳ таоло айтди:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَرَىٰ أَوْلِيَاءَ ۚ بَعْضُهُمْ
 أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ ۚ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ ^ق إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ
 الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

«Эй мўъминлар, яҳудий ва насронийларни дўст тутмангиз! Уларнинг баъзилари баъзиларига дўстдирлар. Сизлардан ким уларни дўст тутса, бас, у

ўшалардандир. Албатта, Аллоҳ золим қавмни ҳидоят қилмас». (Моида: 51)

Ибн Ҳазм айтади: «Аллоҳ таолонинг «Сизлардан ким уларга дўст бўлса, бас, у ўшалардандир» қовли, зоҳирига кўра, шундай қилган одам кофирлар жумласидан бўлган кофир эканлиги саҳиҳдир. Бу икки мусулмон бир-бири билан ихтилофга бормайдиган ҳақиқатдир». (ал-муҳалла 13/35)

Фисқ ва маъсият ҳисобланадиган дўстлашиш қуйидагилар:

- «Мистер», «жаноб» каби лақаблар билан уларни улуғлаш. Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Мунофиқни «жаноб» деманглар, агар у жанобингиз бўлса Роббингизни азза ва жаллани ғазаблантирган бўласиз». (Бухорий «ал-адаб ал-муфрад»да ривоят қилган)
- Улар билан бир жойда яшаш. Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Мушрикларнинг ичида яшайдиган ҳар қандай мусулмондан безорман». (Абу Довуд ривоят қилган)
- Уларни мусулмонларнинг баъзи ишларига бош қилиб қўйиш. Абу Мусо розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: Абу Мусо розияллоҳу анҳу Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳунинг олдиларига келдилар ва улар билан бир насроний котиб бор эди. Умар розияллоҳу анҳуга котибнинг ёдлаш қобилияти ёқиб қолди ва айтдилар: «Котибингга

айт, бизга бирон китоб ўқиб берсин». Абу Мусо айтдилар: «У насроний, масжидга кирмайди. Умар розияллоҳу анҳу Абу Мусо розияллоҳу анҳуни уришиб бердилар ва дедилар: «Аллоҳ уларни хор қилганида сизлар уларни икром қилманглар, Аллоҳ уларни узоқлаштирганда сизлар уларни яқинлаштирманглар, Аллоҳ азза ва жалла уларни хиёнатчи деди, сизлар уларга ишонманглар». (Байхақий ривояти. Саҳиҳ)

- Мажлисларнинг тўрига чиқариш.
- Уларни дўст ва суҳбатдош қилиб олиш.
- Саломни улардан олдин бериш ва уларга йўл очиб бериш. Соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Яҳудий ва насронийларга биринчи бўлиб салом берманглар, агар йўлда учрашиб қолсангиз йўлнинг четига ўтишларига мажбур қилинглар (яъни, сиқиб ўтиб кетинглар)». (Муслим ривояти)

* * * *

Бўлим

Кофирлар билан дўстлашишнинг яна бир тури – уларга ўзини ўхшатишдир. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким ўзини бир қавмга ўхшатса, у ўшалардандир». (Аҳмад ривояти)

Шариатимиз, очиқ-равшан ҳикматлар сабабли, бизни кофирларга ўхшашдан қайтарган:

Биринчиси: кофирларни яхши кўришга олиб борадиган ва мана шу муҳаббат натижасида улардаги нарсаларни яхши деб ҳисоблашга олиб борадиган йўлни кесиш. Чунки, ташида рози бўлиш ичидан рози бўлишни келтириб чиқаради. Инсоннинг ички дунёси билан ташқи дунёси орасида бир-биридан ажралмас нуқталар бордир.

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Зоҳирда ўзаро ўхшашлик ботинда муҳаббат ва севгини, дўстлашишни келтириб чиқаради. Шунингдек ботиндаги муҳаббат зоҳирда ўхшашликка ҳаракат қилишни олиб келади. Бу – ҳиссиёт ва тажриба гувоҳ бўлган ишдир».

Иккинчиси: мусулмон одам кофирдан ажралиб туриши, уни кофирлардан ажратиб турадиган исломий шахсга хос кўринишни сақлаши.

Учинчиси: уларга муҳолиф бўлишда бароатнинг амалдаги кўриниши борлиги.

Тўртинчиси: кофирларга қарама-қарши келишимиз уларнинг нафсларида хорланиш ва камситилишни ҳис

қилишларини келтириб чиқаради. Агар, аксинча, улар билан келишсак, бу нарса уларни ғурурланиб, ўзларини баланд ҳис қилишларига олиб келади.

Кофирларнинг феъллари уч хилдир:

- **Ибодатлар жинсига кирувчи амаллар.** Бундай амалларда ёки бирон бир шунга ўхшаш нарсада ўзимизни уларга ўхшатишимиз жоиз эмас. Хоч тақиш ёки Ийсо масиҳнинг туғилган кунини нишонлаш каби мусулмонлар орасида кенг ёйилган ёки ёйилмаган ишлар бўладими, фарқи йўқ.
- **Одатлар ва кўринишлар.** Агар булар кофирларнинг хусусиятларидан бўладиган бўлса, уларга ўзимизни ўхшатишимиз жоиз эмас. Соч кесиш ёки уларни ажратиб турадиган либослар каби.
- **Ишлаб чиқариш ёки ҳунармандчилик каби ишлар.** Саноат маҳсулотлари кофирларнинг ўзигагина тегишли хусусият эмас ва уларнинг динига алоқаси йуқ. Шунинг учун фойдали ҳунар ва ишлаб чиқаришни ўрганиб, улардан беҳожат бўлишимизда ҳеч қандай ёмонлик йўқдир.

* * * *

Бўлим

ШИРК ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Ширк лугатда: тавҳиднинг зиддидир. У – қатнашиш, иштирок этиш сўзларидан олингандир. Ширк – бирон нарсага бирдан ортиқ шахсни ҳақли бўлиши ва унда шерик бўлиши деганидир.

Ширк истилоҳда: Аллоҳ аzza ва жаллага Унинг рубубиятида ё илоҳиётида ё исм ва сифатларида шерик келтиришдир.

Ширк икки турга бўлинади:

Биринчиси: Катта ширк. У – кишини диндан чиқаради ва Исломни ҳар томонлама бузади.

Иккинчиси: Кичик ширк. У – диндан чиқармайди ва Исломни ҳамма томондан бузмайди.

* * * *

Бўлим

КАТТА ШИРК

Катта ширк — энг катта гуноҳ ва энг буюк зулмдир. Чунки ширк — Аллоҳнинг ҳаққини Ундан бошқага том маънода буришдир. Ширк — Аллоҳ таоло кечирмайдиган гуноҳдир. Аллоҳ ширк аралашган бирорта солиҳ амални қабул қилмайди.

Аллоҳ таоло айтди:

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ ۖ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ۚ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا

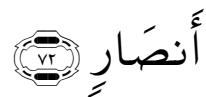
«Албатта Аллоҳ Ўзига (бирон нарсанинг) шерик қилинишини кечирмас. Шундан бошқа гуноҳларни Ўзи хоҳлаган бандалари учун кечирур. Ким Аллоҳга (бирор кимса ёки нарсани) шерик келтирса, бас, у буюк гуноҳни тўқиб чиқарибди». (Нисо:48)

Яна Аллоҳ таоло айтди:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ

الْمَسِيحُ يَبْنَىٰ إِسْرَءِيلَ ۖ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ

بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ ۚ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ

«Аллоҳ — Масих бинни Марямдир», деган кимсалар аниқ кофир бўдилар. Ҳолбуки, Масих: «Эй бани Исроил, Роббим ва Роббингиз бўлмиш Аллоҳга бандалик қилингиз!» — демишдир. Албатта кимда-ким Аллоҳга ширк келтирса, Аллоҳ унга жаннатни ҳаром қилур ва борар жойи дўзах бўлур. Зулм қилувчилар учун бирон ёрдамчи бўлмас.

Яна Аллоҳ таоло айтди:

وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ

وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٧٥﴾

«Дарҳақиқат сизга ҳам, сиздан аввалги (пайғамбарларга ҳам шундай) ваҳий қилингандир: «Қасамки: агар мушрик бўлсанг, албатта қилган амалинг беҳуда кетур ва албатта зиён кўргувчилардан бўлиб колурсан!»

Катта ширк турларидан:

Биринчиси: Дуодаги ширк: у сўраш дуоси ва ибодат дуосини ўз ичига олади.

- **Ибодат дуоси** — намоз, рўза, сажда, жонлиқ сўйиш, назр ва шунга ўхшаш амаллардир. Ким бу амаллардан биронтасини Аллоҳдан ўзгага бағишласа — катта ширк келтирган бўлади ва диндан чиқади.

Аллоҳ таоло айтди:

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

«Бас, ким Роббига йўлиқишга умид қилса, солиҳ амал қилсин ва Роббига ибодат қилганда бирортасини шерик қилмасин». (Кахф:110)

Яна Аллоҳ таоло айтди:

قُلْ إِن صَّلَاتِي وَنُفْسِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ^ص وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٢﴾

«Айтинг: (Эй Пайғамбар) «Албатта намозим, курбонлик қилишим, ҳаётим ва мамотим бутун оламларнинг Робби бўлмиш Аллоҳ учундир. Унинг биронта шериги йўқдир. Мен мана шунга буюрилганман. Ва мен бўйинсунувчиларнинг аввалгисиман» (Анъом:162-163).

- **Сўраш дуоци:** Бу талаб қилиш ва сўрашдир. Аллоҳдан бошқаси қодир бўлмаган нарсани Аллоҳдан бошқадан сўраш мумкин эмас. Ўликлардан, санамлардан, дарахтлар ва шу кабилардан сўраш ёки ғойиб (ёнида йўқ) одамдан сўраш каби.

Аллоҳ таоло айтди:

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾

«Албатта барча масжидлар Аллоҳникидир. Бас, Аллоҳ билан бирга бирортага ибодат қилманглар». (Жин: 18 оят)

وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٩﴾

وَلَا تَدْعُ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۚ فَإِنْ فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذَا

مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٠﴾

«Юзингизни, ханиф ҳолингизда, Ислом динига тўғриланг, ҳаргиз мушриклардан бўлманг ва Аллоҳни қўйиб, сизга фойда ҳам, зиён ҳам етказа олмайдиган нарсаларга дуо қилманг! Бас, агар шундай қилсангиз, у ҳолда албатта золимлардандирсиз!». (Юнус: 105-106)

Нўъмон бин Башир ривоят қилади: Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Дуо айна ибодатдир» (Имом Аҳмад ва сунан эгалари ривоят қилган)

Иккинчиси: Ният, хоҳиш ва мақсаддаги ширк.

Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ^ط
وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبِطِلَ ^{١٦} مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

«Ким (фақат) шу ҳаёти дунёни ва унинг зебу зийнатларини истайдиган бўлса, уларга қилган амалларини(нг ажр-мукофотини) шу дунёда комил қилиб берурмиз ва улар бу дунёда зиён кўрмайдилар. Ундай кимсалар учун охиратда дўзах ўтидан ўзга ҳеч қандай насиба йўқдир. Уларнинг бу дунёда қилган барча яхшиликлари беҳуда кетур ва қилиб ўтган амаллари бефойдадир».

Ният ва хоҳишдаги ширк ибодатларда бўлади. Ким ибодатлари билан мол-дунёни, нуфуз, обрў ёки шунга ўхшаш нарсаларни мақсад қилган бўлса-ю, Аллоҳ таолога яқинликни, буйруқларига амал қилишни мақсад қилмаган бўлса – ширкнинг мана шу турига тушиб қолган бўлади.

Ибн Қаййим роҳимахуллоҳ айтади: «Хоҳиш ва ниятдаги ширк – соҳили йўқ денгиз кабидир. Ундан омон қоладиган камдир. Ким ўз амали билан Аллоҳнинг юзидан бошқасини ва Аллоҳга яқинликдан бошқа

нарсани ният қилган бўлса ва мукофотни ўша ният қилган нарсасидан кутса – нияти ва хоҳишида Аллоҳга шерик келтирибди. Ихлос – амаллари, сўзлари, хоҳиши ва ниятини Аллоҳга холис қилишдир. Мана шу – Аллоҳ таоло барча бандаларига буюрган ҳаниф Иброҳим миллатидир. Аллоҳ таоло бирон кишидан бу миллатдан бошқасини қабул қилмайди ва мана шу Исломнинг ҳақиқатидир.

Аллоҳ таоло айтди:

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ

الْخَسِرِينَ ﴿٨٥﴾

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўрувчилардандир». (Оли Имрон:85)». (ал-жавоб ал-кофий, 135 с.)

Аммо ибодатлардан бўлмаган амаллар, масалан: пул топиш ниятида бирон мубоҳ тижорат ёки шунга ўхшаш иш қилса – бу бобга кирмайди.

Учинчиси: Тоат ширки. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا ۚ لَّا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

«Улар Аллоҳни қўйиб ўзларининг олимларини ва роҳибларини ҳамда Масих ибн Марямни Робб қилиб олдилар. Ҳолбуки, фақат Ундан бошқа ҳақ илоҳ йўқ бўлган, ягона Аллоҳга бандалик қилишга буюрилган эдилар. Аллоҳ уларнинг ширкларидан покдир». (Тавба: 31)

Ушбу оятни Термизий ва бошқалар Адий ибн Ҳотам розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадис баён қилиб беради: У зот Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг (اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ) «Улар Аллоҳни қўйиб ўзларининг олимларини ва роҳибларини Робб қилиб олдилар» оятини ўқиб турганларини эшитди ва деди: «Ахир биз уларга ибодат қилмаганмизку!». Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Аллоҳ ҳалол қилганни ҳаром қилганларида сиз ҳам ҳаром санаб, ҳаром қилганини ҳалол қилганларида ҳалол санаганмисизларми?», айтди: «Ҳа, шундай», айтдилар: «Мана шу – уларга ибодат қилишдир».

Ибн Жарир ўзининг тафсирида Абул Бахтарий орқали Ҳузайфадан ривоят қилиб, Аллоҳ таолонинг: «Улар Аллоҳни қўйиб ўзларининг олимларини ва роҳибларини Робб қилиб олдилар», сўзи ҳақида шундай деган: «Уларга ибодат қилмадилар, лекин маъсиятларда итоат қилдилар».

Яна бир ривоятда айтади: «Агар бирон нарсани ҳалол қилиб берсалар, ҳалол санардилар, агар бирон нарсани ҳаром қилсалар, ҳаром қилардилар».

Шайхул Ислом Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Олимлари ва роҳибларини, Аллоҳ ҳаром қилганини ҳалол қилиб, ҳалол қилганини ҳаром қилишда уларга эргашиш орқали, робб қилиб олганлар икки хил бўладилар:

Биринчиси: Улар (ўша олимлари ва роҳиблари) Аллоҳнинг динини ўзгартирганларини биладилар ва ўзгартирилган ҳолида уларга эргашадилар. Бошлиқларига эргашган ҳолда ва улар пайғамбарларнинг динига қарши борганларини била туриб Аллоҳ ҳаром қилганини ҳалол деб, ҳалол қилганини ҳаром деб эътиқод қиладилар ва бу куфрдир. Чунки Аллоҳ ва Унинг росули буни ширк деган. Гарчи уларга сиғинмасалар ҳам, сажда қилмасалар ҳам. Ким Аллоҳдан ўзгасига динга муҳолиф ишда – ўша иш динга муҳолиф эканини билиб туриб – эргашса ва Аллоҳ ва росулининг сўзи қолиб, олим ва роҳиблари айтган сўзларга эътиқод қилса – у ҳам ўшалар каби мушрик бўлади.

Иккинчиси: Ҳаромни ҳаром деб билиш ва ҳалолни ҳалол деб билишдаги эътиқодлари собит бўлади, лекин уларга маъсиятларда итоат қиладилар. Мусулмон киши маъсиятни маъсиятлигини билиб туриб қилгани каби. Ундайларнинг ҳукми гуноҳкорларнинг ҳукми кабидир». (Мажмуъ ал-фатово 7/70)

Тўртинчиси: Муҳаббатдаги ширк. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ
وَالَّذِينَ ءَامَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ

«Одамлар орасида шундай кимсалар борки, улар Аллоҳга ўзгаларни тенг билиб, уларни Аллоҳни севгандек севадилар». (Бақара: 165)

Бу – Аллоҳ билан бирга яна бошқани худди Аллоҳни севгандек ёки ундан ҳам кучлироқ севишдир.

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Катта қоидалардан бири шуки, Аллоҳдан бошқаси ўз-ўзидан мавжуд бўлмагани каби, Аллоҳдан бошқаси ўз зоти учунгина маҳбуб ва марғуб бўлиши жоиз эмас. Аллоҳдан ўзга робб, Ундан ўзга ҳақ илоҳ йўқдир. Илоҳ – зоти учун яхши кўрилишга, зоти учун камоли муҳаббат ва улуғлик ила улуғланишга ҳақли бўлган маъбуддир». (Амроз ал-қулуб ва шифоуҳа 1/71)

Ибн Қаййим айтади: «Ягона Аллоҳдан ўзга ҳеч нарса зоти учун яхши кўрилмайди. Ундан бошқа яхши кўриладиган нарсалар Робб таборака ва таолога бўлган муҳаббатнинг натижасидир. Фаришталар, пайғамбарлар, авлиёларга бўлган муҳаббат каби. Уларга бўлган муҳаббат Аллоҳ субҳанаҳу ва таолога бўлган муҳаббатнинг натижасидир. Бундай муҳаббат Аллоҳга бўлган муҳаббатнинг ажралмас қисмидир, чунки Аллоҳни яхши кўриш У яхши кўрганларни яхши кўришни тақозо қилади». (Ал-жавоб ал-кофий 1/193)

Ибн Қаййим айтади: «Аллоҳ билан бирга бошқасини севиш икки хилдир:

Тавҳиднинг аслини бузувчи севги ва бундай туйғу ширкдир ва **комил ихлос ва Аллоҳга бўлган муҳаббатни бузувчи севги** ва у Исломдан чиқармайди.

Биринчиси — мушрикларнинг бут ва санамларига бўлган муҳаббати кабидир. Аллоҳ таоло айтди: ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ﴾ (Одамлар орасида шундай кимсалар борки, улар Аллоҳга ўзгаларни тенг билиб, уларни Аллоҳни севгандек севадилар). Мушриклар бут-санамлар ва илоҳларини, Аллоҳ билан бирга, Аллоҳни севгандек севадилар. Бу илоҳ қилиб олиш ва дўст тутиш муҳаббатидир. Бундай муҳаббатнинг ортидан кўрқув, ражо, ибодат ва дуо эргашади. Бундай муҳаббат — Аллоҳ ҳеч қачон кечирмайдиган очик-ойдин ширкдир. Ўша шерикларни душман деб билмагунича ҳамда улардан ва мушриклардан қаттиқ нафратланмагунича, улар билан

курашмагунича кишининг иймони тўлиқ бўлмайди. Аллоҳ таоло мана шу нарса билан барча пайғамбарларини юборди, барча китобларини нозил қилди, мана шу ширкий муҳаббат аҳли учун дўзахни яратди. Аллоҳнинг розилиги йўлида мана шу ширкий муҳаббат аҳли билан курашганлар ва душманлашганлар учун жаннатни яратди.

Иккинчиси: Аллоҳ нафсларга зийнатли қилиб қўйган аёл, фарзанд, тилла, кумуш, отлар ва мол-чорлар каби нарсаларга бўлган муҳаббат. Инсон бу нарсаларни, оч қолган одам таомни ёки чанқаган киши сувни яхши кўрганидек, шахвати билан яхши кўради». (Рух 1/254)

* * * *

КИЧИК ШИРК

Кичик ширк: шариатда ширк сифати берилган, лекин диндан чиқармайдиган ҳар қандай сўз ёки амалга айтилади.

Кичик ширкка мисоллар:

- **Аллоҳдан бошқаси билан қасам ичиш.** Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Ким Аллоҳдан бошқа билан қасам ичса ширк келтирибди». (Аҳмад ва Абу Довуд ривоят қилган. Саҳиҳ ҳадис).
- **«Аллоҳ хоҳласа ва сен хоҳласанг» дейиш:** Ҳузайфа ибн Ямондан: Мусулмонлардан бир киши тушида аҳли китоблардан бир киши билан кўришди. У одам айтди: «Агар ширк келтирмасангиз, қандай ҳам яхши қавмсизлар. «Аллоҳ хоҳласа ва Муҳаммад хоҳласа», дейсизлар», - деди. Туш кўрган одам тушини Росулulloҳга айтиб берди. У зот айтдилар: «Аллоҳ ҳақи, ҳали шундай (дейсизлар)ми?! Мен бунини (ёмонлигини) билар эдим¹. “Аллоҳ хоҳласа, сўнг Муҳаммад хоҳласа”, денглар». (Аҳмад ва Ибн Можа саҳиҳ санад билан ривоят қилишган).

Юқоридаги икки масаланинг қоидаси: Аллоҳнинг номидан бошқаси билан қасам ичган ёки Аллоҳнинг хоҳиши билан бошқасининг хоҳишини бирга айтган

¹ Яъни: мен бунини ёмонлигини билар эдим, аммо сизлардан бундай гап содир бўлганини билмаган эдим, билганимда қайтарган бўлар эдим. (Ибн можа сунанига Синдий хошияси шарҳидан)

одам улуғлик ва хоҳишда тенгликни эътиқод қилмаган бўлса – кичик ширк бўлади.

Аммо номи билан қасам ичилган нарсани Аллоҳни улуғлагандек ёки ундан улуғроқ, деган эътиқод билан қасам ичса катта ширк бўлади.

- **Балони даф қилиш ёки уни кетказиш учун тумор осиш, зирак, ип каби нарсаларни тақиб олиш.**

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким тумор осса ширк келтирибди». (Аҳмад ривояти)

Қоидаси: Тумор ёки ип ва шунга ўхшаш нарсани балони кетказиш ва ундан асрашга сабаб, деб тақса – кичик ширк бўлади. Аммо, тумор ва шу каби нарсаларнинг айнан ўзи балони кетказиш ва ундан асрашга таъсир қилади деб эътиқод қилса – катта ширк бўлади.

Юқоридаги келтирилган масалалардан уламолар ушбу қоидани олганлар: Ким бирон нарсани сабаб деб эътиқод қилса ва бу шаръан ёки тўғри тажрибалар орқали исботланмаган бўлса, кичик ширк келтирган бўлади.

- **Енгил риё:** Риё бу – одамлар кўриши учун амал қилиш. Риё – кўриш сўзидан олинган бўлиб, амални одамлар кўришлари учун зийнатлашдир.

Маҳмуд ибн Лабийддан: Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Мен сизлар учун энг кўрқадиган нарса бу кичик ширкдир», дедилар. «Ё Росулуллоҳ,

кичик ширк нима?», деб сўрашди, айтдилар: «Уриёдир». (Имом Аҳмад ва бошқалар ривояти)

Бу ерда енгил риё назарда тутиляпти. Енгил риё бирон ибодат турида ёки ибодат бажарилаётган вақтда содир бўлиши мумкин. Аммо, кимнинг ҳамма амаллари риё учун бўлса, ундай одам ният ва қасдда ширк келтирган бўлади.

- **Шумланиш:** Шумланиш — умидсизлик, тушкунликка тушиш деганидир ва у яхшиликка умид қилишнинг зиддидир. Шумланиш — ишхонага ё сафарга ёки шунга ўхшаш ишга отланиб, бирон нарсани кўриб ёки эшитиб қолиб, кўнгли бўлмай, шумланиб орқага қайтишдир.

Абдуллоҳ ибн Масъуддан (розияллоҳу анҳу): Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Шумланиш ширкдир». (Аҳмад ва ибн Можа ривояти).

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Бу умматдаги ширк қоронғу тунда силлиқ қора тош устида ўрмалаб кетаётган қора чумолининг қадам товушидан ҳам яшириндир». Унинг каффорати ушбу дуодир: «Эй Аллоҳ! Сенга билиб турган ҳолимда, бирон нарсани ширк келтириб қўйишдан Ўзингга сиғинаман ва илтижо қиламан ва билмасдан қилган гуноҳим учун истиғфор айтаман». (Бухорий «ал-адаб ал-муфрад»да ривоят қилган)

Бўлим

КУФР ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Куфр луғатда яшириш, ўраш деган маъноларни билдиради.

Абу Мансур ал-Ҳаравий роҳимаҳуллоҳ айтади: «Куфрнинг бир неча томонлари бор. Асли эса, бирон нарсани ўрадим, ёпдим демоқчи бўлса куфр қилдим, дейилади. Шундан, тунни кофир дейишади, чунки у ўз қоронғулиги билан нарсаларни яширади. Фалончи Аллоҳнинг неъматларига кофир бўлди деб, неъматларни яшириб, шукр қилмаганга айтишади». (ал-заҳир фи ғарийби алфаз ал-Шофеъий 1/249)

Аҳли илмлар диний истилоҳда Ислом асосларини инкор қилиш ёки ёлғонга чиқаришни ёки Исломдан чиқарувчи амаллардан бирон амални қилишни куфр деб таърифлаганлар.

Ибн Ҳазм куфрга таъриф бериб шундай дейди: «Куфр динда: Аллоҳ иймон келтиришни фарз қилган бирон нарсани, унга ҳақ етказилиб, ҳужжат етиб боргандан сўнг тили билан эмас дили билан ёки дили билан эмас тили билан ёки иккаласи билан инкор қилган ёки иймондан чиқариб юборишига очик ҳужжат келган амални қилган кимсанинг сифатидир». (Ал-Иҳкам фи усул ал-Аҳкам 1/49)

▪ **Куфр икки турга бўлинади:**

Биринчиси: диндан чиқарувчи (катта) куфр ва у беш хилдир:

1. Ёлғонга чиқариш билан кофир бўлиш. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ^{٦٨}

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

«Аллоҳ шаънига ёлғон тўқиган ёки Ҳақ – Қуръон келган чоғида уни ёлғон деган кимсадан ҳам золимроқ ким бор?! Жаҳаннамда кофир кимсалар учун жой топилмасми?! (Бундай кофир кимсаларнинг жойи Жаҳаннамдадир!)». (Анкабут: 68)

Қуръонни ёки унинг бирон қисмини, бир дона оят бўлса ҳам, ёлғонга чиқариш ёки Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг собит, саҳиҳ суннатларини ёлғонга чиқариш – диндан чиқарувчи катта куфрдир.

2. Аллоҳнинг буйруғи ва қайтариғини тасдиқлаган ҳолда, такаббурлик ва саркашлик қилиш. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ

وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٦٩﴾

«Эсланг, (эй Пайғамбар), Биз фаришталарга Одамга сажда қилинг, дейишимиз билан саждага эгилдилар. Фақат Иблис саркашлик ва такаббурлик қилди ва кофирлардан бўлди». (Бақара: 34)

Аллоҳга ибодат қилишга ёки Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашишга такаббурлик қилган кимса диндан чиққан кофирдир.

3. Шак қилиш туфайли кофир бўлиш. Бу – гумон қилиш билан кофир бўлишдир. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَدَخَلَ جَنَّتَهُ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ ۖ قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَذِهِ ۚ أَبَدًا

﴿٢٥﴾ وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدْتُ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا

مُنْقَلَبًا ﴿٢٦﴾ قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ

مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّكَ رَجُلًا ﴿٢٧﴾ لَّيَكُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا

أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا ﴿٢٨﴾

«Ва (кофирлик билан) ўзига зулм қилган ҳолда, боғига кирар экан, айтди: «Бу (боғ — менинг молу давлатим) ҳеч қачон йўқ бўлмайди. Ва Қиёмат ҳам қойим бўлмайди, деб ўйлайман. Қасамки, агар Роббимга қайтарилсам, (яъни, Қиёмат қойим бўлиб, қайта тирилсам) албатта бундан ҳам яхшироқ оқибат - бахтни

топурман». Биродари унга хитоб қилиб, деди: «Сен ўзингни (асли-наслинг бўлмиш Одамни) тупроқдан сўнг нутфа — бир томчи сувдан яратиб, сўнггра (уни) инсон қилиб ростлаган Аллоҳга кофир бўлдингми?! Мен эса: «У — Аллоҳ Роббимдир», (дейман) ва Роббимга биронтани шерик қилмайман». (Каҳф: 35 - 38)

Ким динда очик — ойдин, ҳаммага маълум нарсаларнинг биронтасида шубҳа қилса кофирдир. Исломга янги кирган ва ҳали шариатни ўрганишга улгурмаган ёки илм ва олимлардан узоқда яшаб, ўзидан жоҳилликни кетказишга имкони бўлмаганлар бундан мустасно.

4. Юз ўгириш, бош тортиш билан кофир бўлиш. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

«Кофир бўлган кимсалар эса ўзлари огоҳлантирилган нарсадан(яъни охиратдаги азобдан) юз ўгирувчидирлар (уни инкор қилувчидирлар)» (Аҳқоф: 3).

Куфрнинг бу турининг баёни Исломни бузувчи амаллар шарҳида ўтди.

5. Нифок куфри. Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٤﴾

«Бунга сабаб уларнинг (тилларида) иймон келтириб, сўнггра (дилларида) кофир бўлганларидир. Бас, уларнинг

диллари муҳрлаб қўйилди. Энди улар (иймоннинг ҳақиқатини) англай олмаслар!» (Мунофиқун: 3)

Нифоқ – иймонни изҳор қилиб, куфрни яширишдир.

Куфрнинг иккинчи тури: кичик куфр.

Кичик куфр— шариатда куфр деб номланган, лекин катта куфр даражасига етмаган амал ёки сўз бўлиб, у – диндан чиқармайди.

Кичик куфрга қуйидагилар киради:

- **Неъматларга кофир бўлиш.** Далил Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن

كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعَمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ

بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١٢٢﴾

«Аллоҳ бир шаҳарни (яъни Маккани) мисол келтирур: у тинч, сокин (шаҳар) эди, ҳар томондан ризқу рўзи бекаму кўст келиб турар эди. Бас, (қачонки) у (яъни, унинг аҳолиси) Аллоҳнинг неъматига ношукрлик қилгач, Аллоҳ у (шаҳар аҳолисига) бу «хунарлари» (куфру исёнлари) сабабли очарчилик ва нотинчлик балосини тотдириб қўйди».

- **Насабни юзга солиш ва ўликка айтиб йиғлаш.** Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Икки нарса умматимда куфрдир: насаб билан таъна қилиш ва ўликка айтиб йиғлаш». (Муслим ривояти)

- **Қотиллик.** Соллаллоҳу алайҳи васаллам айтдилар: «Мусулмонни сўқиш фосиқлик, ўлдириш эса куфрдир». (муттафақун алайҳ)

* * * *

Бўлим

НИФОҚ ВА УНИНГ ТУРЛАРИ

Нифоқ аслида: Зоҳирнинг ботинга қарама-қаршилигидир ёки бирон нарсани изҳор қилиб, унинг аксини яширишдир.

Шариатда: Нифоқ – иймонни изҳор қилиб, куфрни яширишдир.

Ибн Ражаб роҳимаҳуллоҳ айтади: «Саҳобалар наздида (розияллоҳу анҳум) нифоқ бу – яширин билан ошкоранинг бири бирига зид бўлишидир». (Жомеъ ал-улум вал-ҳикам 1/434)

Ибн Касир роҳимаҳуллоҳ айтади: «Нифоқ бу – яхшилиқни изҳор қилиб, ёмонлиқни сир тутишдир». (тафсир Ибн Касир 1/48)

Нифоқ икки хил бўлади: катта ва кичик

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтади: «Нифоқ – тузалиши жуда қийин бўлган ички касалликдир. Киши, ўзи билмаган ҳолда, бу касалликка тўлган бўлади, чунки у одамларга яширин нарсадир. Кўпинча, нифоқ шу касалга учраган одамнинг ўзига ҳам яширин бўлади ва у ўзини ислоҳотчи деб ўйлайди-ю, аслида бузғунчи бўлади. Унинг икки тури бор: катта ва кичик». (Мунофиқларнинг сифати 1/3)

Катта нифок

Катта нифокнинг асли – иймонни изҳор қилиб, куфрни яширишдир.

Шайх Шинқитий роҳимаҳуллоҳ айтади: «Мунофиқ – иймонни изҳор қилиб, куфрни яширадиган кимсадир». (ал-азб ал-мунир 5/619)

Катта нифок эгаси дўзахнинг энг тубидадир. Аллоҳ таоло айтди:

 إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

«Албатта, мунофиқлар дўзахнинг энг тубан жойида бўлурлар. Ва улар учун бирон мададкор топа олмайсиз!» (Нисо: 145)

Катта нифокнинг кўринишлари кўпдир. Улардан: Ўътиқоддаги нифок ва амалдаги нифок. Буларга Қуръон ва суннатдан далиллар мавжуд.

• Ўътиқоддаги нифок:

1. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламни ёлғончига чиқариш ёки у зот олиб келган шариатнинг баъзи (нарса)ларини ёлғонга чиқариш.
2. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни ёмон кўриш ёки у зот олиб келган шариатнинг баъзи (нарса)ларини ёмон кўриш.

3. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг динини пастлашидан хурсанд бўлиш ёки ғалабасини ёмон кўриш.
4. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам айтганларини тасдиқлашни вожиб деб билмаслик.
5. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг буйруқларига итоат қилишни вожиб деб билмаслик.

• **Амалдаги нифок:**

6. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга азият етказиш ёки у зотни айблаш ёки масхара қилиш.
7. Мусулмонларнинг зарарига кофирларга ёрдам бериш ва қуллаб-қувватлаш.
8. Аллоҳ ва Унинг росулига итоатлари учун мусулмонларнинг устидан кулиш ва масхаралаш.
9. Аллоҳ ва росулининг ҳукмидан бош тортиш ва юз ўгириш.

Кичик нифок

Кичик нифокнинг бешта сифати бор: Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар:

«Мунофиқнинг аломати учта: Гапирса ёлғон гапиради, ваъда берса бузади, омонатга хиёнат қилади». Бошқа бир ривоятда: «хусуматлашса фожирлик қилади, аҳдлашса хиёнат қилади».

• **Катта нифок ва кичик нифок ўртасидаги фарқлар:**

1. Катта нифок диндан чиқаради, кичик нифок диндан чиқармайди.
2. Катта нифок мўъмин одамдан содир бўлмайди, кичик нифок мўъмин кишидан содир бўлиши мумкин.

Катта нифок эгасига мунофиқ номи ишлатилса бўлади. Аммо, кичик нифок сифатларидан бирини қилиб қўйган одамга асло мунофиқ номи ишлатилиши тўғри бўлмайди. Фақат, унда нифок сифатларидан бор экан, дейилади.

* * * *

ИСЛОМДАН ЧИҚАРУВЧИ АМАЛЛАР

(Навоқиз ал-Ислом - نواقض الإسلام)

Навоқиз (نواقض) – луғатда «ноқиз» (ناقض) сўзининг кўплиги бўлиб, «ечмоқ», «бўшатмоқ» (масалан: тугунни ечмоқ) маъноларини билдиради. Бирон нарсани нақз қилди, дейилса, боғланганидан сўнг ечилганини билдиради.

Истилоҳда: Исломни бузувчи нарсалар (амаллар ё сўзлар) бўлиб, қачон мусулмон одамдан содир бўлса, у одамнинг исломини бузади ва амалларини ҳабата қилади ва у одам дўзахда абадий қолувчилардан бўлади.

Ноқиз – ҳиссий ва маънавий бўлади.

Ҳиссий ноқиз – арқонни ёки ўрама сочни ечиш каби.

Маънавий ноқиз: Аҳдни бузиш ёки таҳоратнинг бузилиши кабидир. Инсон ўзига буюрилган ишни доимий равишда қилиб юрса, бу – битим ва боғлов кабидир. Агар ўша битимнинг аслига зид нарсани қилса, уни ечиб, бузиб юборган каби бўлади. Бу мисоллар, тушунтириш осон ва зеҳнга яқинроқ бўлиши учун, маъноларни ҳис қилинадиган нарсаларга ўхшатиб айтиб ўтилди.

Инсон тавҳид калимасини айтганидан сўнг, бу нарса у томондан аҳд ва боғланишдек бўлади ва у одам ушбу калиманинг ҳақлари ва вожибларига риоя қилиши керак

бўлади. Унинг аслига муҳолиф бўлган ишни қилса – уни бузган ҳисобланади.

Биринчи ноқиз: Аллоҳга ибодатда ширк келтириш. Ширкнинг баёни ўтди.

Иккинчи ноқиз: Ким Аллоҳ билан ўзининг ўртасига восита қилса ва ўша воситаларга дуо қилса, шафоат сўраса ва уларга таваккул қилса – ижмоъ билан кофирдир.

Бу ноқиз – энг кўп содир этиладиган ва одам учун энг хатарли бўлган ноқизлардандир. Чунки, ўзини Исломга нисбатловчиларнинг аксарияти, Исломни ва унинг ҳақиқатини билмагани сабабли, ўзи ва Аллоҳнинг ўртасига воситалар қўяди, уларга ғам-ташвишларини кетказиши, мусибатлардан чиқариши учун дуо қилади. Бундай кимсалар – ижмоъ билан – кофирдир.

Чунки, Аллоҳ таоло инсонлару жинларни якка ўзига, Унга шерик келтирмаган ҳолда, ибодат қилишлари учунгина яратди.

Аллоҳ таоло айтди:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

«Мен жинлар ва инсонларни фақат Ўзимга ибодат қилишлари учунгина яратдим». (Зориёт: 56)

Ким Аллоҳ ва ўзининг ўртасига восита қўйса, ўша воситаларга дуо қилса, улардан умид қилса ва

хожатларини раво қилишини сўраса – у Аллоҳга ширк келтирибди. Ундай кимса билан Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ораларига пайғамбар қилиб юборилган мушрикларнинг ўртасида ҳеч қандай фарқ йўқ.

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٢٥﴾

«(Эй инсонлар), огоҳ бўлингизким, холис дин ёлғиз Аллоҳникидир (яъни ёлғиз Аллоҳгина чин ихлос билан ибодат қилинишга лойиқ зотдир). У зотдан ўзга «дўстлар»ни («худо») қилиб олган кимсалар: «Биз (ўша «худо»ларимизга) фақат улар бизни Аллоҳга яқин қилишлари учунгина ибодат қилурмиз», (дерлар). Шак-шубҳа йўқки, Аллоҳ (қиёмат кунида) улар ихтилоф қилаётган нарсалар хусусида уларнинг ўртасида ҳукм қилур. Шак-шубҳа йўқки, Аллоҳ ёлғончи ва кўрнамак кимсаларни ҳидоят қилмас». (Зумар: 3)

Учинчи ноқиз: Ким мушрикларни кофир деб билмаса ёки уларнинг кофирлигида иккиланса ёки уларнинг йўллари тўғри деса – кофирдир.

«Кофирни кофир деб билмаган кимсанинг кофир бўлиши» масаласида, бу ҳукмни шу иш билан сифатланган кишига тушуришдан аввал, унинг қонун-қоидаларига қараш керак бўлади. Бу эса – куфрнинг

турларини ҳамда агар кофир деб билмаса ёки куфрида шак-шубҳа қилса ўзи кофир бўладиган кофирлар кимлигини билиш билан бўлади.

Бу масаланинг тафсилотларига киришишдан олдин такфирнинг маноти (сабаб, иллоти)ни аниқлаб олишимиз зарур.

Агар Аллоҳнинг китобини мулоҳаза қилсак, кофирни кофир демаган кишининг куфрининг маноти – Китоб ва суннатни ёлғонга чиқаришда эканини кўрамиз. Зеро, Аллоҳ таоло ҳар қандай Исломга нисбатланмаган кимсанинг кофир эканини очиқ баён қилди. Аллоҳ таоло айтди:

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى
تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ

«Аҳли китобдан ва мушриклардан бўлган кофир кимсалар то уларга очиқ ҳужжат келгунича (куфрдан) ажрагувчи бўлмадилар». (Баййина: 1)

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ
الْخَسِرِينَ

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охирада зиён кўргувчилардандир». (Оли Имрон: 85)

إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ وَمَنْ يَكْفُرْ بِنَائِيتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾

«Албатта Аллоҳ (башарият учун рози бўлган) дин фақат Ислом динидир. Аҳли китоблар (яхудий ва насронийлар) уларга (ислом ва Муҳаммаднинг ҳақ пайғамбарлиги ҳақида) ҳужжат келганидан кейин фақат ўзаро ҳасад-адоват қилганлари сабаблигина талашиб-тортишдилар. Ким Аллоҳнинг оятларини инкор қилса, бас, албатта Аллоҳ тез ҳисоб-китоб қилгувчи зотдир». (Оли Имрон: 19)

Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Муҳаммаднинг жони кўлида бўлган Зотга қасамки, бу умматдан бирон насроний ёки яҳудий мени эшитиб, сўнгра мен келтирган нарсага иймон келтирмаса, албатта дўзахга киради». (Муслим ривояти)

Яна айтдилар: «Муҳаммаднинг жони кўлида бўлган Зотга қасамки, сизлар жаннат аҳлининг ярми бўласизлар деб умид қиламан. Зеро, жаннатга фақат мусулмон жон киради. Сизлар эса ширк аҳлининг ичида қора хўкиз терисидаги оқ қил каби ёки қизил хўкиз терисидаги қора қил кабисизлар». (Муттафақун алайҳ)

Ушбу очиқ-ойдин ҳужжатлар Аллоҳ (инсонлару жинлар учун) рози бўлган дин Ислом дини эканига ва яҳудий,

насоро ва мушриклар ҳамда ҳар қандай Ислом динига эътиқод қилмаган кимса дўзахда абадий қолувчи кофир эканига далолат қилади.

Шунинг учун, Аллоҳ ва Унинг росули такфир қилганини такфир қилмаслик – Аллоҳнинг китоби ва росулининг суннатини ёлғонга чиқариш ҳисобланади. Ким Китоб ва суннатни ёлғонга чиқарса – ижмоъ билан – кофирдир.

Аллоҳ таоло айтди:

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ ۗ أَلَيْسَ

فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾

«Ахир Аллоҳ шаънига (Унинг шериги ва бола-чақаси бор) деб ёлғон сўзлаган ва унга Рост – Қуръон келганида ёлғон деган кимсадан ҳам золимоқ бирон кимса борми?! Ё жаҳаннамда кофирлар учун жой йўқми?!» (Зумар: 32)

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۗ

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٣٣﴾

«Аллоҳ шаънига ёлғон тўқиган ёки Ҳақ – Қуръон келган чоғида уни ёлғон деган кимсадан ҳам золимоқ ким бор?! Жаҳаннамда кофир кимсалар учун жой

топилмасми?! (Бундай кофир кимсаларнинг жойи Жаҳаннамдадир!)). (Анкабут: 68)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَكُتَبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ
الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ۖ تَنْزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾

«Албатта ўзларига Эслатма — Қуръон келган вақтда унга кофир бўлган кимсалар (қаттиқ азобга йўлиқурлар). У азиз Китобдир. Унга олдидан ҳам, ортидан ҳам (ҳеч қандай) ботил-ноҳақлик келмас (яъни Қуръони Каримнинг ҳеч қайси томонидан бирон китоб ё ҳужжат келиб уни ботил қила олмас, чунки у) Ўта ҳикматли ва Мақталган Зот томонидан нозил қилингандир». (Фуссилат: 41-42)

Ушбу Қуръон оятлари Аллоҳнинг китобини ёлғонга чиқарганнинг кофирлигига очиқ-ойдин далолатдир.

«Ал-дурар ал-сания»да келади: «Мушрикларни такфир қилмаган одам — Аллоҳнинг китобига иймон келтирмаган одамдир, чунки Қуръон мушрикларни такфир қилди ва уларни такфир қилишга ва уларга душманлик қилишга буюрди». (ал-дурар ал-сания 9/291)

Шу нарсага эътибор қаратиш лозимки, ноқизнинг бу турида такфирнинг манотларини кўриб чиқмаган ва аниқламаган баъзи инсонлар такфирнинг сабабини тоғутга кофир бўлишнинг аслига мутлақ суратда

киргазиб юборади. Бу эса кўпгина тойилишларни келтириб чиқаради.

Ким бу ноқизнинг қонун-қоидаларини билмаса, силсила билан такфирга тушиб қолади ва бу масалада мўътазилалар¹га ўхшаб қолади.

- **Юқорида зикр қилинганларга биноан** шу нарса маълум бўладики, кофирлар умумий суратда икки қисмга бўлинади:

Биринчи: Аслий кофирлар. Улар Ислом динига ҳеч қачон нисбатланмаганлар. Қуръон ва суннат уларнинг куфрини очик баён қилди ва ким уларни такфир қилмаса, шак – шубҳасиз, кофирдир.

Қози Иёз айтади: «Шунинг учун Ислом динидан бошқа бирор динга эътиқод қилган кимсани такфир қилмагани ёки уларнинг такфирида тўхтаб тургани ёки шубҳалангани ёки уларнинг йўлини тўғри деб билгани такфир қиламиз, гарчи у одам ўзининг Ислomini изҳор қилса ҳам, Ислом ақидасида бўлса ҳам, Исломдан бошқа мазҳабларни ботил деса ҳам – у одам кофирдир. Чунки у изҳор қилган нарсасининг хилофини ҳам изҳор қилди».

¹ Мўътазила – ушбу бидъий фирқага асос солган Восил ибн Ато Ҳасан Басрий (роҳимаҳуллоҳ)нинг илмий ҳалқаларидан четлангани (эътизол қилгани) сабаб “мўътазила” номини олган. Бу фирқа Қуръонни яратилган махлуқ дейиши, Аллоҳнинг сифатларини инкор қилиши, азалий тақдирни инкор қилиши, диндаги фосикни дўзахда абадий қолади, деган сўзлари ва бошқа бидъатлари билан танилган.

Иккинчи: Ислом динига нисбатланганлар. Ислом динига нисбатланиб, сўнгра ноқизлардан бирон ноқизни қилганлар. Бундайларни такфир қилмаганнинг ҳукми, (ноқизга тушган одамнинг) куфри қанчалик очик ва кўриниб тургани ёки ундай эмаслигига қараб, ҳар хил бўлади. Ноқизга тушган одамнинг куфри қанчалик кўриниб турган ва очик бўлса, уни такфир қилмаган одам куфрга шунчалик яқинроқ бўлади. Диндан чиқарувчи амал атрофида таъвил ёки хилофлар қанчалик кўп бўлса, ундай одамни такфир қилмаган кишидан куфр шунчалик узоқ бўлади.

Шайхул Ислом Ибн Таймийя (роҳимаҳуллоҳ) айтади: Такфир¹ – шаръий ҳукмдир. Кишига кофир ҳукмини бериш молни ҳалол қилиш, қон тўкилиши, дўзахда абадий қолиш ҳукмини беришни тақозо қилади. Такфирнинг манбаи бошқа шаръий ҳукмларнинг манбаи кабидир. Шундай экан, у баъзида яқийн ишонч билан билинади, баъзида эса гумоннинг ғолиб келиши билан, яна баъзида унда иккиланиб қолинади. Иккиланиш бор ерда такфирдан тўхтаб туриш афзалдир. Такфирга шошилиш, жаҳолати устун келган шахсларнинг табиатига ғолиб келади, холос.²

¹ Кишига кофир ҳукмини бериш.

² “Бағят ал-муртад фи ал-рад ъала ал-мутафалсифа вал-қаромита вал-ботиния” (345 с.)

بغية المرتاد في الرد على المتفلسفة والقرامطة والبادنية (ص 345).

Тўртинчи ноқиз: Ким Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг йўлидан бошқасининг йўлини комилроқ ёки у зотнинг ҳукмидан бошқасининг ҳукми яхшироқ, деб эътиқод қилса у кофирдир, (масалан: тоғутларнинг ҳукмини у зотнинг ҳукмидан афзал билган кимса каби).

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам жума хутбасида шундай дер эдилар: «Амма баъд, дарҳақиқат сўзларнинг энг яхшиси Аллоҳнинг китобидир ва йўлларнинг энг яхшиси Муҳаммаднинг йўлидир». (Муслим ривоят қилган)

Бизга маълумки, Ислom дини икки асос устига бино қилинган: Китоб ва суннат.

Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўллари Ислom динининг тасдиғи, унинг амалдаги кўриниши ва тафсиридир. Демак, ким Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлларида бошқа йўлни у зотнинг йўлидан комилроқ деб ўйласа ва Ислom динидан бошқа дин Ислomдан кўра комилроқ деб ҳисобласа, мусулмонлар ижмоъси билан, кофирдир.

Аллоҳ азза ва жалла бу умматга неъмат қилиб динини комил, неъматларини бенуқсон ва тўқис қилиб берди.

الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ

الْإِسْلَامَ دِينًا^ع فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرِ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمِهِ^ل فَإِنَّ اللَّهَ

غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٥٠﴾

«Бугун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуксон, тўқис қилиб бердим ва сизларга (фақат) Исломни дин рози бўлдим. Бас, кимки очарчиликда, гуноҳ томонга оғмаган ҳолида (мазкур ҳаром қилинган нарсаларни ейишга) мажбур бўлса (Аллоҳ кечирар). Зеро, Аллоҳ мағфиратли, Ўта меҳрибондир». (Моида: 3)

Аллоҳ биз учун рози бўлгани – динларнинг энг комили, афзали ва осони – Ислом динидир. Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса ушбу динни етказди, тушунтирди ва унга амал қилди. Демак, у зотнинг йўли Ислом динидир, дин эса комилдир, ундан кўра комилроқ дин ва Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлидан комилроқ йўл йўқдир.

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ

الْخَسِرِينَ ﴿٨٥﴾

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охирада зиён кўрувчилардандир». (Ол Имрон: 85)

Бешинчи ноқиз: Ким Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи васаллам олиб келган шариатдан бирон нарсани ёмон кўрса, унга амал қилса ҳам, кофирдир.

«Иқноъ» китобининг муаллифи хабар берганидек, бу нарса – уламоларнинг иттифоқи биландир.

Аллоҳ таоло, Ўз росулига нозил қилган нарсани ёмон кўрган кимсанинг куфрига ҳукм қилиб, деди:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعَسَا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالُهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا

أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالُهُمْ ﴿٩﴾

«Кофир бўлган кимсалар учун эса ҳалокат бўлур ва (Аллоҳ) уларнинг амалларини зое кетказур. Бунга сабаб уларнинг Аллоҳ нозил қилган нарсаларни (яъни, Қуръон ва ундаги ҳукмларни) ёмон кўрганларидир. Бас, (Аллоҳ) уларнинг амалларини беҳуда кетказди». (Мухаммад: 8-9)

Росуллоҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам олиб келган бирон нарсани ёмон кўриш – у хоҳ сўз билан бўлсин, хоҳ амал орқали бўлсин – эътиқодий нифоқ турларидан бири бўлиб, унинг соҳиби дўзахнинг энг тубидадир.

Диндан бирон нарсани ёмон кўриш икки хил кўринишда бўлади:

Биринчи: Диндан бирон нарсани у шариатдан бўлгани жиҳатидан ёмон кўриш – куфрдир.

Иккинчи: Уни шариатдан бўлгани учун ёмон кўрмайди, балки у нарсани ўзининг табиатидан келиб чиқиб, унга иқрор бўлиб ва уни ҳақ деб билган ҳолда, ёмон кўради. Аллоҳ таоло айтди: (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ) «Сизларга ёқмаса-да, жанг қилишингиз фарз қилинди». Чунки, жангда нафсга, жонга талофат бор.

Масалан: Бир киши закот беришни шариат фарз қилгани учун эмас, ўзининг бахиллиги туфайли ёмон кўради.

Олтинчи ноқиз: Ким Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг динидан бирон нарсанинг ё савобининг ё жазосининг устидан кулса, масхара қилса кофирдир.

Далил – Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَلَيْن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ

وَأَيَّتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ

إِيمَانِكُمْ إِن نَعَفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا

مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

«Қасамки, агар улардан (нега сизнинг устингиздан кулганлари ҳақида) сўрасангиз, албатта улар: «Биз фақат баҳслашиб, ҳазиллашиб келяпмиз, холос», дейдилар. Айтинг: «Аллоҳдан, Унинг оятларидан, Унинг пайғамбаридан куласизларми?». Узр айтманглар!

Сизлар иймон келтирганингиздан сўнг яна куфрга қайтдингиз». (Тавба: 65-66)

Росулуллоҳ олиб келган бирон нарсадан кулиш, мусулмонлар ижмоъси билан, куфрдир. Гарчи масхара, майна қилишни қасд қилмаган, фақатгина ҳазиллашган бўлса ҳам.

Абдуллоҳ Ибн Умар розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинган ҳадисда, Табук ғазотида бир киши бир йиғинда шундай деди: «Биз бу қориларимиздек еб тўймас, ёлғончи ҳамда жангда кўрқоқ кишиларни кўрмадик». Шунда йиғинда ўтирганлардан бири: «Бекор гап! Сен ўзинг мунофиқсан! Мен бу гапингни албатта Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга айтаман», – деди. Бу хабар Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга етиб келди ва бу тўғрида оят нозил бўлди. Абдуллоҳ шундай дейди: «Мен уни оёқлари ерга судралиб, Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам туяларининг биқинига боғланган ипга осилиб: «Эй Росулуллоҳ! Биз шунчаки ҳазил-мутойиба ва кўнгилхушлик қилиб гапирган эдик», - деганини кўрдим». Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам эса унга: «Аллоҳдан, Унинг оятларидан, Унинг Пайғамбаридан кулувчи бўлдингизми?!» – дер эдилар». (Ибн Жарир, Ибн Абу Ҳотим ҳамда Абу Шайх ривояти)

«Биз шунчаки ҳазил-мутойиба ва кўнгилхушлик қилиб гапирган эдик», - деган сўзларидан мақсад – бошқа ривоятларда келганидек: «Бизнинг асл мақсадимиз сизнинг устингиздан кулиш эмас. Аксинча, мақсадимиз

йўл қийинчиликларини эсдан чиқариш учун ҳазил-ҳузил қилиш эди», – демакдир. Шунга қарамай, Аллоҳ таоло уларни кофирга чиқарди. Чунки, бу масалада ҳазил-ҳузил бўлмайди. Улар олдин мўъмин бўлишларига қарамасдан, шу гапнинг ўзи билан кофир бўлдилар.

■ **Масхара қилиш икки кўринишда бўлади:**

Биринчи: Диндаги бирон нарсанинг устидан кулиш. Намоз, азон каби очик-равшан диний ибодатлардан бўлган нарсаларни масхара қилган кимса каби.

Иккинчи: Суннатни татбиқ қилган ва шариатга амал қилган кишининг устидан кулиш. Бу ҳам ўз ўрнида икки хил бўлади:

а) Бир одам суннатни татбиқ қилгани ва шариатга амал қилгани учун уни масхара қилиш. Бу ерда масхара – динни масхаралаш бўлади ва бу куфрдир.

б) Бир одамни, унинг устидаги вожиби бўлмиш суннатга ва динига мувофиқ кўринишидан эмас, балки шахсан ўзининг устидан кулиш. Бу куфр эмас, фосиқлик бўлади.

Танбех: Ҳар бир мусулмон Аллоҳнинг дини ва росули соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннاتини масхара қилувчиларни тарк қилиши ва улар билан алоқасини узиши лозим, гарчи у одам энг яқини бўлса ҳам. Улардан бири бўлиб қолмаслиги учун, улар билан бир йиғинда ўтирмаслиги лозим. Аллоҳ таоло айтди:

وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا
وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى تَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ إِنَّكُمْ
إِذَا مَثَلْتُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

«Ахир Аллоҳ сизларга Китобда: «Қачонки Аллоҳнинг оятлари инкор қилинаётганини ва масхара қилинаётганини эшитсангизлар, то бошқа гапга ўтмагунларича ундай кимсалар билан бирга ўтирманглар», деган сўзларни нозил қилган эди-ку?! (Модомики, улар билан ўтирар экансиз), демак, сизлар ҳам шак-шубҳасиз уларнинг ўзисиз. Албатта, Аллоҳ барча мунофиқ ва кофирларни жаҳаннамга жамлагувчидир». (Нисо: 140)

Еттинчи ноқиз: Сехр ва унинг совутиш ва иситиш каби турлари билан шуғулланган ёки шу ишларга рози бўлган кимса кофирдир.

Далил – Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَمَا يُعْلِمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ ﴿١٤٢﴾

«Ҳолбуки, у фаришталар: «Биз фақатгина фитнамиз (яъни одамларни синаб, имтиҳон қилиш учун сехрни ўргатгани юборилганмиз), бас, (биз ўргатган нарсаларни қилиб) кофир бўлиб қолма», демасдан туриб ҳеч кимга ҳеч нарса ўргатмас эдилар».

Сеҳр луғатда – яширин, сабаби кўринмайдиган нарсага айтилади.

Шариатда: Сеҳргар сеҳрлаётган одамига зарар етказиши йўлида шайтонлардан ёрдам сўраш учун ишлатадиган тугун ва тумор сеҳр дейилади.

Сеҳр – мўътазилаларга хилоф ўлароқ – аҳли сунна вал жамоа ақидасида ҳақиқати бор нарсадир.

Аллома Ибн Қаййим роҳимахуллоҳ айтади: «Бу эса саҳобалар ва салафлардан етиб келган мутавотир асарларга хилофдир. Сеҳрнинг ҳақиқатига фақиҳлар, муфассир ва муҳаддислар, шунингдек тасаввуф аҳлидан бўлган қалб тарбиячилари иттифоқ қилганлар ва бунини ақли бор мусулмонлар оммаси ҳам биладилар».

Сеҳрнинг турларидан – совутиш ва иситиш.

Совутиш – кишининг ўзи ёқтирадиган нарсасидан совутиш. Масалан: аёлига бўлган муҳаббатидан совутиб, уни ёмон кўрсатиб қўйиш.

Иситиш – совутиш каби сеҳр амали бўлиб, бунда кишининг ёқтирмаган нарсасига шайтоний йўллар билан иситилади.

Сеҳрнинг ҳукми: **Олимлар (роҳимахумуллоҳ) сеҳргарнинг кофир ёки кофир эмаслигида ихтилоф қилганлар.**

Мусанниф (роҳимахуллоҳ)нинг сўзларининг зоҳири – сеҳргар кофирдир. Далил – Аллоҳнинг сўзи:

وَمَا يُعْلِمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۚ

«Ҳолбуки, у фаришталар: «Биз фақатгина фитнамиз (яъни одамларни синаб, имтиҳон қилиш учун сеҳрни ўргатгани юборилганмиз), шундай экан, (биз ўргатган нарсаларни қилиб) кофир бўлиб қолма», демасдан туриб ҳеч кимга ҳеч нарса ўргатмас эдилар». (Бақара: 102)

Аҳмад, Молик, Абу Ҳанифа, шунингдек, жумҳур олимлар шу фикрда бўлганлар.

Шофеий роҳимаҳуллоҳнинг мазҳаблари бўйича: Агар бир одам сеҳрни ўрганса, унга: «бизга ўрганган сеҳрингнинг сифатини айтиб бер», дейилади. Айтиб берган нарсаси куфрни вожиб қилса, демак у – кофирдир. Агар куфр даржасига етмаган бўлса кофир эмас.

Аллома Шинқитий роҳимаҳуллоҳ айтади: «Бу масаланинг ҳақиқатини билишда тафсилотларига қаралади. Агар сеҳр Аллоҳдан бошқани: юлдузлар, жинлар ва бошқа шунга ўхшаш нарсаларни улуғлаш каби куфрга олиб борадиган нарсалардан бўлса, бундай сеҳр – тортишувсиз – куфрдир. Бундай сеҳр турларидан: «Бақара» сурасида келган Ҳорут ва Морутнинг сеҳри бўлиб, у шубҳасиз – куфрдир. Шунингдек Аллоҳ таолонинг ушбу оятлари ҳам бунга далолат қилади:

وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَنُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ

السِّحْرَ ﴿١٠٢﴾

«Сулаймон кофир эмас эди, балки одамларга сеҳр ўргатадиган шайтонлар кофир эдилар». (Бақара: 102)

وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ﴿١٠٣﴾

«Ҳолбуки, у фаришталар: «Биз фақатгина фитнамиз (яъни одамларни синаб, имтиҳон қилиш учун сеҳрни ўргатгани юборилганмиз), бас, (биз ўргатган нарсаларни қилиб) кофир бўлиб қолма», демасдан туриб ҳеч кимга ҳеч нарса ўргатмас эдилар». (Бақара: 102)

وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ ﴿١٠٤﴾

«Ахир (Аллоҳнинг китоби ўрнига сеҳрни) алмашган кимсаларга Охиратда ҳеч қандай насиба йўқ эканини билган эдилар-ку». (Бақара: 102)

وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى ﴿٦٩﴾

«Сеҳргар эса қаерда бўлмасин зафар топмас». (Тоҳа: 69)

Агар сеҳр куфрни тақозо қилмаса, ёғ ва шу каби нарсаларнинг ўзига хос хусусиятларидан ёрдам олиш каби, у ҳолда у қаттиқ манъ қилинган ҳаром

ишлардандир. Бундай сеҳр билан шуғулланган одам кофир бўлмайди». (азвоъ ул баён: 4/50)

✓ **Шуни билгинки**, юқорида зикр қилинган иккала ҳолатда ҳам, саҳиҳ қовлга кўра, сеҳргарни ўлдириш вожиб бўлади. Чунки, сеҳргар ер юзида, эр ва хотин ўртасини ажратиб юбориш каби амаллар орқали, фасод тарқатади. Сеҳргарнинг ер юзида тирик юришида шахсларга ва жамиятга катта хатар ва фасод бор. Сеҳргарни ўлдириш билан фасоднинг илдизи кесилади, одамлар ва юртлар унинг жирканчлигидан қутуладилар.

Бажала бин Абда айтади: «Жазъ бин Муовиянинг котиби эдим. Умар бин Хаттобдан: «Ҳар қандай сеҳргар эркак ва аёлни ўлдиришлар», деган хат келди. Учта сеҳргарни ўлдирдик».

Сеҳргарни ўлдириш лозимлигида саҳобалар ихтилоф қилмаганлар.

▪ **Нушранинг ҳукми:**

Нушра – сеҳрланган одамдан сеҳрни кетказиш.

Аллома Ибн Қаййим айтади: «Сеҳрлангандан сеҳрни кетказиш икки турлидир:

Улардан бири – ўзига ўхшаган сеҳр орқали кетказиш ва бу шайтоннинг амалларидандир. Ҳасан Басрийнинг ушбу сўзлари ҳам шунга далолат қилади: «Сеҳрни сеҳргардан бошқаси кетказмайди». Яъни, сеҳрни кетказувчи сеҳргар ва сеҳри кетказилаётган одам

шайтонга у яхши кўрган нарса билан яқинлик ҳосил қиладилар ва шайтон сеҳрлангандан амалини (яъни, ўзи қилган сеҳрни) кетказади.

Иккинчиси – сеҳрни руқия, таъвизот¹, дорилар ва мубоҳ дуолар билан кетказиш ва бу мубоҳдир». (эълом ал-муваққиъийн 4/301).

- Сеҳргар, коҳин, мунажжим ва фолбинларга, уларнинг гапларини тасдиқламай, фақат сўраш учун бориш – гуноҳи кабиралардан бири бўлиб, уни қилган кишининг намози қирқ кунгача қабул бўлмайди. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким фолбинга борса ва ундан бирон нарсани сўраса, қирқ кеча унинг намози қабул бўлмайди». (Муслим ривояти)

Агар улардан сўраса ва гапларини тасдиқласа, ундай кимса Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга нозил бўлган нарсага кофир бўлибди. Абу Ҳурайрадан: Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким фолбинга ёки коҳинга борса ва у айтган гапга ишонса ва тасдиқласа – Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)га нозил бўлган (Қуръон)га кофир бўлибди». (Ҳоким ривояти, санади саҳиҳ)

¹“Фалақ” ва “Нос” суралари

Саккизинчи ноқиз: Мусулмонларнинг зидди ва зарарига мушрикларни қўллаб-қувватлаш ва уларга ёрдам бериш.

Далил – Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥١﴾

«Сизлардан ким уларга дўст бўлса, бас, у ўшалардандир. Албатта, Аллоҳ золим қавмни ҳидоят қилмас». (Моида: 51)

Имом Ибн Ҳазм айтади: «У зоҳирида умумий кофирлар каби кофирдир ва бу масала икки мусулмон унинг устида тортишиб ўтирмайдиган ҳақиқатдир».

Шайх Муҳаммад ибн Абдулваҳҳоб айтдилар: «Аллоҳга ширк келтирган ёки ширк келтирмаса ҳам, мусулмонларнинг зиддига мушриклар билан бирга бўлган мусулмон кофир бўлиши (диндан чиқиши) ҳақида Аллоҳнинг китоби ва росулининг суннати, шунингдек мўътабар олимларнинг қовлларида далиллар жуда кўп». (шахсий рисолалар, 272 - бет)

Шайх Абдуллоҳ ибн Абдулатиф Ол Шайх айтади: «Ким кофирларни мусулмонларга қарши урушга тортса ва кофирларга ёрдам берса, бу – очик диндан чиқишдир». (Дураб Сания 10/469)

Тўққизинчи ноқиз: Баъзи одамлар – Хизр Мусо алайҳис саломнинг шариатидан чиққани каби – Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг

шариатидан ташқарига чиқиши мумкин деб эътиқод қилган киши кофирдир.

Бу – Аллоҳ таолонинг қуйидаги сўзларини ёлғонга чиқаришни англатгани сабабидандир:

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ

عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

«Албатта, мана шу Менинг Тўғри Йўлимдир. Бас, шу йўлга эргашинглар! (Бошқа) йўлларга эргашмангизки, улар сизларни Унинг йўлидан узиб қўяр. Шояд тақво қилсангиз, деб сизларни мана шу нарсаларга буюрди». (Анъом: 153)

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ

الْخَاسِرِينَ ﴿٨٥﴾

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ ҳузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўрувчилардандир». (Ол Имрон: 85)

Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг динлари бошқа барча динларни бекор қилди ва у зотга нозил қилинган Китоб бошқа барча китобларни бекор қилди. Аллоҳ таоло Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламни барча одамларга юборди. Энди ким у кишига иймон келтирмаса ва эргашмаса, ундай кимса – бу дунёда

адашганлардан, қиёматда эса ҳалок бўлувчилардан бўлади.

Насоий ва бошқалар Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: У зот Умар розияллоҳу анҳунинг қўлларида Тавротнинг бир вароғини кўрдилар ва айтдилар: «Сизлар бу (Ислом шариати)да ҳайрон бўлиб қолдингларми, эй Хаттобнинг ўғли?! Мен уни сизларга оппоқ, тип-тиник ҳолда келтирдим!... Жоним қўлида бўлган Зотга қасамки, агар Мусо тирик бўлганида, у учун менга эргашишдан бошқа иложи бўлмас эди» (Аҳмад ва Байҳақий ривоят қилган ва у ҳасандир).

Ибн Таймийя роҳимаҳуллоҳ айтади: «Мусулмонлар динида заруратдан маълум бўлган¹ ва барча мусулмонлар иттифоқ қилган (масалалардан бири): кимки, Ислом динидан бошқа динга эргашиш ёки Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шариатидан бошқа шариатга эргашиш жоиз, деб билса – у кофирдир». (Мажмуъ ал-фатово 28/524)

¹ Динда заруратдан маълум нарсa – барча мусулмонлар (оммаси), махсус билим олмасалар ҳам ва ўрганмасалар ҳам вожиблиги ёки ҳаромлиги, динларида бирламчи ўринда биладиган масалалардир. Масалан: намоз, рўза, закот, ҳаж каби амалларнинг фарзлиги ёки зино, ота-онага оқ бўлиш, зулм, ароқ, чўчка гўштининг ҳаромлиги каби масалалар.

Ўнинчи ноқиз: Аллоҳ таолонинг динидан, уни ўрганмай, унга амал қилмай юз ўгириш.

Далил – Аллоҳ таолонинг сўзи:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا إِنَّا مِنَ

الْمُجْرِمِينَ مُنْتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

«Роббининг оятлари билан панд-насихат қилинганидан сўнг, улардан юз ўгирган кимсадан ҳам золимроқ ким бор?! Албатта Биз ундай жиноятчи кимсалардан интиқом олувчидирмиз». (Сажда: 22)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

«Кофир бўлган кимсалар эса ўзлари огоҳлантирилган нарсадан (яъни охиратдаги азобдан) юз ўгирувчидирлар (уни инкор қилгувчидирлар)». (Аҳқоф: 3)

Исломни бузувчи деб ҳисобланадиган юз ўгиришдан мурод – кишини Исломга олиб кирувчи дин асосларини ўрганишдан юз ўгиришдир. Бунда диннинг тафсилотларини билиш шарт қилинмайди. Чунки одатда, диннинг тафсилотларини олимлар ва толиби илмларгина ўрганади.

Шайх аллома Сулаймон бин Саҳмон айтади: «Инсон вожиб ёки мустаҳаб амалларни тарк қилиши билан эмас,

кишини Исломга олиб кирувчи диннинг аслларини ўрганишдан юз ўгириши билан кофир бўлади».

Шайхнинг «вожиб ёки мустаҳаб амалларни тарк қилиши билан эмас» деган сўзларидан мурод – тарк қилиниши куфр эмас, маъсият бўлган вожиб амаллардир. Шунингдек, мутлақ тарк қилишнинг ҳукми бундай эмас. Чунки аҳли сунна (ақидаси)да – амал жинсини бутунлай тарк қилган кимса кофирдир. Шунингдек, жумҳур саҳоба ва тобеинлар қовлларига кўра, намозни тарк қилувчи кофирдир.

Аллома Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ ўзларининг «Мадориж ул-соликийн» китобларида айтдилар: «Катта куфр беш турлидир», уларни зикр қилганларидан сўнг, айтдилар: «юз ўгириш куфри эса, киши Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламдан қулоқлари ва қалби билан юз ўгиради, у зотни тасдиқламайди ҳам, ёлғонга ҳам чиқармайди, дўст ҳам бўлмайди, душманлик ҳам қилмайди, у зот соллalloҳу алайҳи ва саллам олиб келган нарсага умуман қулоқ тутмайди». (Мадориж ул соликийн 1/347)

Бўлим

Уламолар ижмоъ қилган Исломдан чиқарувчи - ноқиз амаллар:

- Аллоҳ таолони сўкиш, таҳқирлаш.
- Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламни сўкиш ёки шарафларини ерга уриш.
- Ислом динини таҳқирлаш.
- Қуръони Каримни хорлаш.
- Барча саҳобаларни (Аллоҳ улардан рози бўлсин) кофирга чиқариш ёки уларни масхаралаш.
- «Диннинг давлатга ва ҳаётдаги бошқа масалаларга алоқаси йўқ», деган сўз.
- «Ислом таълимотлари ҳозирги асрга муносиб эмас», деган эътиқодда бўлиш.
- Динни “қолоқлик” деб аташ.
- Ислом дини ва таълимотлари мусулмонларнинг орқада қолиб кетишларига сабаб бўлади, деб эътиқод қилиш.

Бўлим

Юқорида зикр қилинган амалларни хоҳ ҳазиллашиб, хоҳ жиддий, хоҳ қўрқиб қилган одамнинг орасида ҳеч қандай фарқ йўқ. Фақат мукраҳ – мажбурланган одам бундан мустасно.

Далил – Аллоҳ таолонинг сўзи:

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيْمَانِهِ إِلَّا مِنْ أَكْرَهٍ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
 بِالْإِيْمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ
 وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ أَسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
 عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٧﴾

«Ким Аллоҳга иймон келтирганидан кейин (яна қайтиб) кофир бўлса (Аллоҳнинг ғазабига дучор бўлур). Лекин ким қалби иймон билан хотиржам ҳолда (куфр калимасини айтишга) мажбур қилинса, (бундан мустасно). Аммо кимнинг кўнгли куфр билан (яъни, куфр калимасини айтиш билан) хотиржам бўлса, бас, ундай кимсаларга Аллоҳ томонидан ғазаб ва улуғ азоб бордир. Бунга (яъни, бундай азоб-уқубатларга дучор бўлишларига) сабаб улар ҳаёти дунёни охиратдан афзал билганларидир. Аллоҳ эса кофир қавмни ҳидоят қилмас. (Бас, улар кофир бўлганлари сабабли ҳақ йўлни топа олмай ўлиб кетурлар)». (Наҳл: 106-107)

Аллоҳ таоло буларни оқламади. Қалби иймон билан хотиржам бўлгани ҳолда, мажбурланган киши бундан мустасно. Аммо бундан бошқа ҳолатларда – иймонидан сўнг кофир бўлди. Уларнинг ичида қўрқиб ёки таъма қилиб ёки хушомад ё тил учида сохталик билан ёки ватани, аҳли-оиласи ёки қабиласини юзини қилиб ёки ҳазиллашиб ё бошқа сабаблар билан юқорида

келтирилган ноқизларни қилганнинг орасида – мажбурлангандан ташқари – фарқ йўқ. Оят икки томонлама шунга далолат қилади:

Биринчи:

مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ اِيْمَانِهٖۙ اِلَّاۤ مِنْۢ اُكْرِهٖۙ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنُّۙ
بِاِلٰيْمٰنٍ

«Ким Аллоҳга иймон келтирганидан кейин (яна қайтиб) кофир бўлса. Лекин ким қалби иймон билан хотиржам ҳолда (куфр калимасини айтишга) мажбур қилинса, (бундан мустасно)» – Аллоҳ таоло мажбурланган кишидан бошқасини истисно қилмади. Маълумки, инсон бирон сўзни айтишга ёки бирон ишни қилишга мажбурланади, аммо қалбдаги ақидани ҳеч ким мажбурлаб ўзгартира олмайди.

Иккинчи:

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ اَسْتَحَبُّواْ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا عَلٰى الْآٰخِرَةِ

«Бунга (яъни бундай азоб-уқубатларга дучор бўлишларига) сабаб улар ҳаёти дунёни охиратдан афзал билганларидир» – Бу ерда Аллоҳ таоло уларнинг кофир бўлишлари ва азобланишларига эътиқодлари ёки билмасликлари ёки динни ёмон кўришлари ёки кофирларни яхши кўришлари ёки бошқа нарсаларни сабаб қилмади. Иймондан сўнг кофир бўлишларига

сабаб – уларга бу ишларида (яъни куфр амалларида) дунёдан тегадиган насиба борлиги ва ўша насибани диндан устун қўйганликларидир. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло билувчидир.

Танбех: Диннинг аслларида жоҳиллик (яъни билимсизлик) узр бўлмайди. Ким Аллоҳга ширк келтирса – гарчи у одам жоҳил бўлса ҳам – мушрик кофирдир.

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Ислом – Аллоҳнинг тавҳиди, якка ўзига, Унга шерик келтирмай ибодат қилиш, Аллоҳга ва Унинг росулига иймон келтириш, у зот олиб келган (шариат)га эргашишдир. Мана шуларни қилмаган банда мусулмон эмас. Ундай одам саркаш, қайсар кофир бўлмаса ҳам, жоҳил кофирдир. Кофир – Аллоҳнинг тавҳидини инкор қилган ва росулини ёлғонга чиқарган кимсадир. У бу ишни ё қайсарлик билан ёки жоҳиллиги сабабли ёки саркаш қавмга тақлид қилган ҳолда қилади». (Торийқ ал-ҳижратайн 1/411)

* * * *

Бўлим

«МУҲАММАД АЛЛОҲНИНГ РОСУЛИДИР» ШАҲОДАТИНИНГ МАЪНОСИ

Шайх Сулаймон ибн Абдуллоҳ роҳимаҳуллоҳ айтади: «Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир» шаҳодати Росулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам)нинг ҳақларини ўз ичига олади ва унинг маъноси: У зот Аллоҳнинг бандасидир – у зотга ибодат қилинмайди, ростгўй элчидирлар – ёлғончига чиқарилмайдилар. У зотга итоат қилинади ва эргашилади. Чунки у зот Аллоҳнинг номидан Унинг рисолатини етказувчидирлар.

Аллоҳнинг рисолати ва буйруқларини етказиш – Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг мақомларидир. Росулulloҳ одамлар ўртасида, улар ихтилоф қилган масалаларда, ҳукм қиладилар. Зеро, у зот – нафслари, аҳллари, моллари ва ватанларига бўлган муҳаббатларига қарши борган ҳолда – фақат Аллоҳнинг ҳукми билан ҳукм қиладилар. У зотда илоҳиётдан ҳеч бир нарса йўқдир, балки у зот Аллоҳнинг бандаси ва элчисидирлар. Аллоҳ таоло айтди:

وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾

«Албатта, қачонки Аллоҳнинг бандаси (яъни, Муҳаммад алайҳис салом) У зотга дуо-илтижо қилган ҳолда турганида улар (яъни жинлар Қуръон эшитиш

иштиёқида) унинг устига ғуж-ғуж бўлиб ёпирилишга яқин бўлдилар». (Жин: 19)

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Мен бир бандаман, холос, шунинг учун (мени), Аллоҳнинг қули ва элчиси, деб айтинглар».

«(“Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир” шаҳодатининг) лозимотларидан: Росулulloҳга эргашиш, у зотни низоли масалалаларда ҳакам қилиш, Росулulloҳга иймонни иддао қилганлари ҳолда, у зотдан бошқасига ҳукм сўраб боровчи мунофиқлар каби Росулulloҳдан бошқасига ҳукм сўраб боришни тарк қилиш. Шуларга амал қилган банда тавҳиднинг ва Росулulloҳга эргашишнинг камолига эришади. Мана шу – тўлиқ саодат ва мана шу – икки шаҳодатнинг маъносидир». (Тайсир ал-азиз ал-ҳамид 1/480)

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Аллоҳнинг пайғамбарини росул деб рози бўлиш —у зотга тамоман бўйсунуш, росулulloҳни ўз нафсидан устун кўриш даражасида у зотга мутлақ таслим бўлишни ўз ичига олади. (Ушбу шаҳодатни айтган инсон) ҳидоятни, тўғри йўлни фақат у зотнинг сўзларидан ўрганади, у зотдан бошқага ҳукм сўраб бормади, ўзига фақат у зотни ҳакам қилади. Ундан бошқасининг ҳукмига умуман рози бўлмайди. Робб таолонинг исм-сифатлари ва феълларидаги бирон масала бўладими, ёки иймон ҳақиқатларининг таъми ва унинг мақомларида ва унинг зоҳирий ва ботиний ҳукмларида бўладими — Росулulloҳнинг ҳукмидан бошқасига рози бўлмайди.

Зотан, Аллоҳ нозил қилган билан ҳукм қилиш – «Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир» шаҳодатининг айна маъносидир». (Мадориж ал-Соликийн 2/172)

❖ «Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир» деб гувоҳлик бериш қуйидагиларни тақозо қилади:

- У зотни Аллоҳнинг росули деб иймон келтириш.
- У зотни севиш ва ҳурматлаш.
- У зотни ва суннатларини ҳимоя қилиш.
- Сўзларини рост билиб, тасдиқлаш
- Буйруқларига итоат қилиш
- Қайтарган ва ёмон кўрганларидан четланиш
- Аллоҳ таолога фақат Росулulloҳ кўрсатиб берганларидек, фақат у зотга эргашган ҳолда ибодат қилиш. Росулulloҳнинг сўзларини бошқа ҳар қандай одамнинг сўзидан устун қўйиш.
- У зот соллаллоҳу алайҳи ва саллам Роббиларининг рисолатини комил суратда (башариятга) етказганлар, деб иймон келтириш.
- У зот соллаллаҳу алайҳи ва салламнинг йўллари энг комил йўл, деб иймон келтириш.

«Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир» деб гувоҳлик беришнинг маъноси ва ҳақиқати баён қилинганидан сўнг, шуни билиш лозимки, бу гувоҳликни бузувчи ноқизлари ҳам бордир. Улардан: ушбу шаҳодатни ҳар томонлама бузувчилари ҳамда вожиб бўлган камолотини бузувчилари бор.

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам суннатларини маҳкам ушлашни буюрдилар ва уни бузувчи ва унга зид келувчи нарсалардан огоҳлантирдилар.

«Менинг суннатим ва мендан кейинги ҳидоят топган рошид халифалар суннати сизларга шарт бўлади. Уларни қаттиқ тутингиз ва озиқ тишлар билан тишлангиз. Шариатда янги пайдо қилинган нарсалардан сақлангиз. Зеро, ҳар бир пайдо қилинган нарса – бидъатдир ва ҳар қандай бидъат залолатдир». (Имом Аҳмад саҳиҳ санад билан ривоят қилган)

Зеро, бидъатлар ва янги пайдо қилинган нарсалар Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламга эргашиш комил суратда бўлишига футур етказди. Ҳаттоки, уни ҳар томонлама бузиши мумкин. Шунинг учун, Исломнинг биринчи рукни бўлмиш икки шаҳодат калимасини тўлиқ суратда амалга оширишимиз ва уни бузувчи ёки ноқис қилувчи нарсалардан узоқ бўлишимиз учун бидъатларни билишимиз ва ундан эҳтиёт бўлишимиз вожибдир.

* * * *

БИДЪАТ

Бидъатнинг луғавий маъноси: янги пайдо бўлган, аввал унга ўхшаши бўлмаган нарса.

Абул Бақо ал-Кафавий айтди:

«Аввалда ўхшаши бўлмаган ҳар бир қилинган амал бидъатдир.

Аллоҳ таоло айтди: ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ «(Аллоҳ) Еру осмонларни пайдо қилгувчидир» – яъни: аввал еру осмонга ўхшаш нарса бўлмаган эди, Аллоҳ таоло уни ихтиро қилди, яратди.

Бидъатнинг шариатда маъноси: Имом Шотибий айтади: «Бидъат – динда ихтиро қилинган, шариатга ўхшайдиган, шариатга амал қилишдан нимани қасд қилинса, ундан ҳам ўша нарса қасд қилинадиган бир йўлдир».

Таърифнинг шарҳи:

«Динда бир йўлдир» – дунёвий ишлар ёки одатлар бунга кирмайди.

«Ихтиро қилинган» – янги ўйлаб топилган.

«Шариатга ўхшайдиган» – шаръий йўл, амалларга ўхшаш.

«Шариатга амал қилишдан нимани қасд қилса, ундан ҳам ўша нарса қасд қилинадиган» – ўша амални қилган одам, ўша ўйлаб топилган йўл (амал)

орқали Аллоҳга яқинлик ҳосил қилишни ният қилади. Худди шаръий йўлни ушлаган одам ният қилгани каби.

Бидъат – динда ихтиро қилиш ва мўъминларнинг йўлидан чиқишдир. Аллоҳ таоло айтди:

وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ

عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

“Албатта, мана шу Менинг Тўғри Йўлимдир. Бас, шу йўлга эргашинглар! (Бошқа) йўлларга эргашмангизки, улар сизларни Унинг йўлидан узиб қўяр. Тақво қилишингиз учун сизларни мана шу нарсаларга буюрди”.

«Тўғри йўл» – Аллоҳнинг йўлидир. Аллоҳ бандаларини шу йўлга чақирди. У йўл – Аллоҳнинг китоби ва Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг, салафи солиҳлар тушунганидек, суннатларидир. Аллоҳ таоло айтди:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ

الْمُؤْمِنِينَ نُؤَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾

“Ким ҳақ йўлни аниқ билганидан кейин пайғамбарга хилоф иш қилса ва мўъминларнинг йўлларида бошқа йўлга эргашиб кетса, биз уни кетганича қўйиб берамиз. Сўнгра жаҳаннамга дохил қиламиз. Нақадар ёмон жойдир у!”

Бошқа йўллар – тўғри йўлдан оғишган ихтилофчиларнинг йўлидир. Улар бидъатчи ва адашганлардир.

Оятдаги «йўллар»дан мурод маъсиятлар йўли эмас. Чунки, ҳеч ким маъсиятлар учун шариатнинг йўлига ўхшаш амал қилиб ушланадиган бир йўл ўйлаб топмайди. Бу ерда бидъат ва янги ўйлаб топилган нарсаларга «йўл» деб хос таъриф берилди. Бунга далил – Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу ривоят қилган ҳадис: У киши айтдилар: Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бир чизик чиздилар, сўнг айтдилар: «бу тўғри йўл», сўнг у чизикнинг ўнг ва чап томонидан бир қанча чизиклар чиздилар ва дедилар: «Бу йўлларнинг ҳар бири устида уларга чақириб турадиган шайтон бор». Сўнгра «Албатта, мана шу Менинг Тўғри Йўлимдир, Бас, шу йўлга эргашинглар!» оятини ўқидилар. (Аҳмад, Насойй ва Доримий ривоят қилишган, ҳасан ҳадис).

Аллоҳ таолонинг «(Бошқа) йўлларга эргашмангиз» қовли ҳақида Мужоҳид: «Бидъатлар ва шубҳалардир», деган.

Ойша розияллоҳу анҳодан, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Ким бизнинг бу ишимизда (яъни динда) унда бўлмаган нарсани пайдо қилса, у рад қилингандир» (Бухорий ва муслим ривояти).

Яна бир ривоятда: «Ким динимизда бўлмаган бир ишни қилса, у рад этилади»

Саҳиҳи Муслимда келади: Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам одамларга хитоб қилиб, хутбаларида дер эдилар: «Сўнг ... сўзларнинг энг яхшиси Аллоҳнинг Китоби, йўлларнинг энг яхшиси Муҳаммад соллalloҳу алайҳи ва салламнинг йўли, ишларнинг энг ёмони (дин номидан) янги чиққанлари ва ҳар бир янги чиққан (йўл, амал) бидъатдир ва ҳар бир бидъат залолатдир». Насоий саҳиҳ санад билан: «Ҳар бир залолат дўзахдадир» деган қовлни зиёда қилган.

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳу айтдилар: «Суннатда ўртамиёна бўлиш бидъатда жидду жаҳдли бўлгандан яхшироқдир».

Бидъат боғлиқлиги жиҳатидан уч турлидир:

1. Ўтиқодга боғлиқ бидъат — Аллоҳ таолонинг сифатларини инкор қилиш ёки уларни бузиш, қадарийлар ва жабарийларнинг бидъатлари каби.
2. Амалга боғлиқ бидъат — Шаъбон ойининг ўртасида кечаси қоим бўлиш бидъати каби.
3. Тарк этилишга боғлиқ бидъат — Сафар ойида уйланишни тарк қилиш каби.

Бидъат ҳукми жиҳатидан икки хилдир:

1. Куфрий бидъат: рофизалар, жаҳмийлар ва демократларнинг бидъатлари каби.
2. Фисқ саналувчи бидъат: бунга — куфр даражасига етмаган барча бидъатлар киради.

Бидъатларнинг ҳаммаси ҳаромдир. Исломда «бидъати ҳасана» деган нарса йўқ. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганларидек, бидъатларнинг барчаси залолатдир.

Ибн Можишун айтди: Моликни шундай деганини эшитдим: «Ким Исломда бирон бидъат ўйлаб топса, сўнгра уни яхши (бидъати ҳасана) деб билса — Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам рисолатга хиёнат қилган, деб даъво қилибди. Чунки, Аллоҳ таоло айтди (маъноси): «Бугун сизларга динингизни комил қилиб бердим» (Моида: 3).

Демак, ўша вақтда дин бўлмаган нарсa – бугун ҳам дин бўлмайди» (Эътисом 1/49)

Шунингдек:

Бидъат – ҳақиқий ва изофий бўлади

Ҳақиқий бидъат – шариатда асли йўқ ҳамда мужмал ёки муфассал суратда на бирон мўътабар далил ёки далилга ўхшаш нарсага суянган бидъатдир.

Бунга мисол: Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг туғилган кун – мавлудлари. Бу янги ўйлаб топилган йўл бўлиб, динда унинг на мужмал на муфассал асли бор.

Изофий бидъат: бундай бидъатнинг шариатда асли бўлади. Лекин унга бошқа бир томондан бузулиш киради.

Шариатда мавжуд бўлган амалга олтита томондан бузулиш киради:

1. Амални адо қилиш услубига: Жамоат билан, жўр бўлиб зикр қилиш ёки зикр қилиш асносида бошларни қимирлатиб ёки жасадни муайян суратда ҳаракатлантириш каби. Бу ҳолатда: зикр – шариатда асли бор, лекин уни адо қилиш ҳолатига бидъат кирган;
2. Сабабига: ёмғир ёғаётган вақтда, шу муносабат сабаб, махсус намоз ўқиш каби;
3. Амалнинг жинсига: шариат қурбонлик учун чорва молларини; туя, сигир, қўй деб белгилаган. Демак, кимки товуқ ёки кийик қурбонлик қилса, Аллоҳ

белгилаб қўйган амалнинг жинсига У белгиламаган томонидан бидъат киргазган бўлади.

4. Сон ва ўлчовига: шариатда саноғи белгиланган зикрларни камайтириб ёки кўпайтириб ўқийди ва буни доимий равишда қилади. Намоздан кейинги ва бошқа зикрлар каби.
5. Замонига: жума кечасини қиём туришга ёки кундузини рўза тутишга хослаш каби.
6. Маконига: ғорлар ёки кимсасиз жойларда эътикоф ўтириш каби.

* * * *

Бўлим

ТАВАССУЛ ВА УНИНГ ҲУКМЛАРИ

Тавассул лугатда: талаб қилинган (исталган) нарсага яқинлашиш ва унга рағбат билан эришиш маъносини англатади.

Ибн Асир «Ниҳоя» китобида айтади: «Восил бу – истовчидир, васила эса яқинлик ва воситадир. Василадан орқали киши (ўзи истаган) нарсасига эришади, унга яқинлашади. Василадан (وسيلة) сўзининг кўплиги – васоил (وسائل)».

Васила шариатда: Унинг воситасида, исталган нарсасига эришишни ёки кўрққан нарсасини дафъ қилишни умид қилган ҳолда, Аллоҳга яқинлик ҳосил қилади.

- **Тавассулнинг руқнлари учта:**

1. Тавассул қилувчи
2. Тавассул тури
3. Тавассул қилинаётган

- **Тавассул икки қисмга бўлинади:**

- Машруъ тавассул (шариатда бор тавассул)
- Мамнуъ тавассул (манъ қилинган тавассул).

Биринчи: Машруъ тавассул: банданинг, Китоб ёки саҳиҳ суннатда ворид бўлган василалар орқали, Аллоҳга яқинлик ҳосил қилиши.

❖ Шариатда бор тавассул турларидан:

- ✓ **Аллоҳнинг энг гўзал исм ва сифатлари билан тавассул қилиш.** Бунда инсон талаб ва ҳожатига мос бўлган Аллоҳнинг исм ва сифатларини танлаб, Унга дуо қилади. Масалан: «Эй Алийм (энг билувчи Зот), менга билдиргин» ёки «эй Раззоқ (ризқ берувчи Зот), мени ризқлантиргин!» каби. Аллоҳ азза ва жалла айтди:

وَلِلّٰهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ۚ

سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

«Аллоҳнинг гўзал исмлари бордир. Бас, Унга ўша исмлар билан дуо қилинглар. Унинг исмларида (унга зиёда ёки нуқсон киргизиш ёки буриш билан) ўзгартириш киргизувчи кимсаларни тарк қилинглар. Улар яқинда қилиб ўтган амалларига яраша жазоланурлар». (Аъроф: 180)

- ✓ **Солиҳ амаллар билан тавассул қилиш.** Далили: икки саҳиҳ тўпламда келган ғор эгалари қиссаси бўлиб, улар Аллоҳга солиҳ амаллари билан дуо қилдилар ва Аллоҳ уларга нажот берди.
- ✓ **Дуоси ижобат бўлади, деб умид қилинадиган солиҳ кишиларнинг дуоси билан тавассул қилиш.** Инсон тирик ва (ёнимизда) ҳозир бўлган солиҳ кишилардан Аллоҳга у учун дуо қилишини сўраши жоиз.

Далили: Қурғоқчилик келиб, ёмғир узилиб қолганда Умар ибн Хаттоб Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг амакилари Аббос ибн Абдулмутталлибни васила қилиб ёмғир сўраб, шундай деганлар: ««Эй Аллоҳ! Биз Сенга Пайғамбаримизни (у зот ҳаётликларида) васила қилиб ёмғир сўрардик, Сен бизга ёмғир ёғдирардинг. Энди эса, (вафотларидан кейин) Пайғамбаримизнинг амакиларини васила қилиб ёмғир сўраяпмиз, бизга ёмғир ёғдир». Анас айтади: «Ўшанда уларга ёмғир ёғдирилганди». (Бухорий ривоят қилган)

Уларнинг Аббос розияллоҳу анҳуни, Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг вафотларидан сўнг, васила қилиб ёмғир сўраганлари – ўликни васила қилиб дуо қилиш жоиз эмаслигига далилдир. Аббосни васила қилинганидан мурод, уларнинг манзилатлари билан эмас, дуолари билан васила қилинган. Буни Ибн Аббосдан ривоят қилинган ҳадис тасдиқлайди. У киши айтадилар: «Умар намозгоҳда ёмғир сўраб васила қилди ва Аббосга дедики: «Туринг, сиз ёмғир сўраб Аллоҳга дуо қилинг». Аббос туриб, дуо қилди». (Абдурраззоқ ривоят қилган)

Иккинчи: Манъ қилинган тавассул: банданинг, Китоб ёки саҳиҳ суннатда васила эканлиги собит бўлмаган йўллар орқали, Аллоҳга қурбат исташи.

❖ **Манъ қилинган тавассулнинг кўринишларидан:**

➤ **Ширкий тавассул:** Аллоҳ таоло айтди:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٢﴾

«(Эй инсонлар), огоҳ бўлингизким, ширкдан пок, холис дин – тоат ва ибодатларнинг барчасига ягона, шериги йўқ Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло ҳақлидир. Аллоҳни қўйиб ўзгаларни худо қилиб олган кимсалар: «Биз ўша «худо»ларимизга фақат улар бизни Аллоҳга яқин қилишлари учунгина ибодат қилурмиз», (дерлар). Аллоҳ (қиёмат кунда) улар ихтилоф қилаётган нарсалар хусусида уларнинг ўртасида ҳукм қилур. Аллоҳ ёлғончи ва кофир кимсаларни ҳидоят қилмас». (Зумар: 3)

Мана шу ширкий тавассулдир.

- Аллоҳга махлуқнинг ўзини васила қилиш
- Аллоҳга махлуқнинг манзилатини ёки ҳаққини ё шу каби нарсани васила қилиш.

Юқоридаги тавассулнинг икки тури эса бидъат тавассулдир. Унинг ҳукми – ҳаром. Чунки, мазкур икки тур ҳақида ҳужжат бўлувчи ҳеч қандай далил келмаган ҳамда тавассулнинг бу тури ширкка олиб боровчи воситадир.

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам атдилар: «Ким динимизда бўлмаган бир ишни қилса, у рад этилади». (Бухорий ривояти)

Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам яна айтдилар: «Шариатда янги пайдо қилинган нарсалардан сақланингиз». (Термизий ва Абу Довуд ривояти)

* * * *

Бўлим

АҲЛИ СУННА ВАЛ ЖАМОА АҚИДАСИДА ИЙМОН

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам вафотларидан сўнг, саҳобалар даври охирларида Ислом динида Аллоҳнинг китоби ва Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг йўлига муҳолиф бўлган сўзлар, эътиқодлар ва ишлар бошланди. Шунда, саҳобалар бу ишларга аралашдилар ва уларнинг фасодини баён қилиб бердилар. Бидъатлар кўпайиб, ҳар хил фирқалар пайдо бўла бошлагач, ҳақиқат аҳли, уларга таъриф ўлароқ ҳамда бидъат ва залолат аҳлидан ажралиб туришлари учун «Аҳли сунна вал жамоа» деб номландилар.

Аҳли сунна вал жамоа: Улар – Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига салафи солиҳлар¹ тушунчаларига биноан эргашган, бидъат ва бадъатчилардан четланган, Аллоҳнинг динига ёрдам берувчи муваҳҳидлардир.

Уларнинг «Аҳли сунна вал жамоа» деб номланишларига сабаб – Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг суннатларига эргашганлари ва суннатни эътиқод, сўз ва амалда зоҳирлари ва ботинларида маҳкам ушлашда жам бўлганларидир.

Ана ўшалар нажот топувчи фирқадирлар. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Яҳудлар етмиш бир фирқага бўлинди, улардан биттаси жаннатда,

¹ Саҳобаи киромлар ва уларга эҳсон билан эргашганлар

етмиштаси дўзахда. Насронийлар етмиш икки фирқага бўлинди, улардан биттаси жаннатда, етмиш биттаси дўзахда. Жоним қўлида бўлган Зотга қасам, менинг умматим етмиш уч фирқага бўлинади, улардан биттаси жаннатда, етмиш иккитаси дўзахда». Сўрадилар: «Улар кимлар?» Росулуллоҳ айтдилар: «Улар жамоат бўладилар». Яна бир ривоятда: «мен ва менинг саҳобаларим (ушлаган йўл) устида бўлганлар». (Ибн Можа ва Ибн Абу Осим ривояти)

* * * *

ИЙМОННИНГ ТАЪРИФИ

Иймон лугатда: тасдиқлаш ва иқрор бўлиш деган маънони англатади.

Шариатда: Тил билан айтиш, қалб билан эътиқод қилиш ва тана аъзолари билан амал қилишдир. Тоат билан кўпаяди, маъсият билан камаяди.

Имом Аажуррий (роҳимахуллоҳ) айтадилар: «Иймон – қалб билан тасдиқлаш, тил билан иқрор бўлиш ва тана аъзолари билан амал қилишдир. Инсонда мана шу уч хислат жам бўлмаса, мўъмин бўлмайди».

Ибн Таймийя (роҳимахуллоҳ) айтади: «Биздан аввал ўтган салафларимиз иймон билан амалнинг орасини ажратмас эдилар. Амал иймондандир ва иймон амалдан. Ким тили билан иймон келтирса ва қалби билан билса ҳамда амали билан тасдиқласа – ана ўша узилиб кетмас мустаҳкам ҳалқадир. Ким тили билан айтса-ю, қалби билан билмаса ва амали билан тасдиқламаса – охиратда ютқазгувчилардан бўлади». (Иймон китоби, 250 – саҳифа)

ИЙМОННИНГ РУКНЛАРИ

Иймоннинг рукнлари олтитадир. Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам уларни Бухорий ва Муслим ривоят қилган узун ҳадис – Жибрийл (алайҳис салом) ҳадисида зикр қилганлар. Улар:

1. Аллоҳга;
2. фаришталарига;
3. китобларига;
4. росулларига;
5. охират кунига;
6. тақдирга ва унинг яхшиси-ю ёмонига иймон келтириш.

Аллоҳга иймон келтириш – Аллоҳнинг борлигини, рубубиятини, улуҳиятини, исм ва сифатларини қатъий ишонч билан тасдиқлаш ва иқрор бўлишдир. Бунинг баёни китобнинг бошида келди.

Фаришталарга иймон келтириш – Аллоҳ таолонинг фаришталари борлигини, уларни нурдан яратганини, улар Аллоҳга эртаю кеч тасбеҳ айтиб, Унинг номига ёлғон сўзламайдиган, мукаррам бандалар эканини, Аллоҳ уларга буюрган ишларда Унга осийлик қилмасликлари ва буюрилган ишни бажаришларини қатъий ишонч билан тасдиқлашдир. Улар инсонларга ўхшамайдилар; емайдилар, ичмайдилар, ухламайдилар ва насл қолдирмайдилар.

Фаришталарга иймон келтириш мужмал ва муфассал бўлади.

Мужмал иймон: Уларнинг борлигига ва улар нурдан яратилганига иймон келтириш.

Муфассал иймон: Китоб ва суннатда улар ҳақида муфассал суратда келган барча хабарларни тасдиқлаш: уларнинг бажарадиган ишлари, баъзиларининг исмлари ва Аллоҳ уларни (баъзи ишларда) хослагани; Жибрийл, Микоил, Исрофил, Аршни кўтариб турувчи фаришталар, ўлим фариштаси ва дўзахнинг хазинабони (ҳақида келган хабарлар) каби.

Китобларга иймон келтириш: Китоблардан мурод – Аллоҳ таоло росулларига нозил қилган самовий китоблар.

Китобларга иймон келтириш мужмал ва муфассал бўлади.

Мужмал иймон: Аллоҳ таоло росулларига китоблар нозил қилганига умумий суратда иймон келтириш. У китобларнинг ичида Аллоҳ ўз китобида зикр қилганлари ва зикр қилмаганлари ҳам бор.

Муфассал иймон: Китоб ва суннатда зикр қилинган ва улар муайян росулга нозил бўлгани айтилган китоблар. Уларга айнан иймон келтириш вожибдир. Масалан: Қуръони Карим, Инжил, Таврот, Забур ҳамда Иброҳим ва Муса (алайҳимассалом)ларга нозил қилинган саҳифалар. Ушбу зикр қилинган китобларга муфассал суратда иймон келтириш лозим.

Пайғамбарлар ва росулларга иймон келтириш: Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло хушхабар етказувчи ва огоҳлантирувчи қилиб росуллар юборганини қатъий ишонч билан тасдиқлаш ва иқроп бўлиш.

Пайғамбарларга иймон келтириш ҳам мужмал ва муфассал сураатда бўлади.

Мужмал иймон: Аллоҳ таоло юборган барча пайғамбар ва росулларга умумий сураатда иймон келтириш.

Муфассал иймон: Китоб ва суннатда зикри келган пайғамбар ва росулларга, уларнинг даъватлари ҳақида тафсилотларга, қавмлари билан ўрталаридаги ҳолатларига иймон келтириш. Улар ҳақида Қуръон ва саҳиҳ суннатда ворид бўлган барча нарсаларга иймон келтириш вожибдир.

Охират кунига иймон келтириш. У кун – халойиқ, ҳисоб-китоб учун, ўлгандан сўнг қайта тириладиган кундир.

Бу кунга иймон келтириш ҳам мужмал ва муфассал бўлади.

Мужмал иймон: Ўлгандан сўнг тирилишга, Аллоҳнинг олдида ҳисоб-китоб учун туриш борлигига иймон келтириш. Жаннат ва дўзахга иймон келтириш.

Муфассал иймон: Қайта тирилишга, Қиёмат куни бўладиган даҳшатлар ва аҳволларга иймон келтириш. У кундаги бўладиган ҳолатлар; сирот кўприги, амаллар торозуси, саҳифаларнинг учиб юриши, куёшнинг

халойиққа яқин келиши ва бундан бошқа Китоб ва саҳиҳ суннатда келган тафсилотларга иймон келтириш. Шунингдек, қабр азоби ва роҳатига иймон келтириш. Чунки қабр – охират куни зимнига киради. Усмон розияллоҳу анҳудан собит бўлган ҳадисда, Росулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: «Қабр – охиратнинг биринчи манзилидир». (Аҳмад ва Ибн можа ҳасан санад билан ривоят қилганлар)

Такдирнинг яхшиси-ю ёмонига иймон келтириш: Бу – Аллоҳ таоло барча нарсани билди, ёзиб қўйди, сўнгра хоҳлади, сўнгра яратди, ҳар қандай ҳаракат қилувчи нарса фақат унинг иродаси ва хоҳиши билан ҳаракат қилади, ҳар қандай жим турувчи нарса унинг иродаси ва хоҳиши билан жим туради, деб иқрор бўлиш билан бўлади. У барча нарсаларнинг Яратувчисидир, нимани хоҳлаган бўлса – бўлади, нимани хоҳламаган бўлса – бўлмайди. Унинг ҳукмини шарҳловчи йўқ, Унинг қазосини қайтарувчи йўқ, махлуқотларни яратди, ишлари, ризқлари, ҳаётлари ва мамотларини ўлчаб қўйди.

Қадар тўртта мартабададир.

Илм. Аллоҳ таоло айтди: ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ «Албатта, Аллоҳ ҳамма нарсани билувчидир». (Анфол: 75)

Ёзув. Аллоҳ таоло айтди:

﴿مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾

«На Ерга ва на ўзларингизга бирон мусибат етмас, магар (етса) Биз уни пайдо қилишимиздан илгари Китобда (Лавҳул-Маҳфузда битилган) бўлур. Албатта бу Аллоҳга осондир». (Ҳадид: 22)

Хоҳиш. Аллоҳ таоло айтди:

﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾

Сизлар фақат бутун оламлар Робби бўлмиш Аллоҳ хоҳласагина хоҳларсизлар. (Таквир: 29)

Яратиш. Аллоҳ таоло айтди:

﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ الزمر 62

«Аллоҳ барча нарсанинг Яратгувчисидир». (Зумар: 62)

* * * *

ЭҲСОН

Ибн Қаййим роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам бандаликни гўзал суратда адо этиш — яъни эҳсонни — диннинг энг олий мартабаси қилдилар. Жибрийл алайҳиссалом ҳадисларида, у зот Росулulloҳдан эҳсон ҳақида сўраганларида, Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: “Аллоҳга Уни кўриб турганингдек ибодат қилишинг. Агар буни қила олмасанг, Аллоҳга У сени кўриб турганидек (ибодат қилишинг)”, дедилар». (Мадориж ул-соликийн 1/134)

Яна роҳимаҳуллоҳ айтдилар: «Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам динда энг олий мақомларга тарғиб қилар эдилар. Агар банда ундан ожизлик қилса, ўрта мақомга туширар эдилар. Ҳадисда: «Аллоҳга Уни кўриб турганингдек ибодат қилишинг...», деган сўзлари — Ислom, иймон, эҳсон мақомларини жамловчи муроқаба мақомидир. Сўнгра айтдиларки: «Агар буни қила олмасанг, Аллоҳга У сени кўриб турганидек (ибодат қилишинг)» — бу билан банда биринчи мақомга ожизлик қилса, уни иккинчи мақомга туширдилар. Иккинчи мақом — Аллоҳ таоло уни кузатиб турганини, кўриб турганини ва У бандасига одамлар орасида бўлганида ҳам, ёлғиз қолганида ҳам шоҳид эканини билишдир». (Мадориж ул-соликийн 2/209)

Ва айтдилар: «Жибрийл алайҳиссалом ҳадисида, у зот «Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан эҳсон ҳақида сўради ва Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Аллоҳга Уни кўриб турганингдек ибодат қилишинг.

Агар буни қила олмасанг, Аллоҳга У сени кўриб турганидек (ибодат қилишинг)», дедилар.

Муроқабанинг таърифи: Банданинг Ҳақ субҳанаҳу ва таоло унинг зоҳирию ботинини кузатиб турганини доимо билиб туришидир. Мана шу билишида ва комил ишончида давомий бўлиши – муроқаба дейилади. Муроқаба – Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло уни кўриб, кузатиб турганини, сўзларини эшитиб турганини, унинг амалларига ҳамма вақт, ҳар лаҳзада, ҳар бир нафасда ва ҳар кўз очиб юмгунча бўлган вақтда қараб турганини билишининг самарасидир». (Мадориж ул-соликийн 2/65)

* * * *

АҲЛИ СУННА ВАЛ ЖАМОАНИНГ АҚИДАДА АСЛЛАРИ

- Иймоннинг учта рукни бор: қалб билан эътиқод қилиш, тил билан айтиш, тана аъзолари билан амал қилиш. Иймон тоат билан кўпаяди, маъсият билан камаяди.
- Аллоҳнинг исм-сифатларига, уларни инкор қилмасдан, (махлуқларга) ўхшатмасдан, бузмасдан ва кайфиятига аралашмай иймон келтириш
- Қуръонда ва саҳиҳ суннатда келган барча нарсаларга иймон келтириш ва таслим бўлиш.
- Шаръий насларни муқаддас билиш ва уларни кишиларнинг раъйларидан устун қўйиш.
- Китоб ва суннат насларини салафи солиҳлар тушунганидек тушуниш.
- Мусулмон кишида иймон ва маъсият, иймон ва кичик ширк ва кичик куфр жам бўлади. Аммо иймон билан катта куфр ва катта ширк жам бўлмайди.
- Кабира гуноҳ қилган киши – иймони билан мўъмин, қилган гуноҳи билан фосиқдир. Ундаги иймон даражасида у билан дўстлашилади, фосиқлиги даражасида душманлашилади. Бироқ, унга нисбатан катта вало, яъни Исломдаги дўстлик қолади.
- Саҳобаларнинг барчалари (Аллоҳ улардан рози бўлсин) одилдирлар.
- Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг аҳли байтларига муҳаббат ва уларни дўст тутиш.

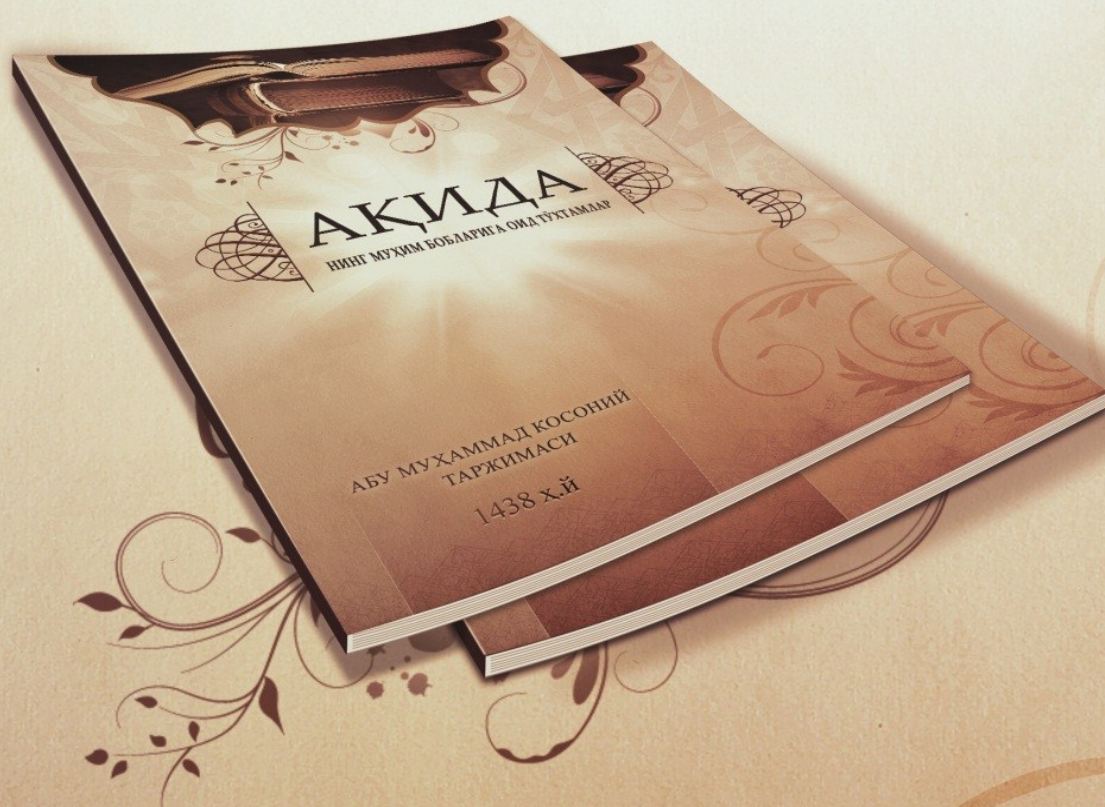
- Пайғамбарлардан (уларга Аллоҳнинг саломи бўлсин) сўнг ҳеч ким гуноҳдан маъсум эмас.
- Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам жаннати деб гувоҳлик берган кишилардан ташқари, ҳеч қайси мусулмонга жаннати ёки дўзахи деб ҳукм қилмаймиз. Муҳсин мусулмонга (жаннатни) умид қиламиз, ёмон мусулмон учун (дўзахи бўлишидан) қўрқамиз.
- Мусулмонлар халифасига байъат вожибдир. Маъруф ишларда унга қулоқ солинади ва итоат қилинади. Унда Аллоҳдан бурҳон – ҳужжат билан очиқ-ойдин куфрни кўрмагунимизча, унинг тоатидан қўлимизни тортмаймиз.
- Мусулмон имом орқасидан – у яхши бўладими ё фожир бўладими – жиҳод қиёматгача давом этади.
- Аллоҳ нозил қилганидан бошқаси билан ҳукм қилувчи тоғутларни, Аллоҳнинг душманларини дўст тутганларни такфир қиламиз ва уларга қарши жиҳодни вожиб деб биламиз.
- Кофирлар ва муртадлар зиндонидаги мусулмон асирларни қутқаришни вожиб деб биламиз.

Набиййимиз Муҳаммадга ва уларнинг оилалари ва асҳобларининг барчасига Аллоҳнинг савоти ва саломлари бўлсин.

Мундарижа

Мукаддима	1
Ақида асослари	5
Ҳақ ва ботил ўртасидаги кураш тарихи	5
Дин мартабалари	16
Ислом	18
Исломнинг биринчи рукни	21
Тавҳид ва унинг қисмлари	25
Тавҳиднинг фазилатлари	33
Тавҳид – энг буюк манфаат, ширк – энг катта зиёндир	35
«لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» калимасининг шартлари	37
Тоғутларнинг бошлари	47
Демократия	51
Баъсийлик	60
Миллатпарастлик	62
Ватанпарастлик	63
Тоғутга куфр келтиришнинг сифати	66
Ал-вало вал-баро	68
Ширк ва унинг турлари	80
Катта ширк	81
Кичик ширк	92
Куфр ва унинг турлари	95
Нифоқ ва унинг турлари	102
Исломдан чиқарувчи амаллар	106
«Муҳаммад Аллоҳнинг росулидир» шаҳодатининг маъноси	136
Бидъат	140
Тавассул ва унинг ҳукмлари	147
Аҳли сунна вал жамоа ақидасида иймон	152
Иймоннинг таърифи	154

Эҳсон	160
Аҳли сунна вал жамоанинг ақидада асллари	162
Мундарижа.....	164

1438 х.й